85 CEYHUN ATUF KANSU SAKARYA MEYDAN SAVAŞI

Ceyhun Atuf Kansu

Sakarya Meydan Savaşı

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI 85
ŞİİR DİZİSİ 6

Birinci Basım
Ocak 1970

BİLGİ YAYINEVİ
Sakarya Caddesi 8
Telf. 17 74 03 - 12 50 67
Yenişehir, Ankara

CEYHUN ATUF KANSU

SAKARYA MEYDAN SAVAŞI

DESTAN

BİLGİ YAYINEVİ

Kapak resmi: stüdyo **in**

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA 1970

İÇİNDEKİLER

Ateş

Dut ağaçları İnegöl'de kanlıydı 13
Bursa bıçağı gençliği 14
Bursa'da on bir türbe 14
Gelir Horasan erenleri 16
Domaniç dağlarında bir yaylı 17
Anadolu'nun namlusunda son kurşun 19
Ali Turan, köyünü düşündü bir ara 20
Daldı gitti bir tarih dersine 21
And içmişti Bursa Öğretmen Okulunda 23
İlk gördüm Paşa'yı bizlere seslenirken 24
Şehirler düşmüştü asker çekiliyordu . 26
Kral Konstantin'in askerleri 35
Elalmış Hasan'ın torunu Duran 42
5 ağustos 1921 46
Anadolu imecesi 48
Kaman yollarında kağnılar... Ankara dayanacaktı 52
Kara tiren yola hazır 55
Onlardan biri Çiçekdağlı Halil. 55
Biri de Süleyman Asaf 58
Üçüncü kampanada Ali Turan 59
Gece, Alagöz köyünde bir ışık. 61
İnegöl'de bir akşam 64
Onlar Polatlı'da tirenden indiler. 65

Kan

Mangaldağı'nda bir sinsi duman 69
Kankayası benim adım 72
Türbetepe elden ele 76
Yeni bir gün başlıyordu 82

Kanlı çorba 86
Herakliya geri aldı dudaklarını 89
Yılan hançeri 91
Yusufçuk türküsü 95
Güzelcekaya köyünün kayaları 97
Dağıldı tümen 98
Biz yollardan gelirken siz nereye 99
Çarpmış çarpmış kırılmıştı dalgalar, ölü bir deniz gibiydi düşman 103
Soğucak tepesinin serüveni 110
Çaldağı'na doğru 117
Çaldağı'nda dağların gecesi 124
Vatandaş kanı 132
Süleyman Asaf'ın kuşları 140
Dedem Korkut soy soylar boy boylar bakalım ne söyler 153
Uğursuz çan sesleri 158
Aşksız bilme sen halkı 163
Papulas'ın gizli kutusu 170
Darmadağın oldu düşü 175
Maraşlı İsmail'in tüfeği 178
Alagöz oturumu 183
On eylül Duatepe 188
Taşhöyük'ten Recep, uyur uyanık 193
Mintanı kayalarda . 200
Çiftçi Gordus'un arabası 206

Ve Toprak

Ana sevgi . 215
Bir ateş yaksam toplasam çevresine 216
En güzel vakti Anadolu'nun 218
Kızgın Deli Boran 220
Gelen halkın sabahıdır . 228
Bozkırda üvez ağacı altında Ali Turan'ın düşleri. 230

Günaydın çocuklar 230
Okul penceresindeki şarkı 234
Nisan leylâkları 236
Seven kadın tüter sıcacık 237

Ölüm değmez onlara gerçek 238
Çıplak dağda bir gece 241
En güzel düş bu toprakta 243
Bozkırda on ikinci türbe 244
Sıtma eski derdidir Anadolu'nun . 245
Yiğit seni nereye götürürler? 246
Uyan teğmenim uyan 248
Öğretmenim diyorlardı çocuklar 249
Sesi ot ateşinde yanık 250
Yaralı yiğidin halk türküsü 251
Gelir halkın dağlarından 251

«13 eylül 1921 günü Sakarya ırmağının doğusunda düşman ordusundan eser kalmadı. Bu suretle 23 ağustos gününden 13 eylül gününe kadar, bu günler de dahil olmak üzere, 22 gün ve 22 gece aralıksız süren büyük ve kanlı Sakarya Savaşı, yeni Türk devletinin tarihine, dünya tarihinde çok az rastlanır büyük bir meydan savaşı örneği yazdı.»

KEMAL ATATÜRK, *SÖYLEV*

Birinci Bölüm

ATEŞ

Dut Ağaçları İnegöl'de Kanlıydı

Ali Turan Efendi, Kayı köyünden
Taze öğretmen talimgâhta ihtiyat zabiti
Ankara'da, Erzurum mahallesinde bir gece vakti
Suların kuyularda yıldız yıldız uyuduğu demlerde
İnegöl'ün düştüğünü duydu
7 Temmuz 1921 yazar defterinde.
Geniş pencereleri dut ağaçlarına bakan
Bir İnegöl evine güneş vurmuştu.
İnce bir kan damladı yüreğinden
Düştü dut ağacının gölgesine, avluda.
Zehra dut ağacının gölgesindeydi,
Gözleri dut yaprağı yeşillerinde
Zehra ondördündeydi bir yıl önce
Zehra nişanlısıydı.

Bursa Muallim Mektebinden Ali Turan Efendi
«Yaşamak» diye başlayacaktı söze
Çocuklarına.
Ölmek diye başladı yaşamaya
Talimgâhta.
Baştanbaşa yakmıştılar İnegöl'ü,
Kanlıydı dut ağaçları İnegöl'de.

Bursa Bıçağı Gençliği

Benim acılı bozkır gençliğim
Bir çınar yaprağı gibi Bursa Ovasında
Yeşile keser,
Yiter çinilerin sevincinde görünmez olur.

Muradiye'de çınarlar altından bak
Bir yeşil su görürsün akar gider
Nakkaş Ali Paşanın türküsüdür bu.

Ellerini daldır, taze yapraklar gibi
Bahar günlerinin kanı geçer damarlarından
Bursa'da Kapalıçarşı, bıçakcı Salih Usta,
Bana bir bıçak yap pırıl pırıl
Gençliğimin dalını soyacağım koklamaya

Bursa'da On Bir Türbe

Ölmüşsünüz kiminiz zaferler içinde
Kosova Ovasında şafak! Sultan Murat
Ölmüşsünüz kiminiz ıslak bir iple boğularak
Sultan Süleyman Oğlu Mustafa,
Emerken anasını Şehzade küçük Ahmet.

Ölmüşsünüz kiminiz su sesleri, gül dalları
Gülşah Hatun, Kamer Hatun, Bülbül Hatun
Aşlarınızda ağu, şarabınızda bir damla kan.

Bir gümüş hançer yarası Cem Sultan!
Örtüyor ölümünüzü bir yeşil gökyüzü

Bir bahar bulutu geçmiş gözyaşlarınızdan
Çınar uykusunda yağmur sonu on bir türbe.

Ölümün güzelliğini ben burada anladım
Topraklarınızda gölge otları biterken
On ikinci türbe, o nerede?
Zaferlerinizde akan halkın kanı
Saraylarınız yükselirken taşınan taş!
Havuzlarınızda delip çıkardığım su
Hazinelerinizde parıldayan alın terim
Savaşlarınızı yöneten benim gücüm.

Bursa çarşısının aslan yürekli erleri
Kıl dokuyanlar, bir yanda kılıç dövenler
Demiri eğitenler, saraçlar, dikiciler
Mutaflar, desticiler, çiniciler,
Gülyağcılar, gül memeyi kokutanlar
Gümüşü kurtaran, soysuz kabalıktan
Dal bileklere lâyık kılan kuyumcular
Ekenler, toprağı sürenler, yemyeşil edenler
Şeftali ağaçlarını büyütenler çocuk gibi
Dut yapraklarından Bursa ipeği üretenler
Ölmüşler daha çok
Ölmüşler, öldükleri unutulmuş
Onlardan bir Kapalıçarşı kalmış
Yaşayıp geldiklerine belge,
Ya öldüklerine?
Nerede on ikinci türbe?

Gelir Horasan Erenleri

Söğüt'ün erenleri iner dağ başlarından
Ağaçları tutuştururlar renk renk
Erik ağaçları, kiraz ağaçları, elma ağaçları
En güzeli insanın ağaçları
Elleri ot kokar dağlara değmiş

Bizim Horasan illeri gül çimen açmış
Mayıs bahçesidir bizim gönlümüz
Sermeye getirdiğimiz Anadolu'ya.
Çayırların güneşinde savaşılarak güzel
Dost elinden şarap içilen yıldızlı geceler
Sallanır mor salkımı çalışmanın tan yerinde
Söğüt'ün erenleri bağ bellerler.

Bağ dediğim bellediğim sensin ey dost
Üzüm dediğim, dost gözlerin ey dost
Şarap deyip çektiğim dünya sevgisi
Gönül destisinden ey dost!...

Söyleyecekleri yeryüzünde yepyeni
Pırıl pırıl güneşini Orta Asya'nın
Oğuz boylarının özlemini söyleyecekler
İnsanın insana özlemini söyleyecekler

Söğüt'ün erenleri dağ başı evrenleri
Sulara düşer alın yazısı alp yiğitlerin
Gelir dörtnala beş bin atlı
Işıltıyla geçer duyulmamış türkülerle

Söğüt'ü dünyamıza bağlayan, o ince
Düşlerimizin güneşine çıkan, o yüce
Dağ yollarından bir gece...

Domaniç Dağlarında Bir Yaylı

Senin çağla gözlerinde bahar
Sıra sıra elma ağaçlarıdır, çiçeğe durmuş
Yürüdüm gökyüzü görünmüyor
Çiçekten görünmüyor gökyüzü.

Yeşil kadifesinde gözlerinin
El değmemiş güzelliği çiçeklerin
Çiçekler kiraz çiçekleri, çiçekler şeftali
Kalbimin üstünde bir çini Kütahya'dan

Domaniç dağlarına vurduğunda yaylı
Bir yıldız gibi açılmıştı gözlerin
Dağ akşamında pırıltılı.

Bir bir yıldızlar indi gözlerinden
Seher çeşmesine
Domaniç hanı yüzümü yudum avluda
Birde baktım aralıktan yeni açmış
Taze leylâklar gibi, sen!

Yaylıda sorgu sual ettim gözlerinden
Kaçamak sevimizin yaylasında.

Bir dağ çeşmesinde durduk su içtik
Şırıldamaya başladı baktım, her şey.

İnegöl'de akşam üstü ne güzel bulutlar?
Yaylıda yalnızım Bursa'ya doğru
Unutamadım bir daha gözlerini
Tahsin Efendinin kızı Zehra!
Bir yanım İnegöl'de. İnegöl'de bahçende,
Bir yanım yalnız garîp âşık handa
Bir yanım akar gider gözlerinde
Bir yanım çiçeklenir gökyüzüne baksam

Senin çağla gözlerinde bahar
İki sıra açmış elma ağaçları
Yürüdüm kadife mavisi gökyüzünde
Yeni yeşermiş taze otlara basarak
Baktım yanıbaşımda sen yürümüşsün
Domaniç dağlarında bir çeşme
Şırıl şırıl akan bizim türkümüz
Bizim aşkımız derin mavi Kütahya çinisi
İnegöl'de bir öpüş sesi duyuluyorsa
Bir yaprak düşüyorsa mutlu, ezik
Ben öpmüşümdür Zehra'yı
Nişanlı rüzgârlar getirir sesini.

Anadolu'nun Namlusunda Son Kurşun

Çal borazancı başı çal borazanı
Kafkasya'dan Galiçya'dan Yemen'den
Toplansınlar ne yiğitler kalmışsa.
Topla birbirine çat Osman Çavuş
Kurtarılmış yenik, yılgın cephelerden
Kaçırılmış ne tüfekler kalmışsa.
Çağır gelmeye hazır kumandan bey
Gençlikleri toz duman hey, ateş barut
Gelsinler ne zabitler kalmışsa.

Son tüfekleri yurdumun geride yok
Son askerleri yurdumun geride yok
Son zabitleri yurdumun geride yok
Son erkekleri yurdumun geride yok
Bir yol daha akmaya hazır
Son kanı Anadolu'nun geride yok

Çal borazancı başı çal borazanı
Dokunuyor talimgâhta bana bu sabah
Yorgun gözlerine bakıyorum da askerlerin
Uyumak istiyorlar... dinlenmek istiyorlar
Kadınlarını istiyorlar, çocuklarını
Çöküp yer sofrasına bazlama yemek istiyorlar.

Son tüfekleri yurdumun, dinlenmeden
Dağdan düze inmiş eşkıya tüfekleri
Uslanmış namus sözü vermiş
Ve Sürmeneli kayıkçıların kaçırdığı

Ilgaz Dağlarında kar tutmuş tüfekler
Söylemek istiyorlar son sözlerini.

Filinta teğmenler, babacan yüzbaşılar
Çocukları uzaklarda doğmuş büyümüş
Kadınlarının gözleri kapılarda
Yorgun, bıyıklı binbaşılar.
Trablusgarp derken Balkan Savaşı,
Son siperleri açılmış Ankara'da.

Son erkekleri hasatsız köylerin
Bıyığı yeni terlemiş delikanlılar
Yaşlı askerler, çakmak tüfekli çeteciler
Solgun bayrağında kışla direğinin
Bir yaz rüzgârı esiyor ılık
Verilebilecek son kan damlasından.

Çal borazancı başı çal borazanı
Toplansın son erkekleri yurdumuzun
.....Bu son kurşun!

Ali Turan, Köyünü Düşündü Bir Ara

Bir dere çok eski akardı böyle
Etili kızların ayakları dibinden.
Ay doğardı çok eski, doğardı böyle
Sıcak dişi yatağında damların

Bülbül eski bir kuştur, değişmez
Ve ay, eski çalgısı gecelerin.
Nerede bir yeşil dal kalmışsa dinle
Bülbül ötecektir kuşluk vaktinde.

İnsan, soylu bir tohumdur dayanır
Cümle yaratık dayanmıştır bozkırda
Çekirge tozlu kanatlarıyle otlar arasında
Ve yenileyerek alaca derisini yılan.

Ahlat ağacı kökleri kayalara dayanarak
Yeşil gömlekli bir sığırtmaçtır yalnız başına
Ve dayanır da, haziran gelince açar
Tarla kıyısında gelincikler.

Otların susuz yüreğinden, Güneş Tanrı
Besler buğdayların şahdamarını
Ve pişirir ekmeğini yüzyılların
Güneşin dölyatağında çocukların...
Gölgesiz gökyüzü altında yanık
Bu benim köyümdür kerpiç
Höyüklerde Etilerden kalma kavruk
Ve yaşayan yoz bir buğdaydır benim köyüm.

Daldı Gitti Bir Tarih Dersine

Kaçamak bir ışık girmişti sınıfa
Bir deste gül derip Bursa bahçelerinden

Issız Asya kırlarındaydı öğretmen
Oğuzhan geriyordu destan yayını
Düşüyordu evrene gök dağ deniz!
Selçuk çinilerindeydik, derken Erzincan
Denize doğru sürüyordu atını
Kutulmuş oğlu Süleyman!..
Bizdik o, dedi, bizdik Türklerdik
Anadolu'ya işte böyle geldik
Gökyüzünün çimen çadırında
Tatlı su sesleriyle yurt kurmaya...

Uluslar bahçesidir dünyamızın
Fransızlar üç gül savaşı hani
Çinliler, çay fincanından Konfüçyüs
Bir ozan adı versem size,
Macarları hatırlarsınız
Petöfi, özgür kan ve Akdeniz'e
Gırnata bahçelerinden dökülen gül
İspanyollar!

Bir de sizin bahçeniz var
Türkçenin güllerinde renk renk
Gök damından hevenklerini sarkıtan
Yaşamanın ve dayanmanın
Sözlüğü güzel Türkçe!..
Türkçe... Türkçe... Türkçe,
Bilecik ayvası gibi kokulu Türkçe
Biz Türküz dedik, kardeşçe... ve özgür
Anadolu'yu dünya bahçesi yapmaya hazır.

And İçmişti Bursa Öğretmen Okulunda

Bozkırda yanardı şimdi doksan dört hane
Kuru ot kokusunda ve yıldızlı fırınlarda
Ölüm tırpanı yüzyılların
En güzel umutlarını akıncıların
Ve biçmişti insan başaklarını
Yanık yoksul anızlar halinde.

Düşündüm ağır ölüm havasını köyümün
Çocuklar üzerinde üzerlik otları
Malazgirt'ten çıkıp gelen o sevinç
Nasıl da yitmişti en güzel gök altında
Yoksul giyinmemişti.
Aç doyunmamıştı.

Güneşe taptığımız o günler nerde
Nerede Anadolu'ya verdiğimiz söz?
Toprağı çiniyle yoğurmuştuk de ki, çiçekle
Ve taş oyuklarından şimdi evlerin
Bir çift göz, bin çift göz, milyon göz
Bakıyordu ezik, yenilmiş, yitik...
Düşündüm düşündüm ağladım
Öttü başımın dalında yusufçuk kuşu
Ağıdı Anadolu'nun
Birden yeşertisi bahar cemresi umudun
Açıldı Zehra'nın gözlerinde
Bir çocuk gibi gülüyordu sevilince
Dur bekle, yeniden gelecek o türkü
Gül katacağım ıssız toprağa

Ve güneşi pişireceğim çinilerde,
Hele bir bağımsızlık dalı açsın,
Görürsün beni, nasıl dirileceğim
Birdenbire doksan dört hane..

İlk Gördüm Paşayı Bizlere Seslenirken

Bir temmuz günü gördüm onu
Bizlere seslenirken.
Sesi güneşlerde yanmış
Ve alnı bir lâmba ışığında
Tozlu kirpikleri
Yollarından geçmiş Anadolu'nun...

Başında kuvayı millîye kalpağı
Girdi öğretmenleri arasına bir ulusun,
Mustafa Kemal Paşa
Çekilen ordumuz değildi Sakarya doğusuna
Sanki ölüm kalım günleri değildi
Geldi çıktı kürsüye
Sözetti halkın eğitilmesinden
— O düşman orada durdurulacaktır.
Bu düşman asıl düşman
Ortaçağ karanlığı, örten insanlarımızı,
Süngüleriyle özgür aklımızın
Yurdumuzun üzerinden kaldırılacaktır.
«Eyyam-ı cidal, aşk-i fazilet, deha-yi millî»,

Söylüyordu türküsünü yepyeni, dipdiri
Dünyamızın en eski güneşi
Bizim dağlarımızdaydı
— İnsancı Truva yurdumuzdaydı
Ve en güzel savaşın ölçüsü
İnsanın uyanmasıdır
Doğanın kapılarına dayanmasıdır
Almasıdır gizlerini evrenin.

Kendi kendimizi yenmeliyiz ilk önce
Tarlalarımızdaki yoksulluğu
Mavi köknarlar güzelliğinde
Bir yaşamaya olmalı savaşımız.
— Yeneceğim onları, inancım tam —
Her yerde yenilmiştir saldırganlık
Ve bağımsızlığı bir ulusun
Kesildikçe yeşeren bir ormandır
Hümüslü toprağında kan.
Ve sizler, döşeyenler insanın ev içini
Bağımsızlık haritasında
Gerçek kurtuluşun öncüleri
Sevgili öğretmenler!
— Sakarya savaşı kazanılacaktır —
Asıl savaş, halkı özgür direklerde
Sapsağlam tutan bir vatan için
Güneş girmemiş evlerine yurdumun
Karanlığa karşı kazanılacaktır.

Alnında yaylâ güneşi
Alıp götürdü geceyi
Bir belâ ordusu gibi kırmaya
En güzel savaşını vermeye
— Ordumuz çekiliyor çekilsin —
Gelen kıyamet günlerine karşı
Bir ulusal geçidi tutmaya
Çıktı öğretmenleri arasından bir ulusun,
Mustafa Kemal Paşa!

Şehirler Düşmüştü Asker Çekiliyordu

Afyon düştü çarşısıyle pazarıyle
Ardından Kütahya kiraz bahçeleriyle
Kırıldı yemyeşil çinisi Tavşanlı'da bir kızın
Eskişehir düştü ardından kanlı bir yıldız gibi
Kırkkız dağında düşman topçusu
Kırkkız dağında yatan kırk kız
Uyanmışlardı gelin uykularında ağlayarak
Süt akı ayaklarında kanlı terlikler
Kırk kız dağdan iner.
Kızlar alayı geliyordu telsiz duvaksız
Afyon yönlerinden Kütahya yönlerinden
Bırakmışlar kızlığın ak gülünü geceye
Bilinmez erkeklerin kısır gecesine.
Ağlayarak geliyorlardı dert yanmaya
Kırkkız dağına.

Kırkkız dağında bir gürültü
Korktular ürktüler utançla öldüler
Kırkkız dağının eteklerinde.

Düşman topçusu ateş açmıştı
Sivrihisar ovasına bakan Kırkkız dağı
Düşman eline düşmüştü.

Kanlıpınar köyü de öyle
Üç köy daha yatıyordu toprakta
Biri Of'tan, biri Bayburt, biri Kemah'tan
Otuz sekizinci Alaydan üç şehit!
Yakıcıydı sıcak temmuz fırını
Yüreği eriyordu insanın akıyordu yüreği
Köyleri bıraka bıraka
Bizler nereye gidiyorduk?

Çekiliyorduk...
Yorgundu atları süvari alayının
Atlar su başı istiyordu ağızları köpük
Süvarilerin mızrakları düşmüş başları eğik
Dönüyorlardı yenik Seyitgazi ovasından,
Atlar kişniyordu atlardan bir at
Vurmak istiyordu dağlara doğru
Kaçmak istiyordu kanlı bozkırdan
Otlakları Sıvas yaylasının
Şimdi ne güzel kokar...

Yayılmak vardı geniş çayırlarda
Çiftleşmek vardı, güneşinde yaylanın
Çerkez kızları vardı eğersiz binecek
Seviydi taze kekik kayaların kuytusunda
Kaçmak istiyordu bir süvari
Alıp başını ovadan alabildiğine
Gece oldu mu bir ağaç altı yatak
Uyur, uyumadığı uykuları bin yıl!

Gecede ayak üstünde uyuyordu piyadeler
Göz kapaklarında ağır yıldız taşları
Postalların gürültüsü toz toprak.
Tabanı vuruyordu birinin acıyordu
Bıraksalar, kalacaktı orada rahat
Uzatacaktı çıplak ayaklarım gecenin yatağına
Ne ev, ne ana, ne baba, ne kardaş
Ayaklarının sevinciyle sarhoş!

Top çekiyordu, tozda dumanda
Bir onbaşı at üstünde
Ayaz gecesinde bozkırın uyku sarmaz insanı
Yorgunluk düşleri böyle olur,
Bir yumurta alıyordu bir kümesten
Kırılıveriyordu birden yumurta,
İçinden bir el bombası çıkıveriyordu
Patlıyordu onbaşının ellerinde.

Uyanıyordu söverekten yumurtaya,
Söverekten uykulara düşlerin tümüne

Önü duman, ardı duman,
Kesik iniltileri yaralı askerlerin
Ve gökyüzü temmuz gecesinin
Rahat döşeği çoktan uyumuş yıldızların
Düşlerin en güzeli!
Teğmen Sami baktı bir ara gökyüzüne
Bir yıldız ağıp gitti güneye doğru
Gökyüzüne baksaydı durmadan
Her şeyi unuturdu,
Işıltılı sessizliğinde evrenin.

Bir cigara yaktı Teğmen, sürdü atını.
Yıldızların şenliğini unuttu hemen
Yaralı bir asker düşmüştü atından
Su istiyordu yıldızlardan önce
Gün başladı yeniden, yeniden mola
Ekmeksiz, susuz, uykusuz
Vuruyordu askerler yeniden yollara
Kurumuş dillerinde bozkır tozu
Kurumuş otların ağusu
Dönüyorlardı yorgun, yılgın, umutsuz
Hepsi susuz!
Aksa da vardıkları çeşme
Bırakılmış köy çeşmeleri düşer akla
Zehir olur su içilmez.
Babayiğit yüzbaşılar ünledi
Evlâtlarım, dedi, doydular
«Sakarya'nın doğusu!..»
Son umut oradaydı su ve ekmek!

Yol üzeri güzelim Kaymaz köyü
Kaymaz köyünün fasulyesi ünlü
Suya attın mı hemen yumuşar
Seferberlikte geçmişti Mudurnulu İsmail
Canı çekti taze pişmiş fasulyeyi
Belli etmedi, kurdu hayal sofrasını
Oturdu yedi yalnız başına
Ortadan bölünmüş sıcak ekmekle.
Karakayalar ileride
Masal gölgesi dev görüntüsü
Bağırsan uyanacak, ses verecek
Üstüne yıkılıp çullanacak ağır
Yaklaştıkça yorgun askerlerin düşleri
Ezilmeye başladı kayaların altında.
Hey! dedi bir asker korkuyla
Bu kaya üzerime üzerime yürüyor
Süleyman ağanın hayalidir dedi öteki
Kardeşimi vurduran tarla kıyısında.
Korkuyla açılmış gözleri on altı yaşında
Gülşehirli bir kavruk çoban çocuğu
Unutup yaralanmış ayaklarının acısını
Kurt sürüsüne benzetti kayaları.

Sivrihisar önlerinde ikindi
Yunmuş yıkanmış bir rüzgâr Sakarya başından
Esip titretiyordu yürekleri otlar gibi...
Selçuklu bir kümbet akşam güneşinde
Duaya benzer bir türküydü hava
Ne güzel ekilebilirdi bu ova,

Ne güzel dinlenebilirdi insan bir bahçede,
Sivrihisar'da bağı olabilirdi insanın
Tam zamanıydı bir salkım üzüm koparmanın
Ve dostlarla konuşmanın oturup bir bayırda

Tabur kumandanı Aydınlı binbaşı
Çoktandır kurmamıştı çilingir sofrasını
Üç yıldır ayrıydı evinden
Düş kurdu binbaşı birden:
Aydın ovasında güneş iri bir salkım
Gibi dökülürken akşam sepetine
Ve domates doğrayan karısının bileklerine
Sonra üç çocuğun başlarına sıra sıra!
Konuşulacak, yapılacak ne güzel şeyler vardı.
Çocukların saçları öpülecek,
Kadının gözleri ballı incir, bakılacak
İçilecek bir kadeh vardı masada,
Söylenecek bir şarkı mâhurdan, yarım kalmış.
Aydınlı, efe bir rüzgâr geçti yüreğinden
«Ankara kurtulsun, bir gün kavuşuruz...»
Çıkmış Altıntaş'ta Nasuhçal'da Yumrutepe'ye
En güzel yerinde savaşın,
En güzel çiçek açacak iken
Düşmüştü yanı başına askerlerin
Dördüncü fırka kumandanı Nâzım Bey.
Nâzım Beyi bir kağnıya koydular
— Nâzım Beyin çiçekleri kan —
Kaçırdılar makinalı tüfek ateşinden
İndirdiler sargı yerine.

Yumrutepe'de taşlar bilmezdi olanı
Bilseydi ağlardı Yumrutepe,
Yumrutepe oğlu muydu, kızı mıydı,
Uğruna can vermişti Nâzım Bey!
Sargı yerine getirdiklerinde.
Nâzım Beyi kağnıdan indirdiler
Kağnıda bir kanlı döşek kaldı, boş
Kağnı tekerinde Nâzım Beyin kanı
Yumrutepe'de makinalı tüfek ateşi
Susmuştu!
Miralay Nâzım Bey de susmuştu
Kağnının gölgesinde.
Aydınlı binbaşı da sustu yüreğinde
Günler geçmişti Nasuhçal'dan beri
Nur olsun toprağı, Allah rahmet eylesin
Binbaşı yiğit adamdı, asker ve bilge
Bakıp Sivrihisar kayalarında batan güneşe
«Bana böyle bir ölüm nasip etsin» dedi
«Allah!» dedi,
Uzakta kubbesi pırıl pırıl bir Selçuklu kümbeti!

Yürüyüş yeniden başladı tan sökerken
Başladı acı kır
Susamıştı asker
Susamıştı atlar ve de dağ topları
Acı kır ince tuzlu dudaklarıyla
Kapanmıştı ot bitmez kuruluğun üzerine
Bir ince yol, Beylikköprü'ye gider
Yol gider, susuzluk gitmez

El değmemiş örtüsünde tuz yiyen
Böcekler, bitkiler
Kavruk, solgun, kuru
Göçmeden bölüşürler yaşamayı
Boz kabuklu böcekler, dikenler alayı
Kertenkele, ince yılan ve de çekirge
Dinlersen derinden derine bir su
Ve çarpışanlar su için
Dövüşenler, altedenler birbirlerini
Kanlı bir sevide
Yenenler doğayı, içgüdünün utkusu
Sessizlikte yatar aklın yarattığı su
Bir yastık otunu kemiren böceğin hışırtısı
Böler ıssızlığı.
İmrenir ota susuzluğunda
Avanos köylerinden İshak
Ermiş Hacıbektaş sırrına,
Arzusu ot olmak.

Derinlerden su gelir ince damarlarından
Geçer dudaklarına serin
Ot oldum ben bozkırda.

Ben bilirim topraktan nasıl geçer
Güneş su olup
Bir kavruk otun köklerine.

Bırakma, ot bırakma, sarıl toprağa
Güneşten toprağa, topraktan suya,

Sudan ota değin insana,
İmrenip ota Avanoslu İshak
Çare buldu susuzluğuna ot olduğuna inanarak.
Ve matarada su bitti,
Su bitti saka kollarında,
Sarmış kızıl tel saçlarını güneş,
Yorgun, susuz, umutsuz askere...

Biraz daha evlâtlarım biraz daha,
Acı kırda kalıp tuz olmak var.

Biraz daha evlâtlarım biraz daha
Varıp Sakarya'ya saz olmak var.

Karşıda tepeler tepeler Polatlı tepeleri
Kanatlarında akşam güneşi bir ördek sürüsü,
Kalktı çığrıştı gökyüzü...

Bir su akıyor olmalı bir su,
Sakarya dediler, bilenler sevinçle
Anamız su!

Sakarya üzerinde Kavuncu köprüsü
Ağır ağır akıyor, sazlar arasından,
Havada yaban ördekleri!..

Akşehir'de bir göl vardır onu düşündü
Geçerken Kavuncu köprüsünü
Birinci bölüğün makinalı tüfeğini taşıyan

Avcı Musa,
Havada yaban ördekleri
Eli değse de vursa...

Kral Konstantin'in Askerleri

13 ağustos 1921. Tanyerinde saat beş
Porsuk kıyısı söğüt
Köy evleri mavi duman
Üç kol halinde düşman
Yürüyüşe geçti Sakarya'ya doğru
Eskişehir önlerinden.
Porsuk suyunun sazları salınır ince ince
Bilmezler olan biteni
Dömrek köyden Halil'in kızı
Sağıyor keçisini.
Gelin güneş pırıl pırıl Alpuköy kızları
Uyuyordu Sarıköy'de Yunus Emre.

Üç kol halinde düşman
Kendi halinde sessiz yaşayan
Anadolu'nun suçsuz kırlarından
Köprülerine Sakarya'nın
Yürüdü üç kol ölüm
Sarmaya Sakarya tepelerini.

Dömrek köyünde sabah kan içinde olacaktı
Bakraçta süt kan kırmızı olacaktı

Elif'in keçisine dokunmadılar
Gün batarken Dömrek kırlarında
Ot yerine ışıltılı tepelerde
Kanlı saçları uzadı bir kızın.

Kartaltepe'yi tutmaya binlerce asker
Prens Andre'nin ikinci kolordusu
Geçti gitti Çifteler'in güney-batı sırtlarından
Pisiotları, tilkikuyrukları boz tepelerin
Ezildiler toz içinde,
Altında ayakların.
Seksen bin piyade anam babam
Saysam bitmez, yeni tepelere doğru
Toplar geliyordu, toplar yağı,
Piyademize aman vermeyecek
İnce derelerin açtığı boz vadilerden
Kılıçları yabanın, bin üç yüz atlı.

Köylerimiz uyuyordu daha
— Uykuyu bastırdılar —
Komadılar uyanmaya kimseyi
Gün doğmadan Belpınar sırtlarındaydılar
Gözleri tanyerine dikilmiş Papulas
Yabanıl giysisiyle Tesalya çobanı
Düşlerinin kanlı tepesinde
Bir zorba güvey gibi duruyordu
Üç kol düşman Ankara'ya yürüyordu.
Uyanmış sıcak yatağında Kral Konstantin
Bakıyordu sabahın gebe karnına

Kanlı bir sevinçle ürpererek...
Bizans'ın orospu gecesinden bir kâğıt çekerek
Yazdı belleğinin kara yaprağına:
İmparator Onüçüncü Konstantin diye!..

Sunuyorlardı kentleri:
İzmir, Aydın, Bursa, Manisa,
Trabzon ve karanlık ikonlarla İsa,
Giresun tepelerinden fındıkçı Rum kızları
Sonra birden ipek yelkenleriyle bir kalyon gibi,
Girdi tutkularının mavi suyuna, sevgili İstanbul.
Bu yanık kokusu ne ki?
Trabzon, İzmir, İstanbul hepsi güzel de,
Bizim buralarda işimiz ne?
Sazları batak Sakarya'da ve tuzlu çöllerde,
Rahatı kaçtı Kral Konstantin'in
Ürperdi birdenbire...
En coşkun çağında Yunan gençliğini
Trabzon, İzmir, İstanbul için
Bırakmak adı bilinmez bu kırlarda.
— Tanrılar, krallar, zengin gemiciler için —
Ne var ki bozkırın dili başka,
Onların yurdu buralardan çok uzaklarda.
Gülümsüyor Salamin kayalıklarından,
En güzel denizine evrenimizin
En uygar denizine.
Sokrates çarşıda dolaşıyor.
Prens Andre bir kanlı çeşmede yıkarken yüzünü
— Tanrılar, krallar, zengin gemiciler adına!—

Ağustos acı bir kırdır Anadolu'da
— Bizim tuzumuzdur bu kırlar —
Bozkır seheri melerken ne anlar?
Anlamadı Prens Andre
Ürperdi bir uyurgezer gibi,
Gençliğinin çiçekli yollarında.
Sevgili Herakliya, Kral dansı!
Prens Andre'nin kollarında
Yıllar önce bir yaz günü, gök barış
Atina'da bir kır balosunda.
Genç bir askerdi Prens Andre
Kılıcı aşkla vatanı arasında.
Yıldızlar devşirici Yunan göğü
Kışkırtıcı Diyanizos babanın sevincinde
Sunuyordu içkisini.
Bir Andre'ye, bir o kutsal kadına
Güldür açan savaşın uzak toprağından
Dökülüyordu Herakliya'nın eteklerine.

Andre ürperdi çeşme başında
Nereye gidiyordu? Nereye gidiyordu?
Herakliya tutup çekti ellerinden
Onlar da kadındırlar, sevişecekler daha
Kadınları yakma, Andre yakma
Yaz gecesine adanmıştır dudakları.
Nereye gidiyordu? Nereye gidiyordu?
Güllerden çıkarıp kılıcım
Adamıştı Yunan beylerine.
Seslendi, «Herakliya! Herakliya!» diye

Seher yeli sadece Türkçe bildiğinden
Kimse duymadı sesini.
Çığlığında Andre'nin ikinci kolordu
Tuzlu kırlarımızda ilerliyordu
Otlarımız, yellerimiz, kuşlarımız
Onları hiç bilmiyordu
«Küçük Asya» derler onlar
Bizim halk dilimizde Anadolu.
Baştan başa derdimiz çilemiz
Bir avuç ekip bir avuç biçtiğimiz
Yakıp gecelerini türkü diye söylediğimiz
Kayalarından tuz çekip ekmek yediğimiz
Garip çeşmelerinden su içtiğimiz
Sırrı bir bizlere açık Anadolu!
Ve Papulas'ın küçük Asya ordusu
Basmıştı yurdumuzu.
Papulas başkumandan
Geçti otomobille askerleri önünden
Sivrihisar yolunda, gök bitiminde birden
Karakaya'nın kara kayaları!
Ağustos sıcağı boğar insanı
Papulas'ın düşlerinde birdenbire
Seyitgazi'de bir türbede
On metre uzunluğunda bir mezar.
İçinde Malatya kal'asından ortaçağ
İçinde bir yiğit ermiş yatar.
«Kim bu? Ölüm uykusunda uzayan bu kadar?..»
Sordu Papulas.
Seyit Battal Gazi'nin destanım anlattılar.

Erenlerin sürüp ektiği
O yemyeşil ova önünde
Dinledi Papulas.
Basıp çizmeleriyle mezarın baş ucuna
Benim, dedi, mezarım yirmi metre olmalı
Ölüm uykusunda bile bir kahraman
Daha uzun yatmalı bu yiğitten
Seyit Battal Gazi Bizans'a karşı duran
Ben Bizans'ı kurtaran adam!
Yüceldi Karakaya, bakınca Papulas,
Doruğunda bir beyaz atlı
Seyit Gazi idi ilk bakınca
Büyüyordu göklere doğru boyu
Sallayıp sallayıp gürzünü
Yıldızları düşürüyordu yerlere kan içinde.
Bir ara yitti doruktan, düş gördüm dedi Papulas
Bir baktı yeniden o beyaz atlı
Çıkmış kayaların üstüne,
Başında kalpak, ayaklarında çizme
Büyümüyordu boyu ortaçağ silahşörleri gibi
Ama dimdik duruyordu beyaz atın üstünde.
Gözlerini kapadı Papulas, karabasan gitmiyordu,
«Ya bağımsızlık, ya ölüm!» diyordu,
Halk yiğidi Sivrihisar önlerinde
Bakıyordu derin mavi bozkır gözleriyle
Allah adına, yoksul Anadolu adına,
Bir beyaz at üzerinde Mustafa Kemal.
Boğulayazdı Papulas «Dur» dedi, şöföre
«— Susamışım,

Susamışım oğlum Mavro!»
Halkın derin hüznü gözlerinde
Eğildi şöför saygıyla Papulas'ın önünde:

«— Susuzdur buralar ekselâns!»
«— Ne içerler bura halkı?»
«— Bilirler kendi çeşmelerini
Bilirler suyun yerini
Halk bir artezyen açıcısıdır
Sular köklerini yurdun gizli sularına!»
«— Geri dön öyleyse, karargâhıma.»
Üç koldan düşman ordusu
Geldi Sakarya önlerine
Beşköprü, Fettahoğlu, Kavuncu köprüleri
Tutulmuştu...
Yorgun ve susuzdu asker
Tanrılar, krallar ve zengin gemiciler
Askerlere «Ankara'ya!» dediler!..

Bir öğle molasında Stavro Marulis
Çöktü ahlat ağacının gölgesine
Dikti bir sicimle perişan ayakkabısını
Yürüyebilmek için yeniden,
Dövüşebilmek için inançla,
Tanrılar, krallar ve Atinalı zenginler adına!

Elalmış Hasan'ın Torunu Duran

Döndü ardına baktı yetmişinde Hasan
Kemikli ellerinde bir tutam yonca
Torununun eli:
Dört yaşında Satılmış oğlu Duran!
Uyuyordu dam altında,
«Kalk oğul!» dedi anası
Sonra kemikli elleriyle dedesi
Toz duman, yollara çıktılar.
Köyde yok duman
Kuyu çıkrığında boş bir kova
Döndü döndü baktı:
Sallanıyordu kavaklar bir o yana, bir bu yana.
Köy halkı tepedeydi
Çocuklar bilmeden ağlıyorlardı
Kızlar bilerek
Direnerek yaşlı kadınlar

Bir taze gelin delirmiş oynuyordu
Şıkırdatarak kınalı parmaklarını
«Vay benim ana evim, vay benim baba evim.»
Diye diye, şıkır şıkır...
Gün görmüş yaşlılar bilirlerdi
Düşman geliyor durmak olmaz
Gelen yangın, gelen yağma, gelen ölüm
Haydi uşaklar, Ortaklar'a erişelim.

Kadınların sırtlarında mor kilim
Çocukların ellerinde iğde dalları

Kızlar keçileri toplayıp kayalardan
Önde yol bilir yaşlılar, vurdular yangın sıcağına!

Ortaklar'a vardılar. Ortaklar bomboş...
Göçmüştü kızları ve keçileriyle
Bir ocak, bir duman, bir evde
Zorladı kapıyı Duran'ın dedesi
Örümcek bakışlı bir koca karı
Üç tane buğday koymuş tavaya
Kavuruyordu habire...
«Hamza'ya, oğlum Hamza'ya!»
Aldırış etmedi girenlere
Cızırdıyordu sesi, yanık buğday kokusu
Kımıldamadı yerinden
Ayakları tutmuyordu.

Elalmış Hasan, yolların tozunu silkip sakallarından
Gitmişler, dedi, onlar da göçmüşler
Şincik, seherde, neden belli?
Köy fırını sıcak ve dibek taşında bulgur
Bırakılmış bir iş gibi durur
— Acılı, kutsal — ondan belli.

Kızlar, kadınlar ve çocuklar
Biçere doğru vurdular.

Gece geldi, yorgansız gece
Yorgunluğu beklerken tetikte, yaşlılar
Yattılar bir tepenin eteğinde
Çocuklar çullar içinde.

Elalmış Hasan'ın torunu Duran
Dikmiş gözlerini gökyüzüne
Bakıyordu gök kuzusu yıldızlara
Kim güder onları
Onlarda mı kaçarlar ve neden düşerler?
Üşüyorum dede, üşüyorum
Gece bitsin torunum, gün başlasın
İlerde bizim askerler, seni örterler

Bir çığlık saldı tepeyi
Ortaklar'dan yansıyan alaz gece
Vurdu, kadınların büyümüş gözlerine:
Yakıyorlar yalın yalnız garip köyü...
Kim? Gözlerinde sorgu, Duran: Kim?
Hasan dedi: kim, kim ola, düşman.
Duran yıldızlara sordu bu sefer:
Kim düşman?
Yüklenip geceyi, düştüler yola
Kızların sırtında yıldız kilimleri
Dinlenmeden ve baş koyup toprağa
Bir yıldız düşüşü uyumadan.

Işırken tanyeri, çeşme başında
Boz urba askerler...
Bizim askerler olmalı
Dedi, Elalmış Hasan, yaşlı bir sevinçle...
«Biz asker değiliz!...» dedi, üç yılgın ses
«Biz kaçağız baba, Haydin yolunuza...»
Hasan durdu, dikeldi önlerinde:

«Biz kaçmadık ama Pilevne'de,
Dayandık düşmana karda kışta,
Başımızda Gazi Osman Paşa...»
Üç kaçak, altı yılgın gözdü
Yaşlı adamın üstüne üstüne yürüdü:
«Geç git babalık işine,
Ne olacağı belli değil bu savaşın
Ordu dağılıp çekildi ırmağın ardına
Arkadan bastırıyor gâvur ordusu
Yürüyemeyiz bitmez gecelerde
Bizim uykumuz var,
Yorgunuz, yollar kadar...»
Elalmış Hasan, «Yürüyün dedi, haydin
Haydin» dedi, kızlara, kadınlara, çocuklara
«Allaha çok şükür ilerde,
Arslan gibi ordumuz var.»

Biçer sırtlarına yeni varmıştılar
Yetişti Yunan atlıları.
Elalmış Hasan'ı vurdular keçilerin ortasında
Vermek istememişti ihtiyar,
Zorla aldılar.
Sürüyüp götürdüler keçileri,
Yanık mısır yüzlü adamlar
Ve birden, ortalıktan yok oldular.
Kalk dede gidelim, ver elini.
Dedesi boylu boyunca yatıyordu yerde
Kemikli elleri soğumuş
Keçi tüyleri kanlı sakalında.

Düşman kim ola? Tamdı Duran
Uzak köylerine vuran
O yangın alazı
Ve kadınların avazı
Gecenin yıldızlarını tel tel geren
Çocukların fıkara sütünü götüren
Kıl örgü çorabını köy evinin
Çekip alan ayaz yemiş ayaklardan
Dedesini yapayalnız koyan bir tepede
Ve ayıran elini elinden
Elsiz ayaksız bir yıldız gibi
Duran'ı dağ başında yapayalnız bırakan,
Ve yeniden yollara düştüler
Çığrışarak hep birden...
Ya bizim askerler? Ya bizim askerler?
Neredeydiler?
Yollarda bir toz, bir toz, bir toz
Görünmüyordu bizim askerler.

5 Ağustos 1921

Satılmış oğlu Duran bilemezdi
Günlerden ve vakitlerden habersizdi
Kertenkele güneşleri kayalarda, öğle
Otlar sararırken ikindi
Ve yıldızlarda üşüyen çocukluğu gece
Buydu vaktinin türküsü.

Günlerden beş ağustos günü
— Ağustosu da bilmezdi Duran —
Göklerin bitiminde çok uzak
Varamayacağı küçük ayaklarıyle
— Beş Ağustos günü Ankara'da —
Seçtiler Mustafa Kemal Paşa'yı, baş kumandan.

Duran, Porsuk suyu kıyılarındaydı
Umut bir sazdı yemyeşil
İnce kökleri Ankara'daydı.
Bilemezdi Duran, yanan ekinlerin anızından
Götürecek yurduna yuvasına kurdu kuşu
Mustafa Kemal Paşa oradaydı.
«O!» dediler, kulaktan kulağa
Duatepe eteklerinden, Üçpınar'dan
Geçti haber, elli yedinci fırkaya
Mülâzimler, yüzbaşılar, binbaşılar
Topçular, süvariler, piyadeler
Bir çelik yay olup gerildiler.
Hep bir sıra olup selâm durdular
Dağdan dağa sessiz gecesinde bozkırın
Ateş yakıp haber verdiler
Alaylardan taburlara, taburlardan bölüklere
Ve ulaştı toprak siperlere
Çavuşlardan onbaşılardan erlere.
Bir Tanrısal çeşmeden su içmişçesine
Dirildiler, ölgün gecesinden yılgınlığın
Arif Beyin fırkaları
Halit Beyin fırkaları

Kemalettin Sami Beyin fırkaları
Kanlı tanyerinde sancakların.
Eski topları Kafkasya dağlarının
Doğruldu yeri göğü bir etmeğe
Mustafa Kemal'in kınından çekilmiş
Parladılar yeni bir kılıç gibi
Doludizgin atların sırtında
Süvariler, Sakarya boylarında.

Halk ordusunun ilk eri
Kuvayi milliye kalpağı başında
Geldi yazıldı otuz dokuz yaşında
Şanlı ordusuna bağımsızlığın
Geçti bir umut yıldızı gibi önlerinden:
«Merhaba asker! Merhaba!...»
Sakarya boylarının askerleri
Yeniden ölebilmek için hazır
Yeniden yaşayabilmek için halkça
Bilediler seslerini gecenin bıçağında
İlettiler yanıtlayıp dağa taşa:
«Merhaba Mustafa Kemal Paşa!...»

Anadolu İmecesi

İlk buyruğum şu olacak:
«Durgun yaşayışından halk
Uyanmalı, birden bire kalkmalı
Bir köprüdür bu savaş:

Ölümle hayat arasında
Geçemezsek yok bilin
Evlerinizi, köylerinizi, çarşılarınızı
Mutluluk, nisan ekimi, alışveriş
Sevişmek buğday yatağı gecelerde
Yok çalışmak ekeneklerde insanca,
Ve bilin ulusça adımız yok.»
İlk buyruğum şu olacak:
«Neyiniz varsa ortaya koymak
Ben ilkönce canımı koyuyorum
Yaşamaya borcum
Ve üflüyorum vatandaşlık alevini
Zoı yanan ilkönce
Yüzyıllar söndürmüşse
El birliğiyle yakılacak.
Ve başlayan vatandaş savaşıdır
Dağı delip düze çıkaracağım sizi
Verirseniz, mallarınızdan, canlarınızdan
Kurtarıp yurt sevginizi!...»
Veriyoruz Paşam, ben Nevşehir köylerinden
Gelme bir çarığım, giysin beni piyade
O giydikçe ısınır toprak, ayaklarım üşümez
Al benim son çarığımı.
Ben Mucur'lu bir çorabım beni kızlar ördü
Dut ağaçları altında, kırmızı dut yiyerek
Kırmızıdır nakışı!
Arasına bahçelerden bir gül koydum
Giysin beni topçu neferi
Kış gelende ayakları donmasın

Güllerine kuytu bahçelerimizin
Aman paşam bir şey olmasın
Çıkardım gömleğimi veriyorum
Kılıç çalsın giyende süvariler
Yaz sıcağında ağustos güneşinin ellerinden
Terlerini alsın.
Biz küçük dükkâncıları kasabaların
Tezgâhlarımızda yünlü, tiftik, pamuklu
Patiskalar gıcır gıcır ak
Hepsi buyruğunda olacak.
Aksaray'dan ben semerci İbrahim
Kolanlar ve yem torbaları
Bir de ışıl ışıl nallar benden
Ben yaşlıyım... artık ata binemem:
Donatarak şahbaz atı
Ben olayım önde giden
Yirmi bir yaş mızrağında
Süvari alayının.
Biz Niğde ovasının buğdayları
Biz, esintili arpa tarlası Sungurlu'da
Biz, Havza değirmenlerinin unu
Biz, Çankırı'nın bulguru
Biz nohut, biz mercimek
Bekliyoruz karavanaya girecek
Yaralı ellerinde bir tahta kaşık
Siperlerde askerler yiyecek.
Şekerimiz bir topak, veriyoruz
Yemeyiveririz.
Tuzumuz bir tutam, veriyoruz,

Tuz ekmeyiz, aşımıza.
Bir avuç pirincimiz, veriyoruz
Saklamıştık düğüne
Davarların sütüne,
Yaylâyı katan yağ
Çorbalarımızda az,
Veriyoruz, veriyoruz:
Asker çorbasız olmaz
Zor bulduk gazımız az
Geceleri o dağlık tepelik haritalara
Lâmbasız bakılmaz.
Veriyoruz gaz yağını.
Ve yoksul gecelerin mumlarını
Dikiyoruz istasyonlara
Askerler geçip gidecek trenlerde
Demiryolları ışıksız olmaz.
Tüfekler, filintalar, mavzerler
Baba yadigârı tabanca
İşte hepsi ortada
Üst üste atıyoruz
Bir mermidir bu toprak kavgasında
Boşaltmayı düşünürdük
Namlusundan çekip aldık
Veriyoruz ordumuza.
Biz Amasya çarşısının demircileri
Biz Kastamonu'lu yaşlı hızarcılar
Dökümcüler sanati babadan öğrenmiş
Biz çeliği düzleyenler, tesviyeci
Kılıçlara su verenler Tanrı aşkına

Gülle döken toplara dağ başlarında
Biz dikenler tüfeklerin kayışını
Bizler Geyveli üç kardeş, saraçlar
Bizler Bursalı arabacı esnafı,
Tekerleri mavi otla boyayanlar
Koşu tuttu mu arabalar Orhan Gazi yollarında
Kız seyrine dalar gibi keyfedenler.
Biz ustalar, biz kalfalar, biz çıraklar
Hepimiz hazırız paşam selâm olsun ,
Erzurum çarşısı, Kayseri çarşısı, Maraş çarşısı
Çekiç seslerinden inler karşısı
Başlar demiri, köseleyi eğitmeye ellerimiz
Biz biliriz yaşamanın kadrini insanca
Var olmayı vatanca dokumayı biliriz:
Namuslu ellerimizle...

Kaman Yollarında Kağnılar... Ankara Dayanacaktı...

Gecelerde bir kuştur kağnılar
Kayalara vurup yankıları
Kağnılar Kırşehir'e doğru
Taşıyorlardı Ankara'yı
Dersim bulutlarından Aksakal
Diyap Ağa dikildi kürsüde:
«Biz, dedi, burada kalacağız
Sonuna dek dayanacağız...»
Ankara dayanıyordu

Ankara dayanacaktı.
Sivrilmiş dört namlu gölgesi
Düşmüştü Meclis önünde, Ankara toprağına
Güneş yanığı ovasından halkın
Çıkıp gelmiştiler son askerler
Düşmüş öne bando, davul vuruyor yürükçe
Boz urba askerler yürüdükçe
Bakıyor halk Ankara, gözlerinde bir durgun su,
Geçiyor halk ordusu...
Düşen bir and gölgesidir namlulardan toprağa
Ankara dayanacaktı.
Başkentidir ilk Anadolu Cumhuriyeti'nin
Yedi kapısından Ahilerin, girilir Ankara'ya:
«Lütuf kapısından ilk önce
Rıza kapısını sonunadek açarak
Açlık kapısından geçilerek
Halktan yanadır gerçek kapı
Emek kapısı, marifet kapısı ve sonra,
Doğruluk kapısı, altın kapı!»
Emekte kardeşlik, yaşamada eşitlik,
Dayanmıştı Ankara yüzyıllara.
Yedi rezil evin kapısını kapamalı:
«Hasislik kapısı bağlanacak ilkönce
Kahır, zulüm kapısı kapanacak.
Hırs kapısını bağlayarak
Tokluk ve lezzet kapısında durup
Halkı, hak için seçeceksin
Yalan kapısı önünden geçeceksin,
Gönül kapını aldanmalara kapatarak...»

Erenler gemisi, Ankara
Dayanıyordu, dayanacaktı.
Kardeş dalgasından Ahi ortaçağın
Yüzüp geliyordu evleriyle
Dağlara dökülen o dostluk hevengiyle
Usta işi gün batısının
Ve ikindi vaktinde bağlarının
Üzüm kokan kızlarıyla
Sonra Selçuk göğünde yıldızlarıyla
Giriyordu gecesine denizin.
Gelmiş çağlardan, gelecek çağlara
Ankara dayanıyordu.
Ali Turan, Karaoğlan'da kuyulu kahvede
Çekti fesleğen kokusunu
Özlem saçlarını koklar gibi
İnegöl'den Zehra'nın...
Yarın o da gidecekti,
Yarın... yarın... yarın
Bir çiçeğin adıdır yarın
Kuvayi millîye bahçesinde
Ağacında bağımsızlığın.
Ankara dayanıyordu,
Dayanacaktı...
Yiğitleriyle — bir ulusun özü —
Serüvencileriyle — yaşamanın özü —
Öğretmenleriyle — bir ülkünün özü —
Halk aydınlarıyla — devrimin özü —
Ve çapkın çizmeleri bir sevide
Kanlı çiçeklerden iz bırakan subaylarıyla

— Kurtuluş ordusunun özü —
Kalkıp gidecektiler yarın, savaşa...
Halk ordusuyla birlikte,
Dayanacaktı Ankara...

Kara Tiren Yola Hazır

On ağustos günü onları
Tirene bindirdiler Ankara'dan
Ardarda yirmi iki kara vagon.
Ateşçi Çubuk dağlarından gelme bir kütüğü
Attı ocağın ağzına.
Ve melil mahzun baktı Ankara istasyonuna
Demiryolu görmemiş kavruk delikanlılar.

Onlardan Biri Çiçekdağlı Halil

Çiçekdağlı Halil kodu yanı başına
Sazını Karacaoğlan'ın
Savaşta ordular çarpışır, öyle derler
Aslında tek kişidir çarpışan:
Sevi, tutku, direnç ve insan,
Ölüm gelir tek kişiye.
— Ordular ölmez!—
Tek kişidir korkan
— Korkmaz ordular! —
Ve tek kişidir savaşan

Bayrağıyla halkının
Çıkar teke tek yalnız başına
Ölümün karşısına.
Ölümden önce bir çift sözüm var:

«Çiçekdağı ala çiçek yazısı
Biri üşür gece yürek sızısı,
Benim yüreğim de bir tutam yonca
Gelir otlamaya anam kuzusu!..»

Tekti tel
Tekti sevi
Tekti yürek pınarı
Çıplak ayaklarında diken yaraları
Bir kadın bakıyordu Çiçekdağı'nın başından
Halil'in götürdüğü yıldızlı yalnızlığa.
Ana tek, kadın tek, oğul tek
Kıçı başı açık bir bebek
Gel diye, gel diye, gel diye
Uzanan elleri tek:
Dokundu Halil'in tellerine.

«Ben geride üç dal koydum körpecik
Biri hasret yeller kırar incecik
Biri bilmez uyur toprak üstünde
Biri arzu dolu durur, gencecik!»

Bahar sürümündeydi Halil
Kışlık ekmeğinin taşlı tarlası

Geldi Kırşehir candarması
Çağırdılar Halil'i askere.

«Bizim buralarda sekide çimen
Açılır ayrılık gülleri erken
Yazılarda nasip olmaz yatmaya
Ya Rumeli döşek bize, ya Yemen!»

Yanına almıştı çayırları
Güreş tuttuğu düğün günlerinden
Bir alışın basma, bir kınalı kuzu
Ve sırtını yere vurduğu Çorum pehlivanı.
Sürülmemiş bir toprak var geride
Bir kadın yatmaktadır geride
Gecenin soğuk döşeğinde
Ve bilmez Çiçekdağlı Halil
İç türküsünü yanında duran askerlerin.

Tektir onlarda, alıç ağacı
Kimi yapağı gözleriyle yumuşak,
Kimi küçük böcek gözleriyle,
Oyunda düzende köylü Odissea!
Yalnızlık yurdundan gelmiştiler,
Kara vagonda birleşmiştiler...

Çaldı birinci kampana.

Biri de Süleyman Asaf

Tekti, Süleyman Asaf, Rize.
Topçu zabiti.. Çalkantılı gözlerinde
Dolaştırıp duruyor istasyonu.
Galiçya'da tekti ve İpsiz Receb'in çetesinde
Tekti. Dağ gibi bir erkekti.
Yüreğinde duygulu ormanı anıların
— Yok tarlası yarım kalmış nisan sürümünde
Bir kadın var yarım kalmış bahar
Tanrısal tarladan geçmiş saban izi
Sevişilmiş bir İstanbul gecesinden
Kadın gebe! —
Sevinin ateşinden
Kaçmış Süleyman Asaf Geyve üzerinden
Anadolu'daki ateşe.
İpsiz Recebin yanına
İpsiz Recep'le arkadaştılar
İlkönce silâh kacırmıştılar
Kocaeli dağlarından.
Baktı çağırdıkları yok.
— Sevinin gecesine boşalttığım erkeklik
Yorgun bir sudur ve de pişmanlık. —
Serin gündüzü ağdı çıplak tenin
— Savaş ateşle sevişmesidir erkeğin —
Tam benim gönlüme göre
Ateşş! demeliyim topçu erlerine
Yeni bir sevi gibi bir tepe
Düşmeli yeniden ellerime.
Baktı ki çağırdıkları yok,
Bırakıp İpsiz Receb'i dağ gecesinde

Vardı gönüllü girdi halk ordusuna.
Şimdi istasyonda tek:
Kendi denizinin altında gezinerek
Altınlıyor balıklarını anıların
Soyunmuş yosun yatağında sevi
Ve bir kadının çırpınan elleri
Gel diyor, gel diyor
— Kolay yer sevinin savaşçı ağzı erkekliğini —
Şimdi değdireceğim ellerimi
Diri göğsüne savaşın.
—Yerse ölüm yer şimdi erkekliğimi —
İnce bir yağmurdur yağan Rizeli
Islatıyor cigarasını...

İkinci kampana çalıyor istasyonda.

Üçüncü Kampanada Ali Turan

Ali Turan genç öğretmen
Yaz akşamında istasyon.
Kuytularda kavak ağaçları
Sallanır asmalar üzerinde.
Baktı askerlere, askerlere, askerlere
Susuyorlardı
Gözlerinde köy akşamlarının dumanı!

Uzaklardan çıngırak sesleri
Uzaklardan su sesleri

Uzaklardan yaprak sesleri
Uzaklardan geldi kondu dalına
Zehra'nın üveyik gözleri...
Bir su geliyordu, incecik dupduru
Kayanın yüreğinden sızıyordu.
Çiçekdağ'lı Halil'le gözgöze geldiler
Bir çayır, bir çocuk, bir kadın gözlerinde.
Süleyman Asaf'la gözgöze geldiler
Bir sevinin yanan tepesi gözlerinde.
Gidiyoruz, dedi Ali Turan, kendi gözlerine
Islanmış bir memleket kırı gibi vagon penceresinde.
Çayırlar bir yeşerir ki biz öldükleyin
Kadınlar bir güzelleşir ki biz öldükleyin
Çocuklar o gözlerdir ki biz öldükleyin
Sevince ağlayan pınarlardır...

Biz gidiyoruz Çiçekdağ'lı Halil
At bir menekşe tarla taşlarına
Gidiyor Süleyman Asaf
Attı, bir gül İstanbul kuşlarına,
Zehra'nın gözlerinden, çiçeklenmiş üveyik otu,
Atıyorum gençliğimin düşlerine.
Tek tek ve hepsi birden adsız asker
Elveda Ankara istasyonu!..
Üçüncü kampana vurdu yalnızlığın bakırına.
Ağıp giden yıldızlar gibi geçmeye Ankara ovasını
Daldılar ağustos gecesine...

Gece, Alagöz Köyünde Bir Işık

Tiren geçiyordu gecenin içinden
Bırakıp sesini Engürü suyuna
Eski bir sudur ipince uykulu
Ali Turan tiren durunca, uykulu
Gözlerle baktı: Malıköy istasyonu.
— Yıldızlı karanlığı bozkırın ve böcek sesleri.
Çiçekdağlı Halil görünce, uykulu
Gaz lâmbasını sarı gecede, sordu:
«Malıköy İstasyonu»
Süleyman Asaf bakınca, uykusuz
Samanyolunun ağıp gittiği yere
Dökülüyordu eteklerinden yıldızlar
Aman dedi Çiçekdağ'lı, ne yıldızlar bunlar
Bizim oralarda da böyle parlar
Yattın yaz damında, görürsün uyanınca
Sonra biri düşer koynuna uyur kalırsın
Aman dedi, bizim yıldızlarımız bunlar.
Süleyman Asaf, vardı gitti kendi sınırına
«Gece bir eski şaraptır
Ve samanyolu bir kadın
Nerde içmek, öpüşmek ve dövüşmek
Varsa orada yaşanır...»
Ve lâmbanın ışığında: Malıköy istasyonu
Vur şimdi güneye doğru
Bir ince su, bir gece, bir değirmen
Bir yıldız, bir serinti, bir sarı diken
Geçip yürürsen geceden
Bir ev vardır uyanık herkes uyurken
Alagöz köyünde...

(Alagöz köyünde Türk Ali Ağanın evinde
Kurtuluş ordusu genel karargâhı.)
Başkumandan oradadır şimdi
Fevzi Paşa oradadır
Güler yüzünde iyimserliğin çeşmesi
Yıkanmış aydınlığında umudun
İsmet Paşa oradadır!
Yuvaktaşı ve yosunları damların
Kerpiç yoksul bacaları evlerin
Kapılar, çocuklar ve dumanlaı uyumuştur
Göğüsleri kör geceye açık
Elleri memelerinde kadınlar uyumuştur.
Yorgundurlar ve bilemezler
Yakınlığını yıldızların
Şu tepenin ardı gurbet
Uzaktır dünya kadar Malıköy istasyonu.
Evrenlerinin sınırı dar
Alagöz köyünün sınırları kadar
Kadınlar, çocuklar ve söğüt ağaçları
Boz toprağında küçük bahçelerin
Ufak yemişli zerdaliler uyumuşturlar
En güzel vaktinde gecenin.
Uyumamıştır Mustafa Kemal Paşa
Uyumaz Gündüzbey'den beri İsmet Paşa
Kuvayı Milliye askerleri
Boz ceketli kalpaklı zabitler...
Alagöz köyü uyuyordu
Başkumandan, büyüyen işaret parmağını
Geçirip lâmba ışığından

Haritaya vurdu.
Ilıca çayında söğütler uyandı
İnler Katrancı köyüne değince parmağı
Uyandı tozlu bir yol ve çekti parmağını
Mangal dağına doğru
Parmağının ardından toz duman,
Yunan atlıları geliyordu.
«Sol cenahımızdan kuşatacaklar!» dedi,
Baktı ve bekledi.
Parmağı yanıyordu Mangal dağı üzerinde
«Çevirecekler, dedi, buradan bizi!»
En son askerimize kadar
Durmalıyız arkadaşlar
Kırmalıyız bu ateş çemberini.
Kaldırdı parmağını haritadan
Koydu bu sefer bir ışık çizgisi çekti,
Parmağının yalazında askerleri yürüyordu
Topluyordu ordusunu İnler Katrancı'ya doğru
Lâmba ışığında büyüdü paşaların kalpakları
Aydınlık bir su akıyordu
Şimdi sesinin yatağından.
Yalazlanıp haritadaki parmağından
Göksu deresi, İnler Katrancı, Mangal dağı
Işıladılar bir yıldız gibi.
«Sarmak çevirmek isteyecekler bizi.
Karşılarına yığıp askerlerimizi
Göğsümüzle kıracağız bu çelik hançeri!»
Kimse duymadı bu sözleri
Gecenin ve paşaların alnına

Düşen kurtuluş ordusu yıldızlarından başka.
Hepsi uyumuştular
Böcekler, bitkiler ve kadınlar,
Sakarya doğusunda bir tepeden
Duydu bu sözleri seher yıldızı
İndi geldi Alagöz köyüne
Uyunmamış bir gecenin tanyeri çeşmesine
Erişti ışıl ışıl bir su gibi...

İnegöl'de Bir Akşam

Malıköy'de sabah ve İnegöl'de akşam oluyordu
Dikiş dikiyordu Zehra
Gözyaşı yağmurlarından sonra
Daha güzelleşmişti yeşil gözleri
Tozu akıp gitmiş böğürtlenler gibi
Düşlüyordu nişanlısını
Bir dağ gölgesi gibi akşam üzeri
Uzak erkeğinin soluğu düşüyordu canevine.
Ürperdi Zehra
Parmağına battı iğne
Gördü altın yüzüğünü
Öptü nişanlı kanı.
Neredeydi? Bilmiyordu.
İnegöl'de akşam oluyordu.
Dut ağaçlarında gün susmuştu,
Kuyularda su
Ve dağlarda dört yön susmuştu.

Zehra pencereden sordu:
Nerdesin Ali? Nerdesin Ali?
Bütün seven kadınlar gibi,
Öğrenmişti beklemeyi.
Dayadı başını akşamın yastığına
Sokuldu dut yaprağı karanlığına
Özlemine erkeğinin...
«Ne kadar yalnızım şu dünyada!»
Yakmışlardı İnegöl'ü
Ölmüştü Tahsin Efendi
Zehra gelen akşama seslendi:
Neredesin Ali? Neredesin Ali?
Bütün seven kadınlar gibi,
Erkeğini bekliyordu
Bekleyecekti.

Onlar Polatlı'da Tirenden İndiler

Ve onlar Polatlı'da tirenden indiler
Polatlı'da ekenekler bir buğday denizidir.
Kimseyi komadılar bu denizin kıyısında
Dinlenmeye ve de uyumaya...
Gece demediler, güneye doğru
Yürüyüşe çıkardılar.
Adam boyu ekinleri ve tozlu yolları Polatlı'nın
Asker doluydu.
Evrenin yeşertisinde yeniden
Uyumak isterdi bu kırları

Uyanmak çiçekler açarken
Başucunda Zehra.
Uyuyamadı Ali Turan
Güneyde bulutlar, bulutlar
Örtüyordu yıldızları.
Tepeler, tepeler, tepeler
Bu yol, dedi, bir asker
Haymana'ya gider.
Dokunsan havaya yağmur gelecekti
Ve tepeler, tepeler, tepeler
Hepsi tutulacaktı.
Ali Turan, Polatlı topraklarına baktı
Sevişmeye hazırdı toprak
Gelen yağmurun ardından yorgun
Sevinin çiçekleriyle kokacaktı
Ve bu sevilen toprakları tutacaktı
Ali Turan, Zehra'nın gözleri adına!..

Polatlı'da tirenden indirdiler onları.

İkinci Bölüm

KAN

Mangaldağı'nda Bir Sinsi Duman

Saat on, ağustos güneşi yaktı öğleyi
Söğütlerin tozlu kavında.
İnce yollarından bozkırın
Yürüdü Yunan askeri.
Tutuldu Göksu köprüleri.
Orada Sakarya tepeleri:
Hacı Muslu, Sapanca, Tanburoğlu tepeleri
Göksu'yu geçtiler mi
Varacaklar bu tepelere.
Öğleye doğru Andre'nin askerleri
Bu tepelerden baktılar Ilıca çayına.
Bir büyük tepedir solgun dikenlerinde
Koyun kokusu tüten Mangal dağı.
Gün batarken yaya düşman
Vardı Mangaldağı'nın doğusuna.
Mangaldağı'nı tutan beşinci tümen
Bir koca gül tarlası gibi biçildi
Mangaldağı eteklerinde
Yunan topçu ateşinden.
Alındı verildi bir kanlı somun gibi
Mangaldağı akşamadek!
Beşinci tümen erleri
Vermediler kutsal somunu
Sıcak bulgur çorbası tüterken akşamın.
Gece geldi birdenbire
Haymana göklerinden bir yıldırım
Mangaldağı'nın doruğuna indi birdenbire.
Islandı tüfek ateşi usuldan
Sonra süngüler üzerine boşandı

Gök delindi birdenbire.
Gece boyu, elden ele geçen siperlerde
Yağmur yıkadı durdu kayalardaki kanı.
(Gecede ve yağmurda savaşıldı.)
Tanyeri çekip kanlı kılıcını gün doğudan
Böldü geceyi
Otlar uyandı
Mangaldağı'nda ses yoktu.
Baktı kır abasıyla güneş tanrı
Toprak siperlerinde Mangaldağı'nın
Uykusuzdu Yunan askeri.
Uykusuzdu beşinci tümenimizin erleri
Mangaldağı düşmüştü gecede
Bir koca yıldız gibi elimizden.

Geceyi alıp yürümüştü yirmi dördüncü tümen
Büyük Gökgöz köyüne doğru
Polatlı sırtlarından
Islatarak atlarını ve bir ağır obüs topunu
Güneyden çakan bir yıldırım
Yardı gök gürlemesiyle gecenin karnını
Işıdı yürüyen Ali Turan
Islanmıştı yağmurdan,
Yürüyorlardı güneye doğru durmadan,
Atlar, toplar ve askerler sırılsıklam.
Çiçekdağlı Halil şişmiş ayakları
— Ve ıslak, yıkanmış bir cicim gibi —
Sövmezdi hiç bir vakit yağmura,
Çıplak dağ başlarında çocukluğunda,

Rahmet diye bildiği kutsal ana,
Sövülmez yağmura!
Aralandığında tanyeri kapısı
Bir koku duydu topraktan
Tüten çaydanlığından gönlünün
— Gönül sözü âşık sözüdür Ali Turan!—
Yağmur kokuyordu sabah çayı
Demlenmiş pelin otlarından
Dinlendi yorgunluğu ıslak yoncasında saçlarının
Bir yağmur birikimiydi Zehra!
Sözedelim bir de Süleyman Asaf'tan,
Çekip götürüyordu toplarım
Aşkın ıslak toprağından
Savaşın ateş toprağına.
Yürüyüp aştılar geceyi
Vardılar Büyük Gökgöz köyüne
Çömmeden daha yere
Kötü haber tez ulaşır
Duydular Mangaldağı'nın düştüğünü.
Mangaldağı'nda hayın bir duman tüter!
Prens Andre,
Bir gecede birdenbire
Nasıl saf tutmuştu Kemal'in askerleri?
Batıdan döndürüp yüzlerini güneye
Şaştı kaldı Prens Andre.
Bozkır ayazını ısıtmak için
İçerken Metaksas konyağını
Kerpeoğlu'ndaki karargâhında.
— Ve geldi o sıra günlük buyruğu Papulas'ın

Değiştirmişti yöntemini
Mustafa Kemal zorlayınca —
Tepelerin ardında boz urbalı kurt.
Mozayıklarım askerliğin
Oynuyordu maviye karşı kırmızıyı
Ustası savaşlar tarihinin.
Yirmi dört ağustos sabahı birdenbire
Çarıkçı esnafının diktiği yeni çarıklarla
Çıktı askerleri mavinin karşısına
Tanburoğlu sırtlarında,
Birdenbire.
— Yağmur tasında bir çorbadır tüten sabah!
Tepelerin birinde boz urbalı kurt
Eğilir bakar sevgiyle askerlerine
— Üşümüşler mi çok, yorulmuşlar mı? —
Sorar Mustafa Kemal Paşa.
Bir sinsi duman karşıda
Mangaldağı'ndan iner
Ilıca suyuna.
Ilıca suyunun top söğütlerinde
Yüzyıllardır güneş vardı
Şimdi duman
Mangaldağı'ndaki sinsi duman!

Kankayası Benim Adım

Ağır akan bir sudur Sakarya, bozkırlı olduğundan
Yıldızlı kepeneğinde bozkır

Uyuyor en ağır uykusunu.
Bir söğüt ağaçları titrer suda
Bir de üveyik otları üşüdüklerinden.
Bir de yaban ördekleri çığrışarak
Kalktılar sazlar arasından
Ayazın erkenci kuşları!
Bir de yirmi dördüncü tümen askeri titrer
Büyük Gökgöz köyünde
Gün ışırken kavaklar altında
Yürünmüş gecenin molasında
Ortalık alaca
Ve ekmek kara
Dağıtılıyor askere.
Köy uyandı kerpicinden
Kadınlar bakar askere
Uzak bir diyardan mı gelirler?
Kadınlar
Bir Büyük Gökgöz köyünü bilirler
Bir de Haymana pazarını
Ve kerpiç duvarlara yaslanmış kavak ağaçlarını.
İlk o gün duydular:
Gaziantep, Maraş, Urfa adını
Oranın köyleri de hane hane,
Kendi köylerine benzer
Yaktılar kutsal köy ocağını
Çalı dumanı kokan
Çorba pişirdiler askere:
Yağsız, az ve yetmez
Kısadır, yayaların molası

Köseaptal köyünün kuzey sırtlarına doğru
Çıktılar yürüyüşe.
Büyük Gökgöz köyünün kadınları
Sordular birbirlerine: Nere giderler?
Bunlar bizim gibi köylüler
Yağmur yağmış sırtlarına herhal üşürler
Bunlara oturup yün eğirmeli
Haymana tiftiğinden
Ama, anam gittiler...
Kızılkoyunlu'da yorgun atları üşür
Yirmi dokuzuncu Süvari Alayının.
Ürgüplü Hasan Çavuş üşür sırtmadan
Yanar ateşi kırk.
Genç bir teğmen dam altında
Sayıklıyor İstanbul'u
Sakarya sazağından sivrisinekler
Bir oğul gibi girip çıkar bal kanına.
Yıldızeli'nden bir yörük atlısı
Uçuklamış dudağında gülümseme
Şükrediyor sabah olduğuna
Düşmüş karabasan ateşi
Doğrulup samanlar üzerinde
Bir atın dost gözlerinde
Kutluyor yaşamayı
Kanı yenmiştir sırtmayı.
Tek başına durdu sırtmaya karşı
Dalağında sayısız tersiyana ölüsü
Uyanıp dirildi tek başına
Güzel şey Yıldızeli'nde bir dereyi hatırlamak

Kuşlar geçer üzerinden...
Kalk oğul kalk ne sıtmanın vakti
Ne uzaklardaki kıl çadırı düşünmenin...
Köseaptal sırtlarını tutacağız
Güneş kalesi kan ister
Dedekorkut beyi gibi gezer
Köseaptal sırtlarında
Açılmış taze siperlere gölgesi düşen
Dirse Han oğlu Fevzi Paşa!
Güzelcekale köyünde bir kaya
(İnsancıl bir taştır akşam güneşinde)
Bir de onun öyküsü:
Prens Andre'nin mavi gözlerinden
Yalçın yüreğine iz düşen
Bir korkunun öyküsü:
Bir korku halk adına.
— Kaya'ya korku gerekmez —
Ama bakın ordakiler
Ölümle bağlı olanlar ve yaşamayla
Ayrılamayanlar Kutluhan köyünün topraklarından
Çorak morak ama sevgi, ölüm ve ekmek
Bağlamıştır yüz yılları bu toprağa
Haberiniz olsun, bakıyorlar
Uzaklardan mavi hain gözlerle
Bana.
Ben Güzelcekale köyünde bir kaya
Almaya gelecekler beni
Vermeyin.
— Tepelerini veren tarlasını vermiş olur —

Ve ben Mollatepe'de bir kaya
(Delip geçer ciğerimi kurşun yarası.)
Bir de onun öyküsü:
On dokuzunda öldü gencidi
Kaya yüreğim sancıdı
Düştü başı gölgeme, künyesi ne?
Gençliğinin kanı kına
Silinmez güneş taşından.
Cekip gitti otuz sekizinci alay
Üçe karşı bir dövüşen şanlı bozkır askeri!
Bıraktı genç köylünün ölüsünü
Örterim örtüsünü
Nisan otlarıyla ve kar yıldızlarıyla
Düştü bir oğul gibi dizlerime
On dokuz yaşında adı ne?
Tutundu düşerken bana,
Onun adını bilemem ben,
Benim adım Kankayası!

Türbetepe Elden Ele

Engürü suyunun mandaları
Ve Frikyalı kâğnılar
Cephane taşırlar.
Gıcılar gecenin en eski çalgısı
Mangal dağında topçu ateşi var,
Türbetepe ve on beşinci tümen
Şimdi onlardır sözümüze onur veren:

Dövüyor ağır toplarıyla
Türbetepe'nin eteklerini
Emperyalizmin topçuları!
Kuşlar kalktı, saat beş
Türbetepe onlarda.
Vermem dedi onbeşinci tümen
Vermem dedi bu tepeyi
Öğleye bir saat var
Paslı demirlerden Ankara çarşısında
Demirciler süngü yaptılar
Demirciler demir döver tunç olur
Türbetepe seni vermek güç olur
Bahçeciğin kavakları yanarken ışıl ışıl
Baskın verip bizimkiler bu tepeyi aldılar.
Çekti topu tepenin doruğuna
Bizim topçu Süleyman Asaf
İşim başladı diyor, seviniyor
Veriyor gülleyi düşmana,
(Dört gündür uyumadım
Gecenin uykusu yok.)
Şakası yok karşı tepelerde
Ateş soluklu kızgın boğalarla
Yürüdü bütün bataryalar
Öğleden sonra saat dört, kanlı ikindi:
Türbetepe onlarda kalıyor.
Yeniden toprak siperlerdeyiz
Çiçekdağlı Halil bakıyor gölgesine
Demek yaşıyor.
Ölen belli değil, kalan belli değil

Tazelediler bölüğü yeni kanla
Yanı başında dolaklı askerler
Bilmiyor adlarını
Nerede eski arkadaşlar?
Dokuzduk gün ışırken, bire indik gün düşerken
Bir ben kaldım Çiçekdağlı Halil
Yaşıyorsam talih değil
Bir acıdır benim için:
Türbetepe eteklerinde
Yatıp bakışırlar birbirlerine
Anadolu'nun köylü kanı
Bir alaca kilimdir toprak üzerinde.
Ben türküyü severdim
Ve de hak nefesini:
«Eşrefoğlu al haberi
Bahçe biziz gül bizdedir.»
Söylemek geçmiyor içimden.
Bir vakit kalmasın arada
Çocuklarımı düşlerdim
Koklamak gelmiyor içimden
Dağların kekiğini
Saçlarının yelinde.
Mavi kırağısında kasımın
Bir sıcak çayırdır kadınım
Uzanıp yatmak geçmiyor içimden
Bir pıçak parıltısı gibi
Ölüm geçiyor içimden.
Birden bir kurşun geçip gidiyor
Kulağının dibinden

Ve sesi, Üsküdarlı yüzbaşının:
«Türk yurdu'nun güvencesi
Peygamber övüncesi
Haydi arslanlarım
Türbetepe'ye yeniden!...»
Gün batarken Türbetepe, Türklerde!
Sevincin kısa soluğunda
Kuruyor yaz güllerinin yaprağı
İniyor tepeye karanlığın alayları
Türbetepe çıkıyor bir can gibi
Soluğundan askerlerimizin
Düşmüş bir güldür şimdi
Yanık otlarında akşamın.
Yorgun ve yılgındır gözleri
Tepe'den dönenlerin.
Çiçekdağlı Halil bakıyor:
Ölmedik bu sefer diyen köylü gözleri
Yüzüp gidiyor kırık söğüt dallarıyla
Boyun eğmenin sularında.
Ve çakıyorlar tüfeklerini
Parıltısında gözlerinin
Yanıp sönen bir yorgun sevinçtir şimdi
Aldılar yeniden Türbetepe'yi
Kanlı bir gül ödeyerek.
Akşam oldu, iyice oldu akşam
Çiçekdağlı Halil diyor: Bir rastlasam
Anlatmaya günün öyküsünü
Bir tanıdık, bir tanıdık, bir tanıdık
İşte orda, işte orda, işte orda

Çoban yıldızı deriz ve de akşam yıldızı
Ey ölümsüz köylü konuk
Dinlemeye mi geldin beni?
(Susuyorum ama şimdi...)
Alancık kuzey sırtlarında
Akşam ezanı mıdır nedir
Öyle sıcak, durgun ve sessizdir
Kalpağı tozlu Fevzi Paşa!
Burada on iki bin Yunan askeri
Ve biz beş bin Anadolu tüfeğiyiz
Gün ışıdığından bu yana
İşte akşam,
Gül veriyoruz bu tepeye bahçemizden
Dövüşken bir güldür kanımız
Döktük bu tepeye
Adı Türbetepe
Adı güzel, kendi güzel bir tepe!...

Bozkır ana! Gece indi ört üstlerini
Yatıyorlar yan yana.
Demin birlikte varmıştık bu tepeye
N'oldular?
«Öldüler!...»
— Ölmek bir şey değil Çiçekdağlı Halil —
Tepeyi verdik geceye.
— Gece bir şey değil Çiçekdağlı Halil —
Türbetepe onların elinde.
Mermiler bir ninnidir geceye,
Uyur gece

Asker uyumuyor
Çiçekdağlı Halil, Bir mermi atımı kadar
O dar aralığında uyku taşının
Dalıyor bir çayırda yatmış gibi.
«Hey anam babam ne güzel çayırlar
Koşuyor çocuklarım
Ayakları çıplak
Ve kısrakları Kırşehir yaylâğının...»
Hey uyuyor musun asker?
«Aman arslanım uyuma
Bak tan yeri ışıyor doğuda!»
Bakıyor Çiçekdağlı Halil
Ali Turan Efendi, bir genç baba.
«Uyumadım güzel teğmenim, üzülme,
Su serptiler düşüme!»
Gülümsüyor Ali Turan
— Tevfik Fikret'in şiirlerinden —
Ve Türbetepe'de duman
Saklıyor gecenin utancını:
Türbede düşman.
Bahçecik köyünde üç ince kavak
Seher yelinde hışılar.
Çiçekdağlı Halil soruyor:
Nerde bizim arkadaşlar?
Susuyor Türbetepe.
Sabah hain, ses etmiyor.
Nerede bizim arkadaşlar?
Sayıları yok ki sayasın.
Yakıyor yüreğinin bir parçasını orada

Çıkıp da inmeyen Türbetepe'den
Üşüyen taşlarında seherin
Arkadaşları için.
Yakıyor bağ çırpısı yüreğini
Aman kimse görmesin
Tüten Çiçekdağlı Halil'in yüreğidir.
Türbetepe'nin eteklerinde.
Türbetepe susuyor kahrından, acısından!

Yeni Bir Gün Başlıyordu. Kan Bitmiyordu, Tepeler Habire Kan İstiyordu. Yurt Tepeleri Olmak İçin Kurumuş Yaz Otlarıyla Sakarya'ya Bakan Kara İlyas Tepeleri de Düşmüştü. Güneşte Yanan Taşlarında Kan Sapanca Tepelerinde

İşte onlardır şimdi hikâyemiz
Yunanoğulları yaman zorluyordular
Ve bir yılan hançeriyle bölüp
Kardeş tümenlerin yüreğini
Kanlı otlara basa basa
Varmak istiyordular Çaldağı'na.
Çaldağı'ndan baktın mı Ankara.
(Görünür Ahî Elvan'ın minaresi.)
Çaldağı'ndan baktın mı Ankara.
(Hâkimiyeti Milliye gazetesi.)
Çaldağı'ndan baktın mı Ankara.
(Taşhan'a giriyor çizmeli birisi.)

Çaldağı'ndan baktın mı Ankara.
(Çankaya bağlarının tozlu iğdesi.)
Vaktin alacasında
Uyandı Çaldağı dağ uykusundan
Atina topçuları dövüyordu durmadan
Taşlıtepe sırtlarını...
Doğudan bir gün doğuyordu
Isıtarak sırtlarını piyadenin
Sekizinci tümen askerlerinin.
Batıdan vuruyordu Zaharof'un topları
Ortalığı toz dumana katarak
Yakıyordu sırtlarını piyadenin.
Kutsal Cuma günü başlıyordu
Sapanca'da, ekini bol bir Haymana köyünde
Ağustos güneşi geldi asıldı Çaldağı'nın başına
Matralarda su bitti
Öğleye doğru
Kavruk Sapanca topraklarında bir damla su yoktu.
Sakalar su getirdiler dağ çeşmesinden
Acı suyu dağ kirecinin
Bölüştü asker yudum yudum
Dirilip doğrulttular çakmaklı tüfekleri
Geliyorlardı gelsinler
Kayaların dibinden makinalı tüfekler
Hayın düşman ekinini, göğ
Düz ovada bir anda biçtiler
Nağralandı piyade
Allah günüdür Cuma,
Öğle namazı kılınır boz toprakta

Vur be diyordu Sultan Murat
Vur bre Haçlı ordusuna
Kosova ovasında!
Bir otun can hakkıdır bu
Bir kuşun, bir bebenin can hakkı
Selçuklulardan bu yana
Yaşadığımız toprakların can hakkı!
Örtüyordu evrendeki sesleri
Nârası bir yaralı halkın:
Vur be Tanrı aşkına, vur Muhammed aşkına,
Dört bir yanı yara almış şu memleket aşkına,
Bu yanan Kütahya köyleridir
Bu ırzına geçilmiş Aydın dağları
Bunlar yollara dökülmüş çoluk çocuk
Gül memesi kurumuş kızlar bunlar
Vur be onlar aşkına, vur analar aşkına!

Yanık toprağında yaz öğlesinin
Uzanmış yatıyordu Yunan ölüleri
Kimi devrilmiş yan üstü
Kimi soğumuş taş gibi
Kiminin gözleri açık, mavi
Kiminin toprağa değmiş dudağı.
Biri son uykusuna dalmak üzere
Bir ota sarılmış koparmak ister
Ot yeşil...
Bir yudum su, bir pembece üzüm
Hey güzelim Yunan bağları
Kayalardan baktığında deniz

Yeşil mavi bir türküdür uzanır.
Kıyılarında, çocuklar denizi Ege'nin
Deniz minareleri, midye kabukları
Yeşil bahçesinde ve yosunların
Pullarında gün ışığı küçük balık
Suların güzelliğinde bayram eder
Balık, mutlu balık!
Uzattı sağ elini toprağa
Gerildi kaldı eli: Bir kuru otla
Gözlerinde zeytin yeşili bir deniz düşü
Kımıldadı, kımıldadı
Ağzından kan damladı
Düştü sağ elinden balık
Elindeki denizlerden
Bir kuru ot düştü elinden.
Su vermez bu topraklar
Suyunu hor gören insana!
Bu topraklar kırkların toprakları
Derindedir gönül kuyuları
İçemezsin sevemezsen.
Köse Aptal köyünün yolunda beş taş durur
Beş erendir ayakta:
Bilirler su nerededir?
Ve en güzel bilgi: Horasan'dan bir heybeyle
Bir atla birlikte getirdiler:
Tek buğday tanesiyle doyar gönül
Nasıl?
Çıplak ayakla geçilir yol
Nasıl?

Tepelerin yıldızlı yatağında yatılır
Nasıl?
Bilir o ermiş serüvenciler!
Bizim denizimiz görünmez deniz
Hak denizidir denizimiz
Biz gönül balıklarıyız
Suların en derininde.
Görünmez sularımız yağı kişiye
Hak denizine dalmak gerek
Aç kalmak, susuz kalmak, başaçık
Yalnayak
Halk olmak gerek!
Tutma muhannet ellerle
Kurur otu tepelerin
Kurur çeşmesi suların.
Tut ki kardeş ellerinle
Dağ taş yeşersin birdenbire
Açılsın kurumuş toprağın çeşmesi
Erenler gibi
Doyasıya içesin!

Kanlı Çorba

Taşlıtepe eteklerine akşam
Kekik otlarıyla gelir
Kokar gökyüzü ve yemek
Çorba ile kara ekmek
Bir de bağı tanrısal gecenin

Salkım yıldızları kopar, kopar ye!
Süleyman Asaf içiyor çorbasını
Yorulmuş... Topları susmuş
Akşam olmuş.
Ali Turan elinde bir tahta kaşık
İçiyor toprağa bağdaş kurmuş.
Ve Çiçekdağlı Halil unutamaz
Uzak köydeki çocuklarını
Satı'nın bileklerinde mavi boncuk,
Şakıyan gökyüzüdür bilezik
Onlarla içiyor çorbasını
Katarak bir ılıcak yelle gelen
İnce dere boylarından
Nane çiçeği ellerini çocukların.
Mustafa Kemal Paşaya da çorba getirdiler
İçti çorbasını
Ve yaktı cigarasını
Uyku değmeyen gözleriyle
Uzayıp giden tepelere baktı, hepsi alaca
Duydu kaşık seslerini
Köylü Anadolu askeri
Çorba içiyordu sessizce,
Bulgura ve Tanrıya şükrederek!
Akşamdı Taşlıtepe eteklerinde
Örtülmüştü öğle ölüleri.
Uyumuştu ileri karakolda
Mustafa Kemal'in iki yorgun askeri,
İki kanlı taş gibi başları

Düştü gecenin karanlığına
Bir baskında:

Uyanamadılar, ve de nöbetçiydiler uyaramadılar
Yunanoğulları siperlerimize vardılar
Bastılar yorgun gecemizi.
Bir kanlı alışveriş başladı göğüs göğüse
Bir el bombası, bir bebe gibi
Düştü askerin kucağına
Bir kızılca kıyamet.

Çiçekdağlı Halil'den bir adım ötede
Kaman köylerinden Horoz Mehmet
Düşürmüştü mavzerini
Delireyazdı hıncından
Bir kocaman taş kaptı Taşlıtepe sırtlarından
Vurdu yağı kişinin kellesine.
Yıkıldı adam, düştü yere,
Yalvarıyor muydu, sövüyor muydu belli değil.
Geceydi belli değil,
Ölüverdi belli değil.
İnce sesi Horoz Mehmet'in vardı yıldızlara:
«Taşla öldürdüm gâvuru!...»
Aldı kanlı taşı, yuvarladı bayırdan aşağı,
Horoz Mehmet severdi ağlamayı
Köyünden ve insanlardan açıldı mı
Ve de ağlamaya başladı.
Çiçekdağlı Halil vardı geldi:

«Ağlama kardaş, haydi yürü
Tanyerinde alaz yanmak üzere
Taşlıtepe bak düşmanın elinde.
Ağlanacak çok günler var ileride,
Ve de çok işler olur ağlanacak.
Doyamazsın yüzyıl ağlasan
Bu gece ölen öz kardaşlarına,
Aklına getir yaşarsan, bu geceyi
Ölürsen bir yıldız ol da gökevinden bak,
Göreceksin, taş olup kalmışlar Taşlıtepe'de,
Susarlar... ağlayamazsın, susan gecede!»

Herakliya Geri Aldı Dudaklarını...

Herakliya Herakliya olalı beri
Güzelleşmemişti bu kadar
Taze teni on yedisinde
Buğulu bir salkım gibi
Eriyordu Andre'nin özleminde.

Prens Andre, bozkır gölgesinde
Oturdu düşündü gençliğini
Yunan göğü altında
Solon'un sağlam direkleri
Tutarken bulutsuz maviliği
Fiziğin ağırlığı, sevginin hafifliği
Bir ilkçağ tiyatrosunda

Güzelliyordu insanı durmadan
Acısında, sevincinde, tutkusunda
Kuytusunda gemici zeytin ağacının.
Herakliya'nın dudakları
Bir gül üzümüydü on yedisinde
Tatlı gerginliği gül damarların

Yumuşuyordu Andre öpünce
Kanı akan olgun böğürtlenler gibi.
Birden çekti Herakliya dudaklarını
Öpme beni, öpemezsin

Sen Arkadyalı o yiğit değilsin
Bağ yollarından inen
Ve koşan Maraton yolunu.
Benim dudaklarım onundur
O — genç yiğit koşucusu altın çağın —
Sen ise sevgili Andre — sevgili, eski —
Yunan gençliğini gömüyorsun
Ot bitmeyen bozkırlara.
Fakir halkına Frikya'nın

Ve gün görmüş Oğuz köylüsüne Ankara'nın
Ateşten çıkma bir demirdir uzattığın

Yakıyorsun gözlerini
Evlerini ve çıplak ayaklı yoksul kızlarını.
Alıyorum dudaklarımı artık vermem
Yiğitlere adadım dudaklarımı
Bir eski Tesalya çeşmesidir

Dağ menekşesi kokar kayalardan geçerken
Bir sudur dudaklarım yiğitlere.
Ve yiğitliğe ölçü

Güzelden yana olmaktır
Ve ezilenden yana olmak
Özgürlükten yana, sevgiden yana
Ve onurlu barıştan yana olmak.
Herakliya geri aldı dudaklarını

Andre'nin dudaklarında kıraçların tuzu
Andre susuzdu, Çaldağı eteğinde
Çaldağı'nı tutmalıydı ikinci kolordu
«Herakliya! diyordu Andre, Herakliya!
Haklılığın da askerleri vardır
Bir yerde haksızlığın da
Ama ben ölçemem şimdi bunu
Şimdi ben bir askerim Herakliya
Savaşmaya nişanlıdır kanım!»

Yılan Hançeri

Tümenlerimiz ve de alaylarımız
Yürüyorlardı gece gündüz
Güneşli yaz vadilerinde yanarak
Gecede yıldız ağması kadar mola vermeden,
Tutabilmek için Çaldağı yolunu,
Tepeler taşlıdır Çaldağı yolunda

Alsan bir taş, güneşe tutsan
Kan taşıdır hepsi, al yakut.

Ve pırıldar gecede kan radyumu
Andre'nin askerlerine karşı
Ölüm kalım gecesinde

Döker kan selini yirmi dördüncü tümenimiz
Dayanmak istiyoruz, dayanmak zor
Ölmek kolay, ölmek dayanmaktan kolay
Ölüyoruz

Damarlayarak kanlarını sıcak taşların
Akşam inerken çekiliyoruz.
Gecenin otları arasından

Hain bir su gibi ilerliyor düşman
İki tümenimizin arasından

Bölerek kardeş yüreğini ortasından
Kanlı bir vadiden ilerliyor
Atlı Yunanoğulları!
Yarıldı işte kardeş dağı

Yirmi dördüncü tümen orda kaldı
Yirmi üçüncü tümen burda.
Ama beşinci tümen dayanıyor düşmana
Modana'nın çiftliğinde.

Ekerek direncin buğdayını toprağa.
Bölünen yüreğimiz değil sadece
Umudumuzun çiçeklendiği bahçe
Bölünüyor en güzel yerinden
İnce bir hançer gece karanlığında

Değiyor kemiğimize, içeriye, daha içeriye
Küçük derelerden ve bir vâdiden
Giriyor kan akan yüreğimizden
Ve sarkıyor düşman Çaldağı'na doğru,
Yorgundur askerlerimiz
Yürürler gece gündüz.
Kardeş gediğini kapamaya
Tutmaya Çaldağı yolunu.
(Yorgundur Ali Turan

— Zehra'yı alır yürür —
Yorgundur Çiçekdağlı Halil
— Bir türküyü zorlar yürür —
Yorgundur Süleyman Asaf
Toplarının kaması kadar.)
Yorulmayan bir tek yıldız
Ordan oraya ne vakit baksan

Dört bir yönünde Sakarya göklerinin
Bir çığlık olup ağıyor üzerimize
Dayanarak bize, dayanarak bizimle
Yürüyor, geceyi aşarak bizimle

Seher çeşmesinden su serperek gözlerimize
Yuyup yıkayan yorgun yüreklerimizi

Tan sökerken, Mustafa Kemal'in yanık sesi:
«Şimdi ölüm, benim tek buyruğum
Sevgili, şanlı çocuklarım!

Ölüm türküsüyüm, güzel ve soylu
Yalnız burada güzel ve soylu.
Bu tepelerde kalmalı

Ölmeli ve dirilip yeniden fırlamalı
Çaldağı'nı vermemek için.
Yaşamanın ölüm olduğu yerdir
Ve işte bu tepelerdir
Üst üste kanlı taşlarınızla yükselen
Kan tepesi
Ve tutacaksınız ölülerinizle!»

Aman Çaldağı
Dayan beşinci tümen
Dayan Çaldağı

Arkan Çaldağı
Çaldağı senin arkan
Arkan Ankara!
Ankara'nın ardı dağlar, hey!
Ankara'nın ardı Sıvas dağları.

Yusufçuk Türküsü

— Yusufçuk nerdesin?
— Burdayım ahlat ağacında
Yirmi yedi ağustos alacasında
Gökgöz köyünün köylü kuşu!
— Yusufçuk nerdesin?
— Burdayım, toprağında askerin
İki saatte kazdı yirmi dördüncü tümen
Taze çimen yatağını ölümün.
— Yusufçuk nerdesin?
— Burdayım... Uyumadım üç gün üç gece
Acıktı asker, torbasında kuru ekmek
Islayıp yedi seher çiğinde.
— Yusufçuk nerdesin?
— Burdayım, karşılarım dalgaları
Gelir taşlı tepeyi tutmaya,
Aşınmaz göğsümün kayası.
— Yusufçuk nerdesin?
— Burdayım... —Ordasın bilirim
Güzelcekale köyünün kayaları
Hep yerinde kalacak
— Yusufçuk nerdesin?
— Burdayım... —Ordasın bilirim
Mahzun kuşu bozkırın
Ötersin tanyerinin ağıdında.
— Yusufçuk nerdesin?
— Burdayım... Yorgunum, üşüyorum
Bağlıyım... Bu toprakların kuşuyum
Gidemem bir yere ahlat ağacı gibi...
Yusufçuğun sesini örttü Yunan topçu ateşi

Taşlar yerinden oynadı
Ahlat ağacı sarıldı toprağa
Yusufçuk öttü. Ahlat direndi
Ve titreşti ağır sesi barutun
Koptu kökünden ahlat ağacı
Devrildi yere
En güzel, en yalnız ağacı taşlı tepenin
Düştü kavruk çoban çocuğu.
Yedi saat dövdü bu tepeleri
Düşman topçusu durmadan.
— Yusufçuk nerdesin?
Top ateşi kesilince
Köylü kadınlarının dilince
Garip, insan kuşu bozkırın
Susmuştu Yusufçuk!
Yalnızdı ölüm toprağında insan.
Sulu bir yaz armudu
Nasıl kokarsa, yaşamanın dumanıyla
Ölümün solgun yapraklarında
Yatıyordu yalnızlığı ahlat ağacının!
Yunanoğulları, geliyordu Gökgöz köyüne doğru

— Yusufçuk nerdesin?
Yusufçuk ötmüyordu.

Güzelcekale Köyünün Kayaları

Yalçın kayalardır bunlar, parlar güneşin bıçağı
Eldeğmemiş sessizliğin üzerinde
Yel değer, yağmur yağar aşınmaz onlar
Güzelcekale köyünün ardındaki kayalar,
Andre'nin kitabında Kale Grotto diye geçer

Savaşın en kanlı geçidinde
Bu kayaları tuttu muydu Yunanoğulları
Kuş uçurtmaz ovada
Keser sesini Anadolulu Yusufçuğun.
Aman! tut bu kayaları yirmi dördüncü tümen
O kayaların sevileceği gündür bugün
Soluyorlar, taş gibi kız göğüsleriyle,
Ben çok yoruldum diyor, yirmi dördüncü tümen
Üç gün üç gece
Vuruştum diyor.
Taburlar bölündü ikiye
Bir yarısı yılgın, yorgun
Bir yarısı arasan bulunmaz.
Dört subaydan üçü şehit
Dört bölüğe bir yüzbaşı
Ateş deryası karşısı.
Doğrul oğlum, güzel oğlum yerinden
Tak süngüyü Allah! Allah!
Kayaların güneş bıçağıyla
Yürü düşman üzerine.
İkiydik gün doğarken, bir kaldık öğle vakti
İkindiye vardık, dayanmaz yürek
Savrulduk kül olduk.

Biz dört subaydık, aman Allah
Cennet bahçesinde gül olduk.
Önünde bölüklerin Allah! Allah!
Süngülerin tarlasında Allah! Allah!
Akşama vardık sır olduk.

Dağıldı Tümen

Eteğinde 1484 râkımlı tepenin
Sen ne gördün Yusufçuk?
Söyle Yusufçuk söyle:
Kan gördün mü, görmedin mi?
Tutmasına tutardık bu tepeleri
Ah, dağıldık akşama doğru
Atlar vurdu tepelere
Yollara vurdu piyadeler.
Adı okunur bölüklerin, erleri yok,
Tutmak isterdik bu tepeleri
Kırıldı genç subayların hepisi
Başsız, babasız kaldı bölükler
Bir kanlı kırım oldu bugün.
Bıyıkları yeni terlemiş, o gepegenç
İnebolu'dan Anadolu'ya geçmiş
Taze baharında İstanbul'un
Kırıldı, Kuvâyı Milliye subayı Harbiyeliler!

Biz Yollardan Gelirken Siz Nereye?

Kağnı kolları Haymana yollarında
Tutar gökyüzünü Eti acısı
Gıcılar meşe tekeri gecenin
Ana toprak bölük bölük iniler.
Dudu Kadın önde
Yanı başında Satılmış oğlu Duran
Elinde bir söğüt dalı
Yürüyor küçük ayaklarıyle.
Sormuyor anasına, biliyor artık
Biliyor, öğrendi Ankara'yı.
Ankara, mermisidir Elalmış'ın
Sürülür hıncının namlusuna
Aksakallı dedesinin,
Vurmuştu Yunanoğlu
Ankara'nın taşına bak
Gözlerimin yaşına bak
Çoluk çocuk, ordusuna yazıldık
Kemal Paşanın peşinde bak.
Satılmış oğlu Duran
Gitti nice gecelerin yolunu
Kavruldu dört yaşında yandı buğday
Pişti yıldızların ateşinde
Kırk yıl yaşamış gibi oldu
Yürüyor kağnıların yanında
Gözlerinde yanık dalı anıların.
Bu yollar Dömrek yollarına benzer
Hani çıkmıştılar Ankara göçünde
Köyleri bir bir yakarken Yunanoğlu.
Dudu Kadın bağırdı birdenbire:

«Kimler ola?»
Gölgeler var gecede.
Gördüler kağnı kollarını asker kaçakları
Çoluk çocuk Anadolu köylüsü
Çırılçıplak düşmüş yola.
«Kimler ola?»
Hayın değil onlar, birden hayın demeyin
Hayınlık değil akan gözlerinden,
Yorgunluğu yüzyılların
Yılgısı yüzyılların
Ne öğrettin onlara korkudan başka
Sen Beylerbeyi Osmanlı gecesi!
Biri uyumuş kalmış yol kıyısında
Uyandırsan uyanamaz
Uyuyor altı yüzyıllık uykuyu.
Yanı başında öldüler onun
Amasya köylüleri ve de Çorum köylüleri
Kan giyinmiş kara toprak urbaları!
Biri duymaz kuş sesini
Su şırıltısı mıdır, gök gürültüsü mü
Bilmez akan suyun sesi nedir
Top sesleri duya duya
Duymaz olmuş kulakları.
Ah, efendi, bıraktık o güzel tepeyi
Bilmem sayı, 1484 derler nedir
Altı taştır, üstü taştır
Yirmi dördüncü tümen dağılmıştır.
Hayın değiliz bacım, yorgunuz yorgun
Kıymayın bizlere kıymayın.

Sopalarla vardılar üzerlerine
Kadınlar kaçan askerlerin
Dudu Kadın nağralandı gecede
Oğuzhan'ı doğuran bir yiğit sancıda:
«Vurun bre kadınlar
Vurun bunlar kaçak!»
Biz Ankara deppoyundan bebe aldık
Yatırdık koynumuza sardık
Ula, bu mermiler size!
Biz çoluk çocuk yürüyelim de
Kaçın ha siz bre namert erkekleri, yurdun
«Vurun bre kadınlar vurun
Bunlar alçak!»
Satılmış oğlu Duran
İndirdi küçük söğüt değneğini
Dere kıyısında uyuyan
Hafikli topçu neferinin başına
Kımıldamadı adam
Adam otuz, otuz beş yaşında
Hayınlık yoktu düşünde
Gözlerini aralasan
Yeşil sazların arasından
Durgun bir göl çıkardı karşına.
Yorgunluktu, yılgınlıktı, korkuydu
Bir ölü yayın balığı gibi suya vuran
Duruyordu gözlerinde.
1484 tepelerinde
Yeniden askerleri Ankara'nın
Gece yürüyüp geldiler Polatlı'dan

Dudu Kadınla dili bir
Kaçmak yok! diyordu Mustafa Kemal Paşa!
Yıldız ışığında biliyordu süngüleri
Haymana'dan bakan gözleriyle
Topluyordu askerlerini
Kutsal bir sürü gibi
Sakarya tepelerinde.
Oğullarım! Tutun bu tepeleri
Bileyerek kan bıçağını, birer birer
Her yol ölüme gider
Bir ölüm var ki güzel
Övmüyorum ölümü
Elbet, yaşamak ölümden güzel
Ama ölüm bir yerde
Yani bu tepelerde
Güzel ve soyludur yaşamaktan!
Anlamı kutsal olan ölüm
Bir kez bağışlanır insana
Böcek de ölür örümcek ağında
Yaprak da düşer güz gelince
Doksan yaşında rahat yatağında
Ölmek var, sararıp bir ot gibi
Vade yetmemişken bir şey uğruna
İsteyerek ölmek de var.
Baba Ezrail çağırmadan kendi kendine —
Vurulup düşmek var ana toprağa
Yarınlara temel taşı gibi
Bir Anadolu vatandaşı gibi.
Kağnı kolları Haymana yollarında

Gıcır da gıcır,
Ana benim ayaklarım değil
Yüreğim acır.
1484 tepesinin taşlarında yürek var
Bırakılmışlar
Onların da bir yeri sancır
Taşlarda can vardır ana
Neden mi belli
Kınalı bakışlarından belli!
Haydi güzel oğul, gül çalısı oğul
Tepeler gibi sevilesi oğul.
Heya güzel anam, heya yıldızlı tepeler
Tepelerde bizim askerler
Kağnı kollarını bekler
Çakmaya çakmaklı tüfeklerini
Toplar susmuş konuşmaya
Bekler gülleyi.
Satılmış oğlu Duran
Küçük yüreğini almış ellerine
O kadar ağır, o kadar ağır
Gülle gibi ağır yüreği
Tepelere taşır!

Çarpmış Çarpmış Kırılmıştı Dalgalar Ölü Bir Deniz Gibiydi Düşman

Bu bölüm ışıyan umudun öyküsüdür;
Aldı Yunanoğulları Güzelcekale'yi

«Kale Grotto» kayalarını
Ve gitti elimizden Kızılkoyunlu köyü
Sürsen sürülmez, eksen ekilmez
Bire bir bile vermez
Kıraç topraklarımızın bir bölüğü
Kaygımızı umuda çeviren şu:
Prens Andre yorgun görünür Kale Grotto'da
Bakarken kanlı kıraç topraklarımıza.
Gözlerinde Mangaldağı'ndaki ışıltı yok
Kaygılarına sırası onda şimdi
Ekmeği yok Yunan askerinin
—.Yaktılar Anadolu buğdayını —
Fırınları yanmaz, odun yok.
— Tepelerimiz ağaçsız, Keloğlan! —
Atları adım atamaz
Açtırlar, arpa yok.
— Dayanıklıdır oysa Uzunyayla'nın atı!—
Mandalara bağlamışlar arabaları
Yüzlerce yaralı binlerce yaralı
Doldurmuş yolları.
Güzelce Kaleden İnler Katrancı'ya doğru
Akıyor yaralıların ırmağı
Bağırtılarla, iniltilerle, sövgülerle,
Ve susuyor Prens Andre.
Konuşuyor içinden:
«Yardık Türk tümenlerini
Yardık ve ilerledik
Ama zafer nerde?
Açtır askerlerimiz ve susuz

Gözlerinde toz
Sargı bezi yok sarmaya yaralarını.
— Yenildik bozkıra! —»
Papulas, emperyalizmin küçük İskender'i
Geziyor yaralılar arasında:
— Nasılsın genç Teselyalı?
Çevirip başım Diyojen'in yeğeni
Tükürüyor boz toprağa.
— Dokunma, diyor, yarama
Yaram toz toprak
Geç git işine emmi oğlu
Buralara aldın getirdin beni
Kanımı yedirmeye kurtlara kuşlara.
Geç git uğursuz ayaklı
Sövmeyeyim acımdan
Ben bir adsız askerim, sen
Papulas, başkomutan!
Zeytin devşirici Ilya'dır adım
Köpekler gibi öleceğimden belli
Ki bir budalayım,
Ne işim vardı buralarda?
Kızıyor Papulas
Ama susmalı... Söylenecek söz yok
Adamın yaralı bacağı açık
Kan sızıyor
Yarasından ve öfke...
Gidelim, diyor, buradan Papulas
Emir subayına.
— Gitmesen, diyor, içinden emir subayı

Gitmeyip ne yapacaksın?
Pireli liman hammalları gibi
Sövüyorlar içlerinden baksana
On binler sövüyor sana, çek git!
Ve bizim dördüncü tümenimiz dayanıyor
Daha, daha severek kıracı
Sövmez insan kendi otuna
Buralar bizim gölgesiz bozkırımızdır
Yurdumuz vatanımızdır
Kuru otlarından yıldızlarına sevgi bekleyen
Ve Ali Turan sövmüyor yanan ağustos göğüne
Seviyor toprağı ve göğü,
Dayanıyor yangınına kıracın
Yarınki serin seher adına.
Dayanıyor dördüncü tümenin saflarında.
Bugün Ali Turan neler gördü?
Bugün kırsaçlı yarbay öldü
Alayın en yaşlı askeri
Sevgili şehidi gölgesiz bozkırın.
Doğum yeri, İstanbul Üsküdar
Gözlerinin içinde Bülbülderesi
Bülbülderesi'nde bahar
İri papatyalar!
Dört yıldır İstanbul'a hasret.
— Sarıkamış seferi, Erzurum kışı
Orada donayazmıştı
Yani en güzel imgesi ölümün:
Kar yağar, Üsküdar
Baba yadigârı, eski ağaç ev

Ve kapısında yaseminler açar
Vakit bahar! —
Gitti Sarıkamış, geldi Sakarya
Üsküdar neresi? Kızılkoyunlu neresi?
Deniz gülü birisi
Birisi ateş gülü
Uzak baharlarda Bülbülderesi
Yarbay yaz güneşinde gömülü.
İkindiye doğru deli dolu bir yel
Eser kuru otlarından bozkırın
Bir avuç taze toprak alır üzerinden
Alır götürür Üsküdar'a
Yadigâr!
(Sevdiği bir sözdür eski askerlerin.)
Güzelcekale köyünün eteklerinde
Bir avuç toprak deniz kokar
Bir avuç toprak Üsküdar!
Bu ne gündür? Ali Turan sorar.
Alay kaldı sana,
Alay bakar buyruğuna.
Alay dediğin nedir? bir avuç tuzdur
Erir gider ateş suyunda savaşın
Nerde Ondördüncü Alay? Nerde Otuzbirinci Alay?
Nerde baba subaylar
Meleşir kuzular gibi çaresiz
Hani Yirmidördüncü Alay?
Ve Alaman tüfekleri kaldı mermisiz...
Haydi İlyas Kaptan, haydi Ali Kaptan
Haydi Hamdi Reis, Haydi Salih Reis,

Haydi Kayıkçı Cemil, Haydi Kayıkçı Kadir
İnebolu denizinin yaman güreşçileri
Aman, tüfeklerimize mermi!
Dalgalar yükselir kalkar Ali Reis
Parlar yüzü Rize bıçağı
İner dalgalar, iner aşağı
Ha İnebolu uşağı, ha İnebolu uşağı
Deniz, oy kavgacı deniz
Dalgalar pehlivanı Karadeniz.
İnebolu evleri sessiz.
Gerilir yüzü, gürler Ali Reis
Ha ula uşaklar, ha ula uşaklar
Dalgalarda çatırdayan mavnalar
Mavnalarda Alman tüfekleri
Eski silâhlar
Ve namluların ucundan çıkıp
Hamsi gibi kıvır kıvır
Gâvıroğlunun yüreğine değecek
Tuzlu oynak mermiler!
Sürelim ordumuzun namlusuna
Ha uşaklar halkımızın ordusuna
Ha reisler, deryaların arslanları
Ha kaptanlar, verin Inebolu'dan
Yalınayak kadınlara... Ilgaz dağlarından
Götürüp doldursunlar
Kemal Paşamızın boş tüfeklerini.
Mermidir ha... ata ata biter
Bitti mi biter.
Haydi İlyas Kaptan, Hamdi Reis, Kayıkçı Kadir

Bitti biter
Nerde o civan mermiler
Aman yetiştirin kız güzeli tüfeklere!
Şimdi akşam iner
İnebolu'dan belki mermi gelir
Dayanır dördüncü tümen
Temel çivisi gibi vurdun
Kımıldamaz yerinden.
İşte şurada Yunanoğulları
İşte dört adım ileride
Bir çocuk taş atsa erişir oraya.
Gâvıroğlu nasıl da sarılmış cigaraya
Görülür ince ateşi.
Çiçekdağlı Halil baktı, gördü
Vurmalı şu adamı, tam sırası
Ama bırakmaz bizim teğmen
İki kurşunum var namlumda gizli
Vururdum adamı cigarasından
Ama olmaz
Mermi az.
Kanlı bir gün aldı götürdü çoğunu
Mermileri ve bir alay halk oğlunu
Akşam sildi hepsinin künyesini
Şu yalan dünyamızdan ve de alayımızdan.
Çiçekdağlı Halil'de âşıklık var
Bir yürek türküsü yakar:
«Hay anam babam bu garîp memleket
Yaşama dar kıtlık, ölüm bereket

Adlarını bilmem kimse bilmiyor
Ya Kurban'dır sorsan ya derler Mehmet!.»
Sen ölenlerin güzel işine bak Çiçekdağlı Halil:
Orda durdu kaldı Yunanoğlu
Kalkamazlar ayağa
Bir kalksalar
Ayakları takılır
Bu sabah ölenlerin
Kemiklerine,
Düşerler yere!
Geçemez Yunanoğlu
Durur bizim ölülerimiz
Çakılmışlar kaya gibi toprağa
Dördüncü tümenin önünde
Ağıda koyalım adlarını
Adları bütün memleket!

Soğucalı Tepesinin Serüveni

Soğucalı tepesi...
Bir höyüğün alaca karanlığı
Yansıyor sessizliğe,
Yansıyoruz sessizliğe
Otuzsekizinci Alayın erleri.
Yarımız gitti dün gece
Yatar höyükte
Soğucalı eteklerinde.
Bakıyoruz tepeye

Kapkara sessiz
Uykusuz gözlerimiz
Seherin doğum saatinde
Soğucalı tepesinden doğru
Ilgar etmiş atını, dörtnal sesi
Geceyle gündüzün karıştığı bir yüz
Sert yanık yağız
Şükrü Naili Bey
Onbeşinci Tümen Komutanı
İniyor atından.
Taşlar yastığımız, toprak yatağımız
Alaca karanlıkta doğruluyoruz
Tümen komutanı, bir tutsağı atıp ortaya
Sesleniyor, Otuzsekizinci Alaya:
— Tutsak titriyor, üşümüş perişan
Gözleri büyümüş korkudan —
«Nah! diyor, tepeyi bunlara bıraktınız
Haydi tepeyi yeniden alacaksınız!»
Bir kayaya değip geçen kurşun gibi
Vınlıyor sesi alaca karanlıkta.
Ilgar edip atını yeniden
Sürüyor dörtnala.
Soğucalı tepesi ışıyor yavaştan
Önce ince mavi otlarıyla
Ve kavruk insanlarıyla
Uyanıyor Otuzsekizinci Alay
Tepenin eteklerine doğru
Sürüyor umudun atlarını.
Süleyman Asaf ver ateşi

Soğucalı tepesine:
Yanıyor höyüğün bağrı
Gün yalazını salmadan önce
Işıyor tepenin başı
Süleyman Asaf'ın top ateşiyle.
Allah! Allah! sesleri!
Güzelleşir seher vakti
Yunus Emre'nin Tanrısı.
Onüçüncü yüzyılın dostu Allah
Geliyor bizimle sabah sabah
Çıkmaya Soğucalı tepesine.
Soğucalı tepesi taş ilen toprak
Birden kutsal bir bahçe oluyor
Sığındığımız, inandığımız son
Varacağımız son kapı
Açılıyor, gök gürültüsü içinde
Soğucalı tepesinde.
Kimse bilmez bu gülü, bilemez kimse
Büyüyor birdenbire
Allah! Allah!
Gülü seher ölümünün
Allah! Allah!
Dedim de sonunda sana dayandım
Kokusuna kurban olduğum
Al beni bağrına toprak
Bu sabah!
Tepede Tanrıyla birlikte erlerimiz
Bırakmak istemez Yunanoğlu
Tepeyi Tanrımıza ve erlerimize.

Saldırdılar toz toprak ortalık
Demin çıktıkları bu tepeden
Ve de Tanrıya sığınarak
Yorgun askerlerimiz iniyorlar artık,
Tanrıyı bırakarak yalnız başına.
Dikilip Yüzbaşı Rasim Bey önlerine
Tatlı yağmur tanesi sözlerle
Diyor: «Nereye oğullarım,
Nereye evlâtlarım?
Allah! Allah! deyip çıktığınız tepeden
Kaçmak neyin nesi Allahı bırakarak?»
Bir ateşte yitirdiler Tanrılarını
Yorgunlukta, yılgınlıkta
Tanrı tutamaz onları:
Kaçaklarını içgüdünün.
Tane tane akıtarak sesini
Ve de yağmur gibi yüreklerine
Diyor: «Evlâtlarım, bize bırakılmış bu tepe
Bu tepeyi almalıyız,
Bu tepeyi alamazsak
Kahrımızdan ölmeliyiz!»
Yitirdik biz her şeyimizi
Ne can derdi, ne ölüm korkusu
Ayaklarımız etti bu işi
Alıp kaçırdı ateş oyunundan
Bir bilinmez güç bizi
Ne askeriz, ne insan
Bir kargaşanın bulanık hamurundan
Yoğrulmuş yorgunluk yufkası

İnce söğütler altında akıyor su
Yığılmak çamurlu otlar üzerine
Yığılmak ve uyumak
Olan bitenleri unutarak
İstediğimiz bu!
Kan çanağı, uykusuz gözlerinde
Vurdu bulutlar birbirine
Bırakıp yağmur damlasının ana sesini
Rasim Bey gürledi birden bire:
«Haydi tepeye, Allahınız varsa,
Yoksa da, haydi tepeye!
Sürükleniş kadınlarınız varsa,
Saçlarından, yoksa da,
İşte bu tepe, bir kadındır helâliniz.
Bu tepe, namus tepesi.
Döneni vururum alnının ortasından
Cansız korum hepinizi!»
Bir çelik kuş düştü yanı başına
İlk önce kalpağı düştü yüzbaşının
Sonra yıkıldı yere
«Vuruldum!» dedi, inledi
Alnında bir kan çizgisi
Islattı şakağını
Sıcak can yağmuru
Damladı ılık ve yumuşak
Boyadı kırmızı çiçeğini
Soğucalı tepesinin.
Yüzbaşıyı görenler
Unutup yılgınlığı

Soğucalı tepesine yeniden yürüdüler
Asteğmen Ekrem Efendi
En önde
Vermeye can çiçeğini.
Soğucalı tepesi boz toprak mıydı
Baktı, Ekrem Efendi gözlerinde
Yeşeriyordu hindibalar, ebegümeçleri, kuzukulakları
İstanbul nisana durmuştu Çamlıca tepesinde.
Ihlamur ağacı altından ince bir yol
Çıkıyordu çocukluğunun evine
Defnelere, meşe ağaçlarına ve ateş güllerine
Sonra, ardıç kuşları
Döne döne mavi bir çemberde
İniyordu Ekrem Efendinin başına
Varamadan Soğucalı tepesinin başına
Düştü Ekrem Efendi
Hiç bilemedi
Bu tepe hangi tepedir
Soğucalı tepesi mi, Çamlıca tepesi midir?
Düştü başı yeşiller içinde
Bir boz kayanın dibinde
Ağustos yanığı Soğucalı tepesinde.
Ve Merzifonlu Abdurrahman Çavuşu söyleyelim şimdi
Açmıştı makinalı tüfek ateşini
Soğucalı tepesinden kaçan Yunanoğluna
Öç almanın hızlı mermisiyle
Uçuyordu coşkusu.
Makinalı tüfek birden sustu
İğne kırılmıştı.

Aradı iğne çıkaracağını,
Yok oğlu yok
Yunanoğlu çok
Daha Soğucalı tepesinde.
Kabardı öfkesi, ağlamaklı oldu
Yaş damladı tüfeğin çeliğine
Ulan nerdesin iğne?
Aldı, iğne kovanını dişleri arasına
Büktü dişleri arasında
Can havlıyle ve kanatarak köylü dişlerini
Çıkardı kırılmış iğneyi
Gözleri parladı yeniden
Başladı coşkun türküsünü söylemeye
Makinalı tüfek!
Gürledi durdu çavuş
Hemi sevinip hemi söverek
Ulan köpoğlu köpek
Komam sende bu tepeyi.
Bu tepe bizim tepe
Çok kurban verdik dün gece
Alacağım bir bir şimdi hepsini
Senin arandan Yunanoğlu.
Vay, anam babam vay!
Yarıya indi be koca alay
Dün gece
Ölüm bağ bozdu yiğitlerce,
Gürlüyor, Seyit Battal Gazi
İniyor sesinin korkunç gürzü
Yunanoğlunun buğdayına

Ve hasatçı olmuş Abdurrahman Çavuş
Biçiyor düşman tarlasını.
Ve Soğucalı tepesi
Askerlerimizde!
Dindi gök gürültüsü
Soğucalı tepesi sessiz
Bir yağmur sonrasıdır
Tüter bir halkın gül kokusu
Taze toprak öbeğinden
Şehit düşen kardaşların.
Baş uçlarında bir kınalı taş
Soğucalı tepesinden.
Susuyorlar
Eğik başlarında bir yorgun gelincik, piyadeler
Bilinmez neler düşünürler
Susuyorlar...
Tüfek temizliyorlar.

Çaldağı'na Doğru

Çiçekdağlı Halil Çiçekdağı'nı bilirdi bir
Duymamıştı Çaldağı'nı.
Çaldağı da bilmezdi Çaldağı olduğunu
Çaldağı sessiz yaşamıştı bugüne dek
İri şahinleri ve gizli kar yataklarıyle
Ak dumanlarıyla güzel Çaldağı!
Sivri köyünün kavakları
Nasıl bilmezse ağaç olduğunu

Bilmezdi Çaldağı dağ olduğunu
Gelip geçen yelkenli dumanlarıyla
Bakardı Ankara'ya
Kayalarına vuran güneşin orada
Orada Ankara vardı:
Bağlarda üzümler kızarmışlardı
Gidip gelen karıncalar kadar
Çaldağı'ndaki kayalar
Ve akan sular kadar
Bilisizdiler olan bitenden
Bağ fırınında ekmek pişiren Ankara kızları.
Gülüzümleri koparmıştılar
Seherin çiğli vaktinde
İğde gölgelerinde sepetlerinde
Duruyordu güzel gözleri
Bayındır boyunun Oğuz kızları
Bilmiyorlardı Çaldağı'nı
Çaldağı'nı dumanların sardığını
Çaldağı Ankara'ya bakardı
Orada, ağustos yaylısında
Ankara'ya giden yaralı askerler vardı.
Bilmiyordu Çaldağı Ankara'yı
Ankara biliyordu Çaldağı'nı
Asker vagonları ve yaralı çadırlarıyla
Ankara Çaldağı'na bakıyordu.
Bilmiyordu Çaldağı
Çaldağı dağdı yüce
Çaldağı düşünce
Bozulacaktı Ankara'nın bağları

Bir halkın bağ bozumu
Her salkımı bir hayının elinde.
Atlar kişniyordu Çaldağı eteklerinde
Boşanmışlar gemlerinden
Atların ağzı kan köpük
Bir perişan çayırlıktı ortalık
Atlar bir yanda, biniciler bir yanda
Tozuyordu Çaldağı bir ala dumanda.
Dağ gönlü uyandı Çaldağı'nın
Anladı bir şeyler oluyordu
Bozulmuştu Birinci Süvari Tümeni
Bir kanlı gedik açılmıştı Çaldağı'na
O zaman anladı işte
Bu yurdun dağı olduğunu
Duydu bir acı dağca
Kayasal yüreğinde
Dağılmış Maraş atlarını gördüğünde.
Çaldağı bunları gördü o gün
Bakalım bir de Albatros kanatlı uçaklar
Neler gördüler o gün bir bir diyelim:
Üç bozuk düzen uçağından halk ordusunun
Fazıl Bey, Basri Bey, Vecihi Bey
Neler gördüler bir görelim:
Çaldağı eteklerinde yarıldığını gördüler yüreğimizin
Kan Kalesi Çaldağı'nın
Dumanlarından aşıp gördüler
Bir harman gibi yandığını Ilıca köyünün
Ateşe vermiştiler

İnler Katrancı'dan Çakmaklı'ya doğru
Geriye çekilen Yunanoğulları
Uçtu kanadı kırık üç kuş
Gördüler, Yunanoğlunun arabaları
Yenik tekerler üzerinde
Taşıyor geriye doğru bu sefer
Umudun kırılmış dallarını.
Göğe varmış bir kara duman
Yanmış buğday kokusu
Ve Ilıca köyü yanıyor.
İndiler, akşam üstü selâm verdiler.
Alagöz'e
Üç kuş bu haberi getirdiler.
Ve bir de Çaldağı'nın bağrına
Sokulmuş o kanlı hançerin acısını:
Yarmıştı Yunanoğlu
Birinci Tümenin atlı sınırını
Kayalara yansıyordu at kişnemeleri
Ve bozulmuştu kara bıyıklı biniciler!
Çaldağı o zaman anladı işte
Çaldağı, uğruna savaşılan bir dağdı işte
Bir evin kapısı gibi
Bir kutsal yaşantıyı koruyan
İnsan yazgısına karışan bir dağ.
Ve uğrunda dövüşüyordu
Can verip Yüzdoksanıncı Alay.
Kayalarına bırakarak en yiğit çocuklarını
Çaldağı o zaman anladı işte
Bu yurdun dağıydı işte

Bağrı doldu onur yeliyle
Ben Çaldağı'yım dedi
Ben düşmana geçmem dedi
Saldı kayalarına inmiş yıldız ışığını
Yüzdoksanıncı Alayın süngülerine
Verdi gitti dağ yüreğini
Biledi halkının gecesini
Yüzdoksanıncı Alay dikeldi
Allah, Allah etti ilerledi.
Geceydi kimse görmedi, kimse duymadı
Çaldağı'nın kayaları, Çaldağı'nın şahanları
Çaldağının ince tüten dumanları
Gördü: Bu kan
Şanlı Yüzdoksanıncı Alaydan
Ve de benim bağrımdan
Dedi, Çaldağı.
Otlara, yıldızlara ve sulara can veren
Ve sümbüllere, menekşelere, kuşlara can veren
Kara taş bağrımdan, dedi.
Geceydi kimse görmedi
Kimse duymadı.
Omuzlarında taşıyıp tüfekleri ve ağır geceyi
Geliyordu askerlerimiz Çaldağı'na doğru.
Çok derinden, bir kuyudan
Bozkırın çıkrığı çekiyordu ıssızlığı
Bir ara böcek sesleriyle
Yıldız ağmalarının ürperişiyle karışık.
Issızlık ve bir yerde yavaş yavaş
Kuru otları çıtırdatarak yürüyordu

Çarıkların ve postalların yorgunluğu.
Bir at düşürmüştü kara gölgesini geceye
Tabur komutanı, üstünde
Simgesi uzun yürüyüşlerin
Ah, yorgun başı heybesinde
Bir uyusa
Uyansa
Çay pişirmiş olsa
Emirberi Eşmeli Süleyman.
Bu gece bitmiş olsa
Ve çekmiş olsa çıkırık
Sinsi ıssızlığı o derin kuyudan
Su ıp ışıl olsa
Seherin ağaç kovasında.
Susar donmuş kavak yaprakları
Susar Eski Çalış köyünün suları
Ve donar ıssızlığın yıldızı gökyüzünde
İnsansız gecesinden bozkırın
Vardık işte Eski Çalış köyüne:
Susar kerpiç, susar kavak, susar ev
Mola!
Eski Çalış köyü Haymana yolunda
Yolun iki kıyısında
Buğday, buğday, buğday.
Yolun iki kıyısında
Halkım uyur çıplak
Halkım yoksul, yoksul, yoksul.
Ali Turan baktı seher yıldızına:
— Ah, Ziya Gökalp Bey

Senin çok yazını okudum
Ateşli bir Türkçüydü tarih öğretmenimiz
Ondan öğrendik soyumuzun eskiliğini
Göktürkler'i, şölenleri ve Şaman törenlerini.
Ama ne o söz etti buralardan
Ne de sen söz ettin Ziya Gökalp Bey
Sevgili usta.
Orta Anadolu'nun ıssızlığından
Söz etmediniz hiç
Bir ulusun silâhlı kutsal direncini
Umursamaz kasaba eşrafından
Ve bağımsızlığı tütüne değişen
İngiliz ortağı İzmirli aracılardan
— Kızları Bayron'u okur ve piyano çalar. —
Kızılelma bir ağaçtı düşümüzde
Büyüttünüz, dikerek coşkun kanımıza
Ne varki söz etmediniz bize
Ağaçsız bozkırdan ve yoksulluğumuzdan. —
Mola!
Askerler torbalarından kuru ekmek çıkardılar
Çömeldiler yere
Konuşmadan yediler
Değmeden ellerini ıssız geceye.
Çiçekdağlı Halil, Çaldağı'nı duymamıştı
O gece duydu.
Yorgun gözlerinde bir çift Çiçekdağ yıldızı
İndiler indiler tâ oraya indiler
Çaldağı'nın başına kondular.
Çiçekdağlı Halil Çaldağı'nı görmemişti

O gece gördü
Yıldızların alacasında
Uzakta.
Issız gecenin ortasında
Yüzdoksanıncı Alay
Yeniden almıştı Çaldağı'nı...

Çaldağı'nda Dağların Gecesi

Gecenin ıssız kanı dolandı dağları
Haber aldılar başı dertte Çaldağı'nın
İlettiler doğanlarını birer birer
Haber ettiler Çaldağı'na
Anadolu'nun dağları...
Adı yeşil, yazgısı kara
Ağlar kadınlarıyla Bursa
Sen düşersen, diyor, Çaldağı
Böyle diyor Uludağ
Sen düşersen
Kan dokur ipek böceği
Böyle dedi Uludağ'ın doğanı
Kazdağı'nın doğanı aldı, geldi
Edremit körfezinden bir zeytin dalı
Çırptı kanatlarını kondu Çaldağı'na
Dayan dedi, kardaş dağ! barış
Dalgalanır dalgalanır da gelir
Deniz savaşa savaşa süt liman olur
Muratdağı'nın doğanı

Geçti Gediz üzerinden ala yeşil
Gediz'de kızlar halı dokumaz olmuş
Durmuş güzelim kirkitler
Çaldağı'na bakar
Halıların kuşları kilimlerin nakışları
Bolkar dağının doğanı
Gelir Namrun yaylasından
Acımış yörük yoğurdu
Bozulmuş obalar, ağıtta Karacaoğlan
Sazında kan-menekşe Çaldağı
Sultandağları'nın doğanı
Göle değip kanatları
Aldı getirdi çarşı pazar
Nasrettin Hoca'nın gülüşünü
Sultandağları selâm eder
Oy güzelim Çaldağı, Türk halkının
Gülmesi bir gün, sana bakar.
Köroğlu salmış yüceden
Doğan kuşunu Bolu dağlarından
Benden selâm olsun Çaldağı'na
Tek yiğide değin dayanmalıdır.
Hasandağı bir bölüğü yel aman
Doğanının tüylerinden kar aman
Düşer Bor bahçelerine
Bor'da elmaların bir yanı al, bir yanı kar
Erciyes dağının doğanı türkü söyler
Gesi bağlarında zulüm var
Ölür isek zulme karşı ölelim
Nasıl olsa ölüm var.

Ilgazlar'a ağustosta kaı yağar
Dayan Çaldağı dayan
Kağnılara yol verdim.
İmdada geliyor tüfekler.
Ahırdağı Maraş çarşısına bakar
Doğan alır gelir Maraş demircilerini
Hele ne ustadır onlar
Demirciler Çaldağı'nda kılıç döver
Çamlıbel dağından hele Köroğlu
Hele hele naralanır, ün eder
Arkam sensin dağlar hey
Sivas köylükleri sana dayandım
Kal'am sensin Pîrsultan oğlu
Kavga donunu giyin de gel
Bir vaktidir ki Anadolu'nun
Kurtuluşun kanlı ırmağı akıyor
Hele hele Kızılırmak
Yıldızeli buğdayının yoksul halkı
Sana dayanmışlar Çaldağı
Arka sensin Türk halkına Çaldağı
Anadolu dile gelmiş çığrışır
Arkam sensin Çaldağı, hey!
Mahmurdağı'ndan bir yağmurlu yol iner
Mahmurdağı'nın doğanı
Çarşamba'dan tütün alır
Alır gelir, kız elleri tütün sarar
Çaldağı'nda duman tüter.
Kösedağı'ndan ne haber?
Zara'ya giden yaylılar

Erkeğini yitirmiş taze gelinler
Sana bakar, çiçek gözlü Çaldağı!
Munzur dağlarının mağraları
Salar, Erzincan doğanını
Eğin bağlarından haber var
İyi dinle, Çaldağı!
Kopdağı'nın doğanı
Pırna kapan hanlarına uğradı
Aldı getirdi yoksulluğu
Erzurum'un köylerinden
Ve yıkılmış çarşısı Erzurum'un
Emrah hemi ağlar, hemi söyler
Gelecek mi güzel günler?
Senden haber Çaldağı.
Ziganalar'ın başında bir ev, bir duman
Salar ki çam kokar tüyü doğanı yaman
Harşit suyuna değip kanatları
Alıp gelir damı karlı Gümüşhane evlerini
Bakar doğan, Çaldağı'nın bağrından
İnce ince kan akar.
Çaldağı'nın suyu ince
Palandöken dağındaki çeşme
Yollar selâmını doğanıyla
Aman Çaldağı, dayan Çaldağı
Susuz koma oğullarını.
Bingöl dağlarının doğanı mavidir
— Tüyleri gökkuşağında boyanır —
İner eski Harzem beyleri
Binip Beğdili boyunun atlarına

Çaldağı'na imdada gelir.
Sason dağları çok ıssızdır, unutulmuştur
Başını eşkıyalar
Eteklerini beyler tutmuştur
Kullar ve ortaçağlar düzenindc.
Sason dağları gönderir doğanını
Kurtar Çaldağı
Yurdu Yunanoğlundan
Ve oğullarımı derebeylerin kulluğundan
Toprak üstünde yaşamak
Ve altında, ölünce yeşermek içindir
Bir özgür insan gülü olmaya
Salmaya saldım doğanımı
Karla kapanmış geçitlerinden üşümüş gelir,
Çaldağı sana inandım kardaş, senin ile
Kulluk biter, Kurtuluş gelir
Süphandağı hele dağların atası
Eteklerinde Selçuklu çimeni yatası
Salar Alparslan doğanını
Malazgirt ovasından.
Süphandağı, dağım sultan
İki koca kardaşına sorar
Biri Ağrı, biri Aladağ
Ne diyelim Çaldağı'na?
Biri söyler, biri dinler
Biri dinler, biri söyler
Süphandağı alır yollar
Kar elçisi doğanını:
Hele yavrum Çaldağı

İyice dayanasın
Buralarda yurt tuttular bilesin
Şahbaz atlı Oğuz Türkleri
Sevinçten delireyazdılar
Anadolu'ya varınca...
Ekilsin bu güzelim ovalar
Gül bitirsin buğday yetirsin
Doyunup giyinsinler
Yunanoğlunu ve de yoksulluğu altedip
Utkulanıp sevinsinler
Çok acı çekmiş oğullarımız!
Hele dinle Çaldağı
Gönderdiğimiz doğandan
Ve de Malazgirt ovasından
Dağca haberimizi
Ben iletirim dağlar sultanı:
Çaldağı kardaşımız Çaldağı
Gözlerinden öperiz.
Bizler ilk gören onları
Yurt tutmuşlar duman tüter obaları
Çayır çimen eteklerimizde
Verme aman yurtlarını.
Çaldağı kardaşımız Çaldağı
Biz üç kardaş Süphandağı, Ağrı dağı, Aladağı
— Yeğenimiz Allahüekber dağının da selâmı var —
Kayaları güneş tutan Çaldağı
Sana gönderiyoruz bu nâmeyi:

Hele bak, bölüklerin başında çavuşlar
Seni bırakmamak için nasıl
Ağustos taşlarını tutmuşlar
Sularımızın beslediği şanlı askerler
Çiçeklerimiz için dövüşüyorlar.
Beşinci Kafkas tümeni ve de onbeşinci tümen
Kimi başaçık, kimi başında kabalak
Kimi çarıklı dolaklı, kimi yalnayak
Seni bırakmamak için gecelerden
Kanlı gündüzlere yürüyüp vuruşuyorlar.
Yani topraklarına kar veren
Gül ve nar veren yel adına
Çiçeklediğimiz kırlardaki bal adına
Yani bütün dağlar adına çarpışıyorlar.
Dimdik dur aman Çaldağı
Kurtarsınlar vatanlarını.
Selâm ederiz Anadolu'nun bütün dağları
Sana kardaşım Çaldağı
Bu yurdun dağları sana emanet
Sana emanet bütün ovalar
Sana emanet ovalardan dağlara
Dumanı tüten bu memleket.
Eteklerinde bak
Vuruşan bu halk
Sana emanet!
Getirip her bir dağımızdan haberi
Toplaştılar bir gece ateşinde
Doğanları güzel dağlarımızın
Çaldağı'nda

Ve gün ışırken döndüler
Bir Köroğlu silâhı gibi bırakıp
Selâmını dağlarımızın
Döndüler ak bulutlu evlerine.
Dağları sevdiğinden ve bildiğinden
Çiçekdağlı olduğundan
Bir Çiçekdağlı Halil gördü
Çiçekdağı'ndan gelen doğanı
İniyordu süzüle süzüle
Düşlerinin seher vaktine.
Sürdü mermiyi namluya
Ateşledi tüfeğini
Bu Çaldağı için dedi
Çaldağı'nı vermezsem
Çiçekdağı'nı da vermem!
Yani toprağımı, çocuklarımı
Sıcak kadınımı ve sütü ılıcak anamı
Vermem Çaldağı'nı vermezsem!
Kadınım var
Çocuklarım
Kınalı anam
Dağların ardında
Çiçekdağı, Hasandağı, Yıldızdağı
İlle Çaldağı!
Kadının var kardaş
Çocukların
Karagözlü anan
Dağlarımızın ardında.
Çiçekdağı, Hasandağı, Yıldızdağı

İlle Çaldağı!
Kadınlarımızın
Çocuklarımızın
Analarımızın
Dillerinde, güllerinde, masallarında
Türkülerinde ve ekmeklerinde
Bizim karlı dağlarımız.
Çiçekdağlı Halil ateşledi tüfeğini
Işıdı Çiçekdağı
Işıdı bütün dağlar
Çaldağı'nda.

Vatandaş Kanı

«Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanı ile ıslanmadıkça terk olunamaz!»

Sakarya Savaşı, 1921
MUSTAFA KEMAL

Mustafa Kemal Paşa Kiepert'in haritasına baktı:
Tuzlu kırları, ince sularıyla
Ekenekleriyle Haymana ovası,
Ve tepeler deryası ortasında
Yükseliyordu Çaldağı!
Kiepert'in haritasında

Konuşuyordu çizgilerin dili.
Çaldağı'nda konuşuyordu
İki halkın dili karşı karşıya
Ateş sözlüğünde savaşın.
Çaldağı'ndan Haymana'ya bir çizgi
Çizdi Mustafa Kemal
Bu çizgiyi aşmıştılar, cephemizi yarmıştılar
Yunanoğlunun askerleri.
Gözlerine bir Selânik akşamı indi
— Yitirilmiş bir vatanın üzüncüyle
Lângaza çiftliğinden çocukluğu
Koştu geldi deniz kıyısından yalnayak
Orta Anadolu bozkırına. —
Kiepert'in haritasında
Bozkırdı Haymana.
Ne var ki bizim yurdumuzdu
Suyumuz, ekmeğimiz, tuzumuzdu
Göstermiyor Kiepert'in haritası
Ekenekler, kıraçlar ve subaşlarında
Bir halkın geçirdiği yüz yılları
İçiçe bu çember Çaldağı'dır
Bir sudur bu ince mavi çizgi
Susuzluğumuza karışan
Ekmeğimize, direncimize.
Aştılar Haymana - Çaldağı çizgisini
Aşsınlar.
Yel de siler bir çizgiyi
Kaba kötü ayaklarda.
Çizgi değil ki vatan

Dilimizin, gönlümüzün geometrisi
Boyutları geçmişin ve yarınların
Sonsuz çeşitlenmesi biçimlerin.
Çizgi yiter
Kalır o güzel alan
Halkın çiçeklediği
Diliyle, gönlüyle, el emeğiyle
Beslenen yüreğimizin kanlı kökleriyle
Bir tarihsel korudur
Vatan halkın yaşlı genç ağaçlarıyla.
Ve bir bozkırdır
Otlarımızın üzerinde ışıldayan
Gözyaşlarımız ve gülüşlerimizle
Haymana kırlarında kırlarımızdan
Çıkrıklarımız, sapanlarımız, pazarlarımızdan
Bir kesit vardır ulusal
Sözlerimin özeti Anadolu askerleri,
Bir çizgi değildir vatan
Bir geniş, bir sonsuz alan
Kaplayan yaşantımızın düzeyini.
Çizgiler yiter
Ve başlar toprağı vatan yapan
Halk balının çiçek alanı.
Sözlerim sizedir vatandaş askerler
Durabildiğiniz yerde
Tutunabildiğiniz yerde
Dayanacaksınız yeniden!
Kanınızla ıslatacaksınız
Halkın tarihsel gülüyle

İllâki bırakmayacaksınız
Ödemeden kan borcunuzu
Direndiğiniz toprak parçasını.
Bir avuç topraktadır Türkiye
Umudu, kurtuluşu ve türküleriyle.
Vatan askerleri sözüm size:
Vatandaş savaşıdır savaşınız.
Ali Turan duydu ilkönce
Kırların sesini vatanca
Daldırma kavak gibi birden
Yeşerdi kız dalı Zehra
Kavruk gönlünün su başında
Adadı kanını:
Çocuklarının güzelliği için
Ve günlerdir haber aldığı yok
İnegöl'de ne yapıyor
Tatlı, ince nişanlısı?
Bu tepeleri tutmama bağlı
İki gül gibi kavuşmamız
Sevgimiz toprak ister
Ve su
Adadı kanım Ali Turan.
Çiçekdağlı Halil kulak verdi
İlk duyduğu söze: Vatandaş!
Adı yoktu şimdiyedek, Anadolu köylüsü
Bana sesleniyor arkadaş
Kan istiyor benden vatandaş kanı
Adadı kanını
Haymana topraklarına.

Efendi ne diyor bak, vatandaş diyor
Bana vatandaş diyor.
Vatan diyor bura köylerine
Adı anılmaz Çiçekdağı köylerine
Vatan diyor, arkadaş
Onurluyor bizi anladığım bu
Soyar gibi bir taze söğüt dalını
Adadı kanını.
Başladı böylece en kanlı günleri savaşın
Bergamalıydı bir er
Öldü.
Geçti yerine
Ürgüp köylerinden biri
Kara bağ üzümü gibi aktı
Kanı.
Tuttu yerini bir Gerzeli
— Gerze'dedir denizlerin en güzeli —
Düştü başı
Uzak deniz yelinin yastığına.
Manyaslının vatandaş kanı
Aldı Gerzeliden toprağı ıslattı
Manyas gölünün suları
Örttü can balığını.
Aldı tüfeğini Bayburt kal'asından
Bir arslan
İki mazgaldı gözleri
Düştü kara güller gibi Haymana kırına
Pötürgeli geçti kayanın ardına
Malatya'nın en keskin nişancısı

Ağan yıldızı vuran, gözlerinden
Düştü Pötürgeli yıldızın kanlı izinden.
Ulukışla'nın oralardan
Gelme bir garip çoban
Tuttu kayanın ardını
Çocuksu pembe yüzüyle
Gözleri çimen yayla
Vatandaştı ya
Ne güzel gündür bu gün
Çobanın vatandaş olduğu gün
Düştü mutluluğun ıslak kırına
Meleyen çocuksu kuzu gözleri.
Tuttu toprağı Silleli
Konya ovasının kavruk vatandaşı
Vurulmuştu bıldır kardaşı
Düğün evine ay doğarken,
Çoğu toprak biraz da kadın yüzünden.
Onu da vururlardı askere almasalardı
Susuzdu Konya ovası
Bitmezdi toprak kavgası
Kardeşlik gülü açmadıkça.
Silleli artık kardeş kardeşi vurmasın dedi.
Çakmaklı tüfeğini ateşledi
Tuttu halkının topraklarını
Hele bizden de bir iz kalsın
Titreşen dikenlerinde ak koyun tüylerinde
Ala kurban kanımız.
Artık vuramazsınız Silleliyi
Habarınız olsun Sille'de ay doğarken.

Geldi Burdur köylerinden
İsa'nın oğlu Memiş
Ossaat düştü Sillelinin yanına.
Toprağı vermiyordu kimse
Anamurlu Hamza geçti kayanın ardına
İlimon ektim taşa
Haymana'da da bir tutam yeşil yoktu
Dayandı bir saat Anamurlu
Vuruldu, aldı yerini Pülümürlü
Pülümür'ün evlerinde
Yağlı çıra yanar geceleri
Kuş uçmaz kervan geçmez Pülümür'den
Yıl on iki ay eşkıyalar geçer
Ve Pülümür'ün erkekleri kadınları
Nişancıdır hepisi.
Pülümürlü direndi, dayandı
Elleri kına kına alkana boyandı,
Tüfeğini verdi Bolu dağlarından inen
Bir piyade erine
Bolu dağlarında eşkıya idi
Tütün kaçakçısı,
Düze inmişti şimdi.
Muğla'nın Denizova köyünden arkadaşı
Tuttu Bolu dağlarını
Düşmüştü yanı başına eski eşkıya
Ne güzel anlatırdı:
O güzelim Bafra tütünleri vardı ya
Yaprak yaprak kız saçı tütünler
Sürer götürürdük Sinop üzerinden.

Muğlalı yaktı ağıdını
Ve tütün dumanı gibi sıla
Sardı başını.
Orda da bizim şimdi evlerin önüne
Sarı yaprak tütün dizilmiştir.
Bilmezdi Bolu dağındaki kardaş
Bizim oraları
Ben de Bolu dağlarını bilmem
Ne var ki, buralarda tutmak nasip olmuştur bize
Bolu dağlarının namusunu.
Doğrulttu namlusunu
Böyle kurşun atmadım ömrümde
Bir kurşun oynar Muğlalının böğründe.
Gördesli bir çavuştur tutan toprağı
Gördes kızlarının dokuduğu halı
Acı, göz yaşı, sabır
Halının kıyısında kanlı bir nakış gibi
Gördesli çavuş yatır.
Biri öldü biri yerini aldı
Böylece vatan oldu
Issız bozkır toprağı
Yıllar sonra alsanız koklasamz,
Bir avuç kır toprağı
Çaldağı'yla Haymana ovasından:
Bayburt kokar avazıyla, Ürgüp kokar üzümüyle
Gerze tuzlu deniziyle
Manyas gölü kanlı yeşil sazlarıyla
Anamur'dur yeşil limon gözleriyle
Sillelidir kaşık oynar nazı ile

Pötürge'dir ulaşılmaz yazı ile
Ulukışla melim melim kuzu ile
Burdur öter göllerinin kazı ile
Bolu iner çıkar dağı ile düzü ile
Muğla tüter tütün yaprak dizi ile
Pülümür'dür bir incecik sızı ile
Gördes yatar halısında güngörmemiş kızı ile
Birleşmişler çizgi çizgi
Çiçeğe durmuş bakarlar
Eğilmişler bir şey söylerler hepisi
Kendi topraklarından bu topraklara
Arzu ile...

Mustafa Kemal Paşa durmuş bakar
Tepelerin birisinden hepisine
Gerilmiş acılı yiğit yüzü ile
Hepisine bakar kardaş gözü ile

Süleyman Asaf'ın Kuşları

Süleyman Asaf, çekmiş dağ topunu
Gecenin doruğuna ölüm kalım geçidinden
Uykunun haşhaş yaprakları dökülüyor gözlerinden
Çaldağı'nda duman tütüyor
Işıyor karşıda Çardaktepe
Eğilip kulağına dağ topunun: «Ateşş!» diyor
Gürlüyor, Süleyman Asaf'ın dostu
Dağtopu

Salıyor ateş kuşunu Çardaktepe'ye
Topçu eri, sesi dumanlı:
«Mermi bitiyor!»
Son gülleye değin ve sonra
Süngüler var
Dövüşmek boğaz boğaza.
Ben bu topu bugün için sakladım
Mermiye verdiğim yörünge
İnmeli Çardaktepe'nin yüreğine
Orda Yunanoğlu var.
Kan deryası bu topraklar
Gözlerimle gördüm üç alay komutanı
Beş tabur komutanı, seksen iki subay
Ve de öldü bir günde dokuz yüz er
Bizler de ölsek ne çıkar!
Batı Cephesi'nin otuz üç sayı, saat 3 emri var
— Saat üç: Tanyeri nerdeyse ışıyacak —
«Haymana mevzilerinde son ihtiyatlar
Kan verecek, can verecek
Bir adım yer vermeyecek
Bu topraklar savunulacak!»
Altında dağ yıldızı gibi bir ad
Tozlu yüzünde yüce bir niyet:
«Garp Cephesi Kumandanı, İsmet»
Süleyman Asaf yakıyor cigarasını
Yörüngeleyip dağ bataryasını.
Bağırıyor topçu eri: Tam isabet!
Çardaktepe yanıyor alev alev
— Savaş bir top ateşidir

Tutuşması tepelerin
Kuru otlarla birlikte.—
Gözlerimle gördüm bugün Çaldağı eteklerinde
Öldü onbaşı!
Sağ bacağında kan
Büyüttü bir koca gelinciği
Yetişemediler ve de saramadılar
Öldü Mehmet onbaşı, soldu can çiçeği!
Çeteciydi o da benim gibi, ne yaman çeteciydi
Pontusçulara karşı Topal Osman
Gireson dağlarını ateşe yaktığında
Tavşan izi karda
Omuzladı mı makinalı tüfeği
Koşardı üç yüz metre
İşte yatıyor ilerde
Çaldağı eteklerinde
Şehit Mehmet'in mezarı!
Ne var ki hıncın ve ölümün gücüyle
Bir kan çizgisi çizdiler toprağa
Geride kalan acılı yiğitler
Adı Şehit Mehmet çizgisi
Geçirmezler Yunanoğlunu buradan!
Süleyman Asaf toz duman arasından
Baktı taze tümseğine Şehit Mehmet'in:
Orda da koşar m'ola?
Issız düzünde ölümün.
Bir böcek çıtırdıyor
Issızlığı yadsır Mehmet
Sığmaz o tümseğe deli fişek yaşantı.

Baktı Süleyman Asaf, ayırmadı gözlerini
Bir kuş iniyor tümseğe dönerekten
Kalktı kalkacak Mehmet
Dünya gürültüsüne alışık
Sevmiyor ıssızlığı...
Birden toz duman ortalık
İndi orman karanlığından
Dağ çilekleriyle tatlı baş dönmesi
Düştü, devrildi yere Süleyman Asaf
Bir mermi parçası sağ bacağına
Vurdu geçti ölümün kanatlarını.
Susadı birden bire baktı ellerine
Kan!
Kendi kanı
Kimse bilmez yalnızlığını
Mangaldağı'ndaki, Türbetepe'deki yalnızlığını
Kimse bölüşemez yalnızlığını
Akan kendi kanımızın!
Kesildi dağ topunun sesi
Sustu Süleyman Asaf'ın sevgili arkadaşı.
Konuşuyor kanın ağdığı yerden
Karmaşık yıldızları bilinçaltının
Geçerek ormanlarından Kocaeli dağlarının
İpsiz Recep, beli böğrü fişek
Ve çeteci dört arkadaşı.
Oturmuş dinleniyorlar
Ormanda ateş yakmış
Bir ince su sesi uzaklardan
Ve bir nisan kokusu

Çiçeklerinden bin dokuz yüz yirmi baharının.
Üç dal atıyor ateşe sakallı Osman
Yalazlanıyor yüzleri:
Karadeniz bıçağı beş çeteci
Kocaeli dağlarında Kuvayi Milliyeci
Tutuyorlar Ankara yollarım
Halife ordusuna karşı
Selâm vererek İstanbul'dan kaçıp gelen
Silâhlara ve Millîcilere
Yol açıyorlar Ankara yollarını.
Öksürüyor İpsiz Recep sesi boğuk
Dumandan, tütünden ve çetecilikten:
«Yarın, diyor, Kandıra'yı basacağız
Kim ki Ankara'ya karşı
Dut ağaçlarına asacağız.
Sen oğlum Süleyman Asaf
Alırsın bu uşakları
Gün doğmadan atlar hazır olmalı
Varırsınız kuşlar ötmeden önce
Kasabaya girersiniz.
Soygun, zulüm ve haksızlık yasak
Bizim işimiz hayınlarladır
Halkı esirgersiniz...»
Susan gece.
Bir kuş gibi soluyor tabanca
Sağ elinin sıcaklığında Rıfat'ın.
Ve ayakta, tüm fişek iki uşak
Kararmış kaşları arasından Receb'in
Bakıyorlar tutkularla sivrilmiş burnuna

Hepsi hazırdırlar
Ormanı delik deşik etmeye
Bir kuşkunun çağrısıyla.
İri kemikli elleri oynuyor mavzerin namlusuyla,
Sol dizine yatmış bir kızı okşar gibi
Gözleri büyüyor İpsiz Receb'in
Düşsel bir sevişmenin
Ve ateşin karşısında.

Bir sarı gül düşüyor ateşin üzerine
Uzaklaşıyor Karadeniz uşakları
Kara ardıç atlarla.
Galiçya'da Marta!
Güzel Polonyalı, mısır bahçelerinden Rize'nin
Bakıyor yeşil gözleriyle
Taşmış yapraklarından göğsü taze
Sütlü mısır memeleri.
Süleyman Asaf topçu yaveri
Gençliğinin en güzel günleri
Galiçya'da asker!
Yanık tarlasından savaşın kurtulup
Bir ara, portakal bahçesi güney
Marta'nın koynunda sabahladığı tek gece.
Şubert'in şarkısı bülbül
Masadan çalar saat
Kar gülleriyle yağar Karpatlı halk türkülerinden.
Çiçekli basma perdeler
Alaman birası, köpüğünde deniz
Marta'nın yatağı ap ak, tertemiz

Yıkanmış kuğu gölü çarşaflarıyla
Ateş gecelerinden bilisiz
Sarar sevişmenin terli savaşını
Doymuş gül barışını aşkın.
Seven gecelerde, veren gecelerini
Geceyi çiçeğe değiştiren kadın
Sabahın yorgun, güzel gülünü
Kendi elleriyle ölüme veren kadın
Kız kardeşi, sevgili, ana
Yaşamalar uğruna, sevişmeler uğruna
Sıcak öpüşler, acılı doğumlar uğruna
Tanyeri atlarıyla yolcu edenler
Kardaşlarını, erkeklerini, oğullarını
Dönenler sonra odalarına
Sevgiliyseler aşk şarkılarına
Anaysalar gizli gözyaşlarına!
Sevmek, vermek ve çoğaltmak
Acıyı bir gül tohumunda üreterek
Beklemek beklemek beklemek
Çiçekli basma perdeler
Öyle bekler
Çalar saat durmuş bekler
Bavyera birası köpürmüş bekler
Marta'nın yatağı tertemiz, sıcak
Öyle örtülmüş bekler

Bir kırmızı gül düştü gözlerine
Açtı gözlerini Süleyman Asaf.
Tıkırdıyordu tiren ve bacağı ağrıyordu

Ortalık ağarıyordu.
Bu yollar Ankara yolları belli
Top söğütlerden ve Engürü suyunu örten mavi du-
[mandan
Serin eylül üşüyor bedeni.
Nereye gidiyorsun Süleyman Asaf
Bırakıp dağ topunu
Ölüm kalım tepesinde
Böyle geri dönülür müydü
Yaralanacak gün müydü Süleyman Asaf?
Üşüyorum sağ bacağım çok ağrıyor
Sıhhiye!
— Ah, kaslarım siz yaptınız bu işi
Tam doğrultacağım sırada ateşi
Yarı yolda kodunuz
Ayırdınız sevgili dağ topumdan beni —
Ah, sağ bacağım çok ağrıyor
Yorulmuş uyuyor sıhhiye
Ortalık ağarıyor.
Ağrının kocaman taşı göz kapaklarında
Dalıyor bir ara
Dağ topu alaca karanlıkta
Ateş, diyor, ateşler içinde Süleyman Asaf
Ateşş! diyor
Sevgiyle üfleyip kulağına dağ topunun.
Ateşş! diyor
Çardaktepe düşüyor
Uyanıyor her yanı batmış tere
Tiren durdu, Ankara!

Süleyman Asaf'ı bir çadıra taşıdılar
On beş gündür çıkarmadığı çizmesini
Deriyle birlikte çıkardılar.
Gözlerini açtı baktı ki bir yağız yüz
Kestane ağaçlarından bakar dost gözleriyle
Asker eczacı Kemal Bey.
— Bacısını tutardı Süleyman Asaf'ın —
Kemal Bey, kardeşim Kemal Bey
Bacağım Kemal Bey bacağım
Ne yapacağım?
Dalgın, durgun Kemal Bey.
Kemal Bey ne yapacaksınız?
Kemal beyin sesi ılık ıhlamur:
Ev halkı iyidirler ve sana duacıdırlar
Ankara taşınıyor
Keskin'e doğru yola çıkıyoruz bu gece
Çoluk çocuk yaylılarla, kağnılarla
Boşalıyor Ankara.
Eli yastığının altında Süleyman Asaf
Elinde bir cep saati: Omega.
— Gençliğinden
Ve Mühendishane-i Berrî-i Hümayun günlerinden
Yürüyüp gelmiş yelkovan
Coşkulu adımlarla bir kuşağın ardından
Yitik İstanbul'dan yanık Ankara'ya. —
Kemal Bey, kardeşim Kemal Bey
Saatimi sana veriyorum.
Elini tutuyor Kemal Bey
Elleri yanıyor.

Ve gözleri yanıyor gül ateşinde.
Bir kısık lâmba çadırda
Kemal Beyin elinde bir saat
Bir cep saati: Omega.
İşliyor kalbimizin vakitlerinden habersiz
Çadır sessiz
Saat sekiz
Akşamın tam sekizi.

Kapkara bir gül düşüyor gözlerinin üzerine
Süleyman Asaf uyuyor.
Uyumadığı, dağ topuyla arkadaş
Ve ateş diyip daldığı gizli uykuların hepsini.
«Nerede benim güzel dağ topum
Kamasına namlusuna kurban olduğum
Yağmur yağarken koruduğum
Bıraktım geldim onu tepelerde.»
Işıtıyor lâmba bir çemberde
Başucuna asılmış bir duvar halısını
Halının dört yanı işli, halının içi kuşlu
Kuşlar uçup gidiyor bir yöne
Kuşlar, kuşlar döne döne.
Uykusunda kaldı tek
Seven, savaşan erkek
Ölüme karşı yalnız başına
Tek başına tek savaşlarında tek
Yangın düşlerinde tek.
«Dağ topumu sevdim, bir de güzeli.»
Biri İstanbul'da kaldı

Biri bozkır tepesinde.
«Sevmeli insan... sevmeli... sevmeli.»
Yetmez aşk gecesi, derin bir şey olmalı
Birleştir en bağlayan ayırmayan insanları
Erkekleri kadınları.
Yetmez savaş gecesi, derin bir şey olmalı
Derin derin altüst eden toprakları
Dünyamız bir bahçe olmalı
İnsan tek başına tek başına gitmeli
Sonuna değin gitmeli.
Ateş sınırına insan gülünün.
«Dağ topumu sevdim, bir de güzeli.»
Kadın sever
İstanbul'da bahardır, gece ılık
Kadın sever
Ağaçlarda çiçek, denizlerde balık
Ürer... biter aşkın savaşı.
Benim savaşım bitmez
Uykularımda bile:
Uyanışım ve savaşım yeni başlıyor.
Çıkarırın dağ topunu bir tepeye
Yeni öğrendim... çok yeni
Bu savaşın güzelliğini
Ulusal kurtuluştur ve Anadolu halkını
Bağımlayan her şeye karşı
Ateşlemek dağ topunu!
Gül uyur dölyatağında
Açmaya yüz tutmuş badem dalı
İstanbul seherine vermiş tomurcuklarını

Kadının karnında çiçekler kanımı.
— O benim çocuğum güzel dağ topum! —
Ne yalnızsın... üfleyemedim kulağına
Ateş, diye! Ne varsa tutsaklık adına
Yoketmeni isterdim yurdumuzdan
Ve elbette dünyamızdan.
Süleyman Asaf uyur ve çocuk
Uyur bilmeden öğrenmeden
Babasının ne istediğini
Sevgili dağ topundan ve Ankara gecesinden.
Kızılırmak geçer Keskin'in ilerisinden
Keskin'in evleri kerpiç
Kemal Bey oturmuş rakı içer
Trablusgarp'ten beri içer
İmbikten çekerek bir üzüncü
Türkiye'nin kalp ağrısı bu!
Yollardan, köylerden, ıssız akşamlardan geçer
Bilinmez ne olduğu?
Türkiye'nin kalp ağrısı bu!
Türkülerden, uttan, sazdan geçer
Tatyos Efendiden ve şehnazdan geçer
Türkiye'nin kalp ağrısı bu!
Dağdan dağa telgraf tellerinden geçer
Sürgünlerden, Namık Kemallerden geçer
Türkiye'nin kalp ağrısı bu!
Gelir konar bir ikindi Keskin'de
Kemal Beyin yüreğinin dalma
Türkiye'nin kalp ağrısı
Dağlar gölgelendi mi gelir çıkar bir yerden

Kasaba evlerinden kar örtmüş köylerden
Türkiye'nin şifa bulmaz acısı
Hemi beyi, hemi halkı, hem yolcusu, hem hancısı
Kimse komaz yol yol geçer.
Kemal Bey oturmuş rakı içer
Keskin'in kavaklarında eser
Türkiye'nin kalp ağrısı.
Gelir bir dost
Selâm alır.
Kemal Bey dalgın durgun
Gelir bir dost, bir kadeh alır.
Kemal Bey kardeşim Kemal Bey
— Rakı sözün yalın acısını örter —
Ankara'dan gönderdiler:
Kemal Bey bakar duvar halısına
Süleyman Asaf'ın halısı
— Asker hurcu, battaniye —
Halıdan kuşlar kalkar döne döne
Kuşlar uçar bir yöne.
Kuşlar bir haber getirirler ki halıdan
Kemal Bey dalgın durgun
Süleyman Asaf'ı örten nedir anlar.
Duvar halısından kuşlar kalkar
Kuşlar kalkar döne döne
Kuşlar Süleyman Asaf'ın kuşları
Doğrulurlar o yöne
— Tek dostu dağ topuna—
Tanık ister öldüğüne!

Dedem Korkut Soy Soylar Boy Boylar Bakalım Ne Söyler

Yağmur derleyici eylül
Güzelcekale kayalarında tutmuştur
Bulutları,
Bursa'da kestane ağaçları
Haber verir iri gözleriyle güzü.
Şimdi dolaklı askerlerimiz
Ve halkımızla anlatalım ordumuzu.
Ulusal Kurtuluş Ordusu
Kendisidir halkın.
En nişancı mavzer
Halkın duvardan indirdiği mavzerdir
En yeğin at
Halkın sürdüğü attır
Savaşa kendi çayırından.
Şimdi genç albaylarımız
Ve halkımızla anlatalım ordumuzu
Güzelcekale kayalarını tutan
Kalpaklarının gölgesiyle:
Kanlı koca oğlu kanturalı
Çizmeleri günlerdir tozlu
Çadırında uykusuz İzzettin Bey.
Çaldağı'nda Kafkas tümenleri
Başında iç oğuzun dumanları
Bıyıkları göğü delen Selâhattin Adil Bey.
Otuz yedi tepenin üstünden aşan
Dönmek bilmez Dölek ören
Kırca saçlı başını taş yastığa koyan Arif Bey.
Yakası ak kürklü Alpören

Yunan beylerini yere vuran
Baybüre Bey oğlu Kemalettin Sami Bey.
Hey bre Duha Koca oğlu Deli Dumrul
Tutmuş Kavuncu köprüsünün başını
Vermek istemez yurdunu, Azraile bayrak açmış
Gölgesi Çaldağı'na düşen Halit Bey.
Bizim albaylarımız üşür
Seher ekmeğini bölüşürler askerlerle.
Nerededir Osmanlı paşaları?
On beş yaşında müşür
Nerededir Osmanlı paşaları?
Kanlıca'da yalılar
Emirgân sırtlarında sonbahar
Ve bir odalıktır deniz
Mercan terliklerin sofasında.
Gümüş tabaklarda oynar
Beykozlu diri lüferler
Anadolukavağı'ndan esen deniz yeli
Sallar imparatorluğun solmuş perdelerini
Osmanlı paşaları öğle uykusunda...
Halk ordusunun albayları
Bir güzü kanlı kına çiçekleriyle
Yağmurlarlar halk toprağında.
Adı yok Osmanlı coğrafyasında
Polatlı'dan Haymana'ya
Tepeden tepeye dalgalanan kıraçların
İnsan hasatçısı toprakların adı.
İstanbul yumuşak yedi tepe
Buralar taş yastık yüz yedi tepe

Yani Sakarya tepeleri
Baş koyar her taşına ana gibi
İstanbul'u hiç görmemiş Anadolu askerleri
Bu dere Çaldağı eteğinde bir dere
Bu dere Baba Yakup deresi
Şiir şarkı dendi mi Göksu deresi
Halk ölmeye çağrıldı mı
Baba Yakup deresi
Bir ince bulanık sudur
Çaldağı'ndan iner suyu.
Yorgun susamış askerler
— Onbeşinci tümen erleri —
Eğilmişler su içerler
Sazlar arasından yılanlarla beraber
İstanbul dendi mi Kâğıthane deresi
Anadolu köylüsüne Baba Yakup deresi
Bir ince bulanık sudur
Çaldağı'ndan gelir suyu.
Islak otlarında uyur
Yorgun başları askerin.
Bir ateş düşer dereye
Suskun yüreğinden onbeşinci tümenin
Ararlar yok dün geceki arkadaşları.
Bir mavi şarkılı sudur Kanlıca
Lebi derya Osmanlıca
Türkçeye kalmış boz bulanık
Yunus Emre'nin ermiş suyu.
Susamışlar içmişler, içmişler susamışlar
Yorulmuşlar gölgesinde dinlenmişler

Dert ortağı söğütlerin
Baba Yakup deresinin
Suyu Çaldağı'ndan iner.
Bizim sularımızdan içerler
Bizim aşımızdan yerler, bizim urbamızı giyerler
Ot yastıklarda başları
Bizim gibi uyurlar
Baba albaylarımız.
Bir gerilladan çıktı ilk önce
Aramızdan sularımızdan, dağlarımızdan
Ulusal halk ordusu,
Zeybekleri, efeleri, kızanlarıyle.
Bir gerilla imgesidir omzunda çapraz filinta
Ali Fuat Paşa!
Bir gerilla imgesidir kara kalpak
Denizli, Gördes, dağ yollarım tutarak
Ve
Bir gerilla imgesidir Geyve
Anzavur'u topa tutan tepeleriyle
Bir gerilla imgesidir ilk önce
Mustafa Kemal'in kalpağına kalkan sağ eli
Seymen ve Ahî Ankara'yı selâmlarken
Gerilla generali.
Sonra geldi, ulusal halk ordusu
Toplarıyle Karabekir Kâzım Paşa!
Gözlerinde seher yıldızlarımız
Geldi, yol öncüsü paşamız
Malatya'nın çoban toprağından
Yanımıza İsmet Paşa!

Bıraktı ortaçağ gürzünü
Yeniçağların düzeni:
Giydirdi yayaları
Atlıları bindirdi
Topçuları tepelere kondurdu
Akıl demiş silâhın adına.
Dersehan oğlu Fevzi Paşa
Siperlerde gezer aramızda
Gür sesiyle Kur'an okur
Cennet nerde?
Cennet, evlâtlarım! Kılıçların gölgesinde.
Kurt bacağı dolaklı, başı kalpaklı
Paşaların paşası, Anadolu'nun paşası
Halkın Mustafa Kemal Paşası.
Kalpağına doğru kalkmış sağ eli
Selâmlıyor hepimizi
Kardaşça, vatandaşça, insanca
Belinde kız güzeli bir tabanca
Paşaların paşası, Anadolu'nun paşası
Fakir halkın, garip halkın güzel paşası.

Kışlanın önünde bando çalıyor
Son ihtiyatlar silâh çatıyor
Çaldağı'nda bu ne dumandır
Adı Sakarya
Giden gelmiyor
Giden gelmesin
Yemen çölü değil, Haymana çölü
Gurbet gülü değil, memleket gülü.

Kışlanın önünde boru sesi var
Silâhını çatmış son ihtiyatlar
Adı Sakarya, giden gelmiyor
Giden gelmesin
Giden yolun geleni olur
Yeşerir yitik alayların ardından
Kurtuluş Ordusunun taşkın çimeni
Orada, halk var.

Uğursuz Çan Sesleri

Kale Grotto yengini Prens Andre
Sağ ayağını dayamış obüs topuna,
Bakıyor Haymana ovasına.
Ezilmiş Haymana buğdayı
Diriltiyor belleğinde Andre'nin
Herakliya'nın saçlarını utku tarlasından
Biçilmiş taze yonca gibi.
Obüs topu Türklerden
Savaş almalığı.
Ateş, dense ateşlenmez, yorgundur yaralıdır
Bu toplarla mı? soruyor Andre
Bu eski toplarla mı dövdüler bu kayaları?
Yanıtlıyor Herakliya yanık bir tepeden:
— «Bu toplarla, bu toplarla, bu toplarla, evet!»
— «Gel Herakliya! Güzel Herakliya
Arkadya bağlarından koparılmış
Buğulu iri salkım gözlerini

Özledim günlerdir, gel!
Yalnızım, yorgunum yenginsem de
Mutsuz bir yanım.» —
— «Bakma benim gözlerime, kadınsal acı
Güçlüdür sevinin gelgeç çiçeğinden
Prens Andre! Kadın Tanrı
Yanındadır acılı güzel halkın
Güneş giysileriyle yarı çıplak.»
— «Tanrıçalığa mı adadın kendini
Yaz gecelerinin gül kokusu
Güzel Herakliya?
Ben ise adadım kanımı
Senin dalga dalga kanına
Ve eski Yunan denizleri adına
Bak dalga dalga vuruyor kanlarımız
Çaldağı kayalarına.
Anlatayım olan biteni dinle
Sevgili Herakliya, görünmedin günlerden beri.
Erlerimiz yılgın ve yorgundurlar
Açtırlar gecenin yatağında
Kaynamış buğday yiyorlar günlerdir
Gelen Anadolu'nun güzüdür
Bulutlar geliyor kara yağmurlarla
Haberler kötü, güzel Herakliya
Direndi durdu Türkler
Dayanıyorlar Çaldağı'nda.
Çadırına çekildi İnler Katrancı'da
Başkomutan Papulas küskün Aşil
Herakliyam, haberler iyi değil

Tepeleri bir bir alsak da.
Kayanın ardında üç Yunanoğlu
Üç kardeşten biri ölüyor.
Dayandı durdu Türkler Çaldağı'nda.
Olan bitenler böyle Herakliya
Düşlerimiz güzeldi Herakliya
— Gemilerle İzmir'e boşalttığımız Megalo İdea —
Düşlerimiz bozuldu Herakliya.»

Herakliya giyinip yıldız urbasını
Ağan yıldız arabasından indi geldi
Andre'nin yanına... Çok güzeldi
Dimdik olmuştu gecenin yontma taşından
İnip kalkan göğüsleri.
— «Hey, dedi gençliğimin ateşi Andre
Eski Yunan deme sen
Eski Yunan olamazsın.
Ateşten çemberini çevirip giden
Çelişkilerin güzel habercisi Herakleitos
Eski Yunan!
Ezilmişlerin dostu bilge İsokrates
Çarşıda, pazarda aklın öğretmeni
Atinalı Sokrates, eski Yunan!
Eski Yunan buradadır baksan
Tapınağında gökyüzünün
Eski çağların en güzel denizi
Uzanır gider Haymana ovasında.
Baksın da gör bir gün bu halk istekle
Zeytin ağaçlarının anası gökyüzüne

İner mi inmez mi o eski deniz
Milet'li denizcilerin soyundan
Bir halk çıkmaz mı ortaya
Haymana ovası baştan başa deniz.
Sabırlı güneş testicisi
Yanık toprağından acının
Pişirir en güzel bilgeliği
Gör o zaman —Ah, eski Yunan!—
Küsen Papulas küskün Aşil mi?
Aşil yiğitler soyundan
Çoktan çekilip gitti Ankara'ya.
(Milyon avcıları, altın köleleriyle
Muz, kauçuk, petrol tekelleriyle
Yağ bağlamış sömürme uygarlığı
Sarmadı Aşil'in yüreğini.)
Halk güzeli soylu Helena
Truva'dan katıldı Ankara'ya
Yiğit Hektor da şimdi Ankara'da
Çarpışıyorlar Aşil'le yanyana
Halka karşı olanla.
Küskün Papulas, düzmece Aşil
— Ah, Eski Yunan değil, değil! —
Azgın sömürgecilik dünyanızın adı.
Kahreder bir halka yaşamayı
Saldırır onmaz yarasına
Gelen vurmuş giden vurmuş
Kan akar taze yarasından
Çırpınır dinlenmeye, yaşamaya yurdunda.
Yaralı kuş!

Saldırır yarasına
Uğruna kılıç çektiğin
Ölmeye and içtiğin
Emperyalizmin dölü
Kıralın, Kıral Konstantin.
Hangi eski Yunan?» —
Dört eylül, bin dokuz yüz yirmi bir, pazar günü
Yitirdi kayalarda Herakliya'yı
Yeniden Prens Andre.
Yıkıldı ak köpük mermerleriyle
En güzel tapınağı Atina'nın
Çalan o yanık saz değildi artık
Arkadya kırlarındaki
Âşık çobanın!
Çalan Bizans'ın çanları
Ağır, kara
Üzerinde fıkara İstanbul'un.
Orospular, dönekler, yeyiciler kenti
Devletli vurguncular, soyguncu başılar
Din adamları karasakal ve Venedikli tefeciler kenti
Bir deniz çarşısıdır eski Yunan
Güzellik, bilgelik, aydınlık
Çoktan yağmaya uğramış, gelmiş korsan gemiciler
Paraya değiştirmiş eski Yunan'dan ne varsa
İnsanın altın yüreğini ve bol ürünlü ellerini
İnancın, dostluğun bir pula çarşı pazar
Satıldığı çağdaş Bizans!

Prens Andre ürktü

Çekti sağ ayağını obüs topundan.
«Herakliya hiç gelmez artık.»
Bu çan sesleri uğursuz
Güzelcekale'de duymak vakitsiz
Bu ağulu çan seslerini.
Ölümüm olsa gam yemem
Herakliya'dan gelen haber
Aşil'in Hektor'la birleşmesi
Doğruluyor olan biteni
Çaldağı'nda dayanıyor
Hâlâ dayanıyor Türkler...
(Ah... Herakliya gitti gider
Gençliğim gitti gider
En coşkun çağında Yunan gençliğine
Çaldağı mezer...)

Aşksız Bilme Sen Halkı

Haymana'dan kalktı ikindi güneşinde
Cephe yedeği onbeşinci tümen
Vurdu Dereköy'e doğru.
— Eylül güneşi barışçı bir güle benzer
Ali Turan, tozlu yollar ve askerler
Yürüyorlardı Dereköy'e doğru.
Bölük durdu.
Bırakılmış duruyordu bir bostan
Köylü çocuğu başlarıyle ince boyunlu
Alaca karpuzlar ve sararmış kavunlar

Eylül güneşi durdu
Vurdu kavunların karpuzların üzerine.
Bölük durdu
Vurdu kavunların karpuzların üzerine
Boz yaygı halk sofrasıydı bu
Ali Turan durdu
Bir küçük karpuzu bıçakladı orta yerinden
Güneş geldi karpuzun içine vurdu:
Kan suyuna ve demir karası çekirdeklere
Yeni sulanmış bir bahçeydi
Tüttü yaz toprağının kokusu
Serindi karpuzun içi
İnegöl'deki avlu gibi
Zehra su çekmişti kuyudan
Çıplaktı ayakları...
— Ayakların ıslak gölünden
Ali Turan'ın tüm kanını del'eden
Bir yel esti geçti, esridi başı.
Şimdi oturup bir mektup yazmalı
Zehra'ya ve ayaklarına
Ne zamandır haber aldığım yok.
«Güzel gözlü Zehra;
İkindi vakti bozkırda
Molada, bir karpuzu kesmiş yerken
Yazıyorum bu mektubu
Kuyu taşında ak ve ıslak
Işılayan ayaklarını tutarak
Düşsel yatağında içgüdünün
Ayakların gül yumuşak

Ötüyor kanımın bir yerinde
Sevişmenin yorulmaz kuşu
Seni sordum bir karpuzdan
Ve sardım ayaklarından başlayarak
Güneş çekirdeği bedenini.
Öyle özledim ki seni...»
Katladı Bursa yadigârı bıçağını
Karpuz ve mektup bitmişti.
Yorgun güneş yatmıştı dağların ardında
Yürüyordu Ali Turan'ın bölüğü
Kırk kişi kadardılar
Kanlı bir günden arta kalmıştılar
Yan ateşiyle Yunanoğlunun
Yayılmıştılar toprağa dün
Yetmiş kişiydiler daha dün.
El bombası ilk önce
Ortalık toz duman
Ardından atıldılar Yunanoğluna
Cana can, dişe diş
Başladı siperlerde dövüş.
İster dost, ister düşman
Ölümde birleşiyordu hepisi.
Kiminin zalim bir tuzla yarası,
Yanıyordu kan sofrasında.
Karışmıştı iki kan
Yunanoğluyla Türkoğlunun kanı
Savaşın kızgın çanağına
İnsanoğlunun kanı.
On dakika sürdü, sadece on dakika

Açıldı damar ve on dakika daha kan
Aktı Ali Turan'ın sevgili bölüğünden
Teğmen Abdullah Efendi şehit
Yatıyordu yorgun ayaklarıyla
Geyveli saraçların diktiği çizmeler
Tozluydu ve çiçeklenmişti kanla,
Bir dakika önce dolanan hayata işaret.
Dinlenmemişti günlerdir ayakları
Çıkardılar çizmelerini
Abdullah Efendinin
Oh, ne rahattı
Ayakları uzanmış toprakta
Uyuyordu Abdullah Efendi.
Kurtardılar siperlerini
Saydılar bölüğün erlerini
Kırk beş kadardılar ayakta.
— Yorgun, yengin, yaralı
Öbürlerinin ayakları
Dolaklı, çarıklı, bez sarılı
Yatmış uyuyordu sıcak beşiğinde
Ana toprağın.
Ölüleri topladılar
Ölüler arasında bir Yunanoğlu da var
Gök gözlü bir Yunan çavuşu
Künyesi defterinde yazılı:
Beşinci Efzon alayından
Dördüncü tabur ikinci bölük
Larissalı Vastaki
Larissa neresidir bilmeyiz biz

Buraları da o bilmez
Etekleri kan, senin nene gerek Vastaki
Bilmediğin topraklarda ölmeye gitmek
Ellerine bakarsan bağcı falan olmalı
Tırnak tiplerinden belli
Bahar çapasından ve bağ bozumundan kalma
Kireçli toprağı oraların.
Vastaki buralarda ne arardın?
Eylüldür şimdi seni bekler bağ bozumu
Vastaki'nin defterinde işlek bir el yazısı:
«Vahşî Asya'ya karşı medeniyet savaşı!»
Demek böyle yazıyor Vastaki
Böyle aldanmış Vastaki
Yanıldın, aldandın Vastaki
Demek uygarlık, ateşe vermek Aydın'ı
Ve boğazlamak binlerce kadını
Yeşil bağlarımızın ortasında
Saklı üzümlerini yedikten sonra
Süngülenen bebelerimiz
Eşme köylerinde
İngiliz malı çizmeleriniz altında
Çiğneyip geçtiğiniz gül
Kızlarımızın en gizli yerinde
Demek uygarlık?
Demek yabanıl bizim halkımız
En eski bağ bozumlarıyle
Ürgüp'de kızaran şarap
Diyonizos'un güneş testisinde
Demek yabanıl?

Yeryüzünü sevgiye bahçe bilen
Yüreğini ateşlere salan
Sonunda yanıp kül olan
Bizim Ferhat, bizim Kerem demek yabanıl
Demek aşk?
Demek o yanık küçük Asya
Pişmiş gönül toprağıyla
En güzel çinisi aşkın
Evreni insanla çiçekleyen
Bu halkın ermişi olmuşu
Söylenenlerin en güzel söylenişi
Demek yabanıl?
Sarıköylü Yunus Emre
Demek yabaml?
Osman Beyin çınarı altında
Dinlenen kılaba adalet çobanı?
Bir Selçuklu çinisinden
Yüreği serinleten
O çiçek avlusu demek yabanıl?
Işıltılı ak taşlarıyle bir köprü
Atılmış ustalarımızın ellerinden
Irmaklarımızın üzerine
Yol verip bir kervansaraya
Açmış kapılarını bekler
Konuklamaya gezginci insanoğlunu
Demek yabanıl o kapı?
Açılmış umuda ve unutuluşa,
Ah, Larissalı Vastaki nereden bileceksin
Öğretmediler ki sana

Güzel halkın güzel tarihini.
Bilemezsin Küçük Asya'nın sevincini
— Türkçemizde Anadolu'nuzun —
Sevincini bilemezsin Larissalı
Sıvaslı bir halayın
Bursalı gelin alayının
Ve Tonyalı kardaşların
Oynadığı horonun insanca sevincini.
Altmış altı beylerinin tarihinde
Nasıl unutulursa halk
Anadolu halkı da unutulmuş
Dereköy'ünde akşam olmuş
Ali Turan kavaklarını gördü ilk önce
Dereköy'ün
Ve sonra yeni gelen askerleri
Ankara talimgâhından
Anadolu halkının son askerleri:
Erken kesilmiş halkın ormanından
Taze sürgün toy delikanlılar
Kocamış ağaçlardan
Kuru dallar, sakallı yaşlı askerler
Doksanüç Savaşı'ndan kalma
Ali Turan'ın bölüğüne verdiler.
Selâmladı hepsini kardaşça:
— «Öğretmensin Ali Turan,
Öğret bakalım onlara
Yaşamanın ilk harfinden önce
Ölmenin son kurşun harfini.» —
Yeniden sürer halk ormanı

Taze sürgünlerinden pırnal
Başlatır bir baharı yeniden
Halkın eski dağlarından.
Merhaba halkın ormanı
Merhaba güz askerleri!
Yanılmışsın sen Vastaki
Yanlış belletmişler sana
Bizim Anadolu'yu.
Halk değildir yabanıl olan
Senin yabancılığındır ölümüne
Yabanlayan insanı kendisine
Halkları aşksız yöneten o zalim çemberdir
Yabanıl olan!

Papulas'ın Gizli Kutusu

Kavuncu köprüsünün altından köpük köpük
Bir yağmuru koklayarak boz bulanık
Geçiyordu Sakarya.
İnler Katrancı'dan Kavuncu köprüsüne taşıdılar
Bugün Papulas'ın başkomutanlık çadırını
İndi otomobilinden
Tozdan ve sarsıntıdan yorgun
Papulas
Yollar bozuk.
Batı göğünde bulutlar bozuk
Yağmura çalıyor hava
Ve bir bozkır penceresi

Yücelerde açık mavi
Saçak bulutlarla uçar gider
Çobanyıldızını bırakarak
Işıltılı sessizliğe
Akşam geldi
Top ateşi yok!
Girdi çadırına Papulas
Buyurdu, şamdanı yaktılar
Açtı bir bezek kutusu gibi
Sakarya haritasını.
Yirmi üç ağustos, çizdi mavi ile
Mangaldağı elimizde mavi.
Ilıca suyu söğütleri, köyleriyle
— Durdu birden Papulas —
Mavi olamaz bu tepeler
Olsa olsa kanlı bir taşa benzer
Kanla aldığımız bu tepeler
Aldı avucunun içine Papulas
Kanlı yakut Türbetepe'yi
Sıcacıktı, barut kokuyordu
Ve ıslaktı kandan.
İşte dedi, Bahçecik, Kanlıgöl
İşte hepsi elimde
Tanburoğlu tepeleri, Sapanca tepeleri
Yıldıztepe, Taşlıtepe Sivritepe
Ve de Kara İlyas tepeleri
Benimdir bu tepeler!
Bir bir okşadı hırsızlama
Hepsini teker teker

Koydu haritadaki yerlerine.
Titrek ışığından şamdanın
Kanlı bir akşam türküsüyle
Tepelerin gölgesi düşüyordu
Haritanın üzerine.
Bir alevde yandı eli
Güzelcekale tepeleri
Alev alev yanıyordu
Kayalarda Türkler dayanıyordu.
Attı elinden bu ateş taşını
Çizdi kırmızıyla Güzelcekale'yi
Yoketmek istercesine haritadan.
Gecenin yüzüne oyulmuş kanlı gözler miydi
Şamdanın ürkek, titrek ışığından
Düşen haritanın üzerine
Güzelcekale kayalarının gözleri...
— Bizim Andre'nin Kale [redacted]otto'su —
Dokunmam bir daha
Yanıyor parmaklarım!..
Papulas'ın ellerinde tutsak
Yalınayak, çırıl çıplak
Buğday benizli bir kız gibi
Utandı Yıldıztepe.
Ardıztepe ve Osmaniye tepesi
En sevgili taşı Papulas'ın
Bulutlu Çaldağı.
Ordadır askerlerim
Ve geçer demiryolu
Basriköy'ün kerpiç eteklerinden

Basriköy tepelerini tutmuştur
Şimdi topçularım.
Polatlı ovasını bir ateşe tutsunlar
Kerpiç yapıdır Türklerin düşü
Yerle bir ederim Mustafa Kemal'in
Boz toprak ordusunu.
Şamdan ışığı ürkek ürkek
Titreyerek
Gezindi durdu Güzelcekale tepelerinde
Çekip aldı Papulas, öfkeyle
Ordusunu sağ cenahtan
Yok olasıya çizdi kıpkırmızı
Güzelcekale tepelerini.
Çekti askerlerini
Polatlı'da sol cenaha
Duatepe, Basriköy tepeleri
Beştepeler, Kartaltepe
Utkunun çığlığıyla
Uyandılar Papulas'ın ellerinde.
Yendim! Yendim!
Bitmiştir işi artık Türklerin
Anlattığı bana bu tepelerin:
Utkunun bezek taşları bende.
Ellerini daldırdı yeniden
Papulas Sakarya haritasına
Doluydu avuçları kanyıldızı taşlarla
Ve oradadır bozkırın yalçın taşı
Oradadır Ankara!
Görüyorum Çaldağı'ndan bakınca

Güneşli ovasını
Ve saydam toz havasını
Kurup emperyalizmin darağacını
Asacağım Mustafa Kemal'in düşlerini
Ankara çarşısında.
Üfledi şamdanı ve uyku
Tepelerin güzel düşleriyle indi çadırına.
Tepeler, bezek taşları savaşın
Gök mavisi bir tepsi içinde
Getiriyordu Ankara'yı
Çaldağı uyudu ellerinde.
Sakarya akıyordu Beylik köprüye doğru
Alıp uykusuz gecelerini Anadolu'nun
Bulanıp halkın gözyaşlarından
Sessiz ve onurlu
Bir gizi saklayarak
Köpük köpük geçip gidiyordu
Kavuncu köprüsünün altından
Tarihsel tanyerine.
Papulas koynunda gizli kutusu
Karanlık bir vâdiye girmişti uykusu
Düşlerinde donatıyordu bir tireni
Gidiyordu Polatlı'dan Ankara'ya
Yenginin altın taşlarıyla.

Darmadağın Oldu Düşü

Yırtıldı gökyüzü
Makasıyla topçuların.
Papulas'ın düşü birdenbire
Yırtıldı en sağlam yerinden.
Karayavşan sırtlarından
Çaldağı'ndan
Haymana'dan
Karasüleymanlı'dan
Ateşe başladı Türk topçusu.
Bozulmuştu düşü
Sessiz ipeği gökyüzünün
Yırtılmıştı birdenbire
Kızlık örtüsü düşlerinin.
Demek daha ayaktalar
— Yenilmediler demek! —
Karayavşan sırtlarından, Karasüleymanlı'ya kadar
Topçu ateşi var
Göktepeleri dövüyorlar
Ah! Ayaktalar demek
Uyandılar!
Işıyor Göktepeler
Güllelerin çakmağında
Işıyor Abdullah Efendinin yüzü
Bir dağ otudur körpe yeşil
Doğan günün yeşili.
Öyleyse yaşıyorlar
Öyleyse dayanıyorlar
Ah!.. diyor, Papulas
Dün geceki sessizlik

Ne güzel dokumuştu düşlerimi
Deli eder bu top sesleri insanı
Çöktü düşlerimin tavanı
Altın bezekli tepelerimle.
Başladı vuruşmaya
Papulas'ın askerleriyle
Mustafa Kemal'in askerleri.
Göktepeleri kendi haline komadılar
Taş üstünde taş komadılar
Dördüncü tümen topçuları.
Vardı ardından piyadeler
Yaylım ateşe aldırmadan
Göktepeleri Yunanoğlunda komadılar
Daldılar süngülerle
Makinalı tüfek tarlasına
Göktepeleri aldılar.
İki yüz yetmiş ölü verdi, Yunanoğlu
Vay dedi vay Çiçekdağlı
Bitmemişler daha
Duruyorlar daha!
Bir kurşun atımı ileride
Çaldağı eteklerinde
Soluyorlar ha daha!
Bir ses geldi Yunanoğlundan
Teslim olduk dedi
İkinci bölükten bizim teğmen ilerledi
Teslim oldunuzsa çıkın bre
Yaklaştı siperlerine
Orda vurdular teğmeni

Kalleşliğin kurşunuyla.
— Devrildi gitti Abdullah Efendi —
Teslim olmak yoktu artık
Teslim almak da yok.
Hıncın bölüğü yürüdü
Süngülerle
Yunanoğlunun dirisini değil
Ölüsünü teslim aldılar kan deryasında.
Sedyeciler taşıdılar teğmeni
Ve Abdullahefendi tepesi dendi
Yeşil otunu gençliğinin
Ve kan kefenini besleyen o tepeye
Şehitliğin taze toprağıyla.

Abdullahefendi tepesi bozmuştur
Düşlerini Papulas'ın
Tıngır mıngır giderken Ankara yollarında
Utkunun donatılmış tireniyle
Tanyerini ışıtarak topçular
Uçurdular o tireni
Ulusal dinamitle.
Ve Abdullah Efendi
Aldı Papulas'ın kutusundan
Çalınmış taşlarımızın en güzelini
Koydu yerli yerine...

Maraşlı İsmail'in Tüfeği

Otuz sekizinci alay ikinci bölük
Ve on beşinci tümen yürüyüşe hazır.
Gün batıyordu Dereköy'de
Damlarda ve yollarda toprak ıslaktı
Yağmur yağıyordu üç gündür.
Karapınar'a doğru yola çıktı
On beşinci tümen.
Yaya adım on dört saat çeker
Bu yolculuk
Dalgalandı ikinci bölük
Yağmur ve ter kokusu.
Çiçekdağlı Halil baktı arkadaşlarına
Çoğu yeni
Diken sakallı yaşlı askerler
Yeni gelmiştiler.
Taze ekin biçildi orda kaldı
Bir sarı anızdır şimdi yola düşen
Galiçya artığı son ihtiyatlar.
Tepelerde esen kurşun yelinden
Kurtulmuş gençler ve Çiçekdağlı Halil
Zerdali sürgünleri gibi ala yeşil
Yürüyorlardı arasında boz sarı ihtiyatların.
Gece indi geldi
Islak yatağından yıldızların
Bir çeşmeye su içmeye
Çeşmenin sesi ürkek kesik
Tatlı bir kadın sesi, şırıltısı
Bölük durdu
Su molası.

Su başı... Su başı durak
Öyle inceydi ki su
Zor doluyordu avucu
Yüzlerce askerin
Çobanlara yetmişti yüzyıllarca
Ne bilsin susayacağını askerin
Bozkırda bir gece
Küçük bir çeşmeydi
Çiçekdağlı Halil'in çocukluğundan
Ala koyun melemesiyle akan.
Belveren köylü Tahir Ağa
— Ağalığı yaşlılığından gelme —
Çömeldi yere su içip
Yorgunluğun cigarasında.
— Halil de tütüne alıştı son günlerde —
Çevrelediler Tahir Ağayı
Çiçekdağlı, Karaviran köylüsü İlyas
Ve hep dinler, hiç konuşmaz
Isparta köylerinden bir yaşlı asker.
Aldı Tahir Ağa bakalım ne söyledi:
— Bu hesapta yoktu arkadaşlar
Kemal Paşamız çağırdığında
Kimse gitmedi ilkönce
Beşyüz lira toplatıp bir berduşa verdik
Gönderdik askere.
Yorgunduk ve bezmiştik iyice
Beni bilin Galiçya'dan gelmiştim
Dört dönüm sürdüm sürmedim
İki kış dinlendim dinlenmedim

Beni de çağırdılar
Candarmalar
Ve bizim orada İstiklâl Mahkemesi var
Kara kalpak Necati Bey
Dinlemez asar adamı
Kaçaklık yasak.
Ne ise... bir yarınada ilk işim
Mühimmatı bekliyorum
Yirmi deve gönderirler
On on beş mermi yükleriz birine
Ötekiler boş gider.
Giyecek yok
Osmanlı askeri değil, başı bozuk
Topal Osman uşakları zıpka mintan
Kimi köyden çıkmış gelmiş öyle
Bir don bir gömlek,
Kimine de giydirmişler
Boz renk urba.
Sonra sonra geldi Erzurum'dan
Karabekir Paşanın topları.
Bir ben miyim Belveren köyünden
— Gençler biçildi tepelerde
Çok dinledim, çok söylediler —
Sıra geldi kocamış Tahir'e
Düşen göğ ekinin yerini
Bizim gibi yoz buğdaylar aldılar.
Isparta köylüsü yaşlı asker
Dinleyen gece gibi
Yıldızlandı gözleri

Görmedi kimse
Mavzeri dizleri arasında
Aldı sözü söyledi:
— Bu tüfek kimin ola ne dersin?
Kim tutmuş ola
Ellerimden önce?
Karaviran köyünden taze dal İlyas
Aldı sözü bakalım ne dedi
Ispartalı ihtiyara:
— Suskun yıldız Ispartalı
Hele bir konuştun.
Senin elindeki tüfek
İsmail'indi.
Bak namlusuna ince bir yazı
«İsmail, Maraş, üç yüz on yedi»
Su gibiydi gözleri.
Yanı başımda düştü
Sol kolu kan deresi
Ben aldım tüfeğini
Kalmasın Yunanoğluna
Kardaş beriye gel
Kan damlardı yüzünden karpuz içi
Sarardı soldu birdenbire
Sıhhiye nerde!
Saramadılar kolunu
Devrildi verdi can soluğunu
Tüfeği kaldı bende.
Götürüp teğmene verdim
Tüfek dağıtıyorlardı dün

İnce yazısından tanıdım
Maraşlı İsmail'in sızısından
Tüfeği sende!
Okşadı namluyu Ispartalı
Sıcak... bir Maraş yıldızı kaydı ellerinden
İsmail'in yıldızı olmalı.
Çiçekdağlı Halil aldı sözü
Söyledi bakalım ne söyledi:
— Çaldağı toprağındadır mezeri
Ben açtım toprağını
Bir akşam üzeri
Beledik gömdük onu
Ot ilen ve kınalı dört taş ilen.
Ali Turan dinledi de onları
— Yalnız değilim Zehra
İndin yanıma ıslak yıldızlarlan —
Yalnız olamaz insan
Yalnız değiliz, dedi, Ali Turan
Belveren köyünden Tahir
Karaviran köyünden İlyas
Çiçekdağlı Halil
İhtiyar Ispartalı
Dayanıyorlar birbirlerine.
Dayanıyoruz Maraşlı İsmail'in tüfeğine.
Kalktı bölük yürüyüşe
Garip çeşme
Kaldı yalnızlığında.
Yeni günün penceresi ışığında
Isındı askerlerin içi

Sekiz eylül perşembe
Bir tepeyi aştılar
Bağdaş kurmuş oturuyor yaşlı güneş
Söğütler altında ve toprak damlar
Karapınar!

Alagöz Oturumu

Alagöz köyünün damlarında yağmur
İnce ince dokuyordu ikindiyi.
Alagöz'de Türk Ali Ağanın evi
Tavam kara uzun kavaklardan
Duvarda bir gaz lambası Ankara'dan
Yerde hasır, duvarlarda halılar
Halılar ve renk renk havlular
Ortaya bir sofra kurdular
Geldi akşam yemeği.
Yanık yüzüyle Fevzi Paşa
Tepelere düşen gülen yıldız gözleriyle
İsmet Paşa ve Mustafa Kemal oturdular
(Olmalı da bir kadeh rakı
Dinlendirmeliyim şu çarkı
Durmadan dönen beynimde.)
Bugün durmadan yağmur yağdı
Bir cigara yaktı Mustafa Kemal.
— Varabildi mi Karapınar'a on beşinci tümen?
— Evet Paşam!
Gün doğarken girmişler Karapınar'a

— Yirmi üçüncü tümen?
— Beyceğiz'e gün doğmadan
Vardılar Paşam, gizliden.
(Olmalı bir kadeh daha
Yağmur ne güzel yağıyor
Uzakta Selânik denizine.)
Fevzi Paşaya anlatamam
Ama anlar İsmet Paşa.
Ne güzeldir şu türkü:
«Manastır'ın orta.ında var bir havuz...»
Selânik'te alıştım içkiye
Severim içkiyi
Diyonizos'tan gelir kanım.
«Manastır'ın ortasında var bir çeşme...»
Haydi bir cigara daha yakalım
Sevgili silâh arkadaşlarım
Bu konuşma kendi içimde
Ölümü göze alan tapınır,
Yaşamaya en güzel biçimde.
«Hayata neşe güneştir...»
Ne güzel söylüyor Tevfik Fikret
Trablusgarpte'ydim ben bir zamanlar
Yıldızlar yere iner
Ve biz rakı içer konuşurduk
Tevfik Fikret'in şiirlerinden.
«Manastır'ın ortasında var bir bahçe...»
Trablusgarp'te gece, yalnız kal da içme
Dimetoka kızlarını sev de içme
Hele yaylısında bozkırın, o uzun

Yollarında ol da içme.
Yemek bitti.
Yağmur ne güzel yağıyor
Haydi sundurmaya çıkalım.
— Paşalar askerlerimiz ıslanacak —
Bu ne koku Alagöz köyü
Kokuyor yağmur suyu
Toprak ve ağaç balkon.
Severim köy dumanını
Köylüdür bir yanım
Yüreğim yonca yaprak
Köy kokar toz toprak
Çocukluğum...
Yıldız kokar yüreğim
Hele geceleri
Bir gece Kaman'dan geçerken
Kırşehir'den Ankara'ya
Yıldızlar açıyor sandım içimde.
Baktım da gökyüzüne
Anadolu bahçıvanı
Sulamıştı binlerce yıldızı ışıl ışıl.
Bir cigara daha yaktı Mustafa Kemal
Akşam balkonu
Açılıyordu yağmurlu Alagöz damlarına.
(Toprak ne güzel kokar
Diri kalmış bir köylü kadının
Yağmurla yunmuş göğsünden.)
Haydi geçelim odaya.
Lâmba ışığı düşüyordu masaya

Masanın üzerindeki haritaya.
Haritada Sakarya tepelerine yağmur yağıyor
Yağmur yağıyor Sakarya köprülerine:
Beşköprü, Kavuncu köprüsü, Beylikköprü
Islanıyor.
Mustafa Kemal'in parmağı Beylikköprü'de
Islandı, aldı indirdi parmağını
Kavuncu köprüsüne:
Düşman çekiliyor, dedi
Kavuncu köprüsüne doğru.
Şimdi sıra bizde
Parmağı Duatepe'nin üzerinde.
— Topçulardan ne haber?
İki on beşlik, iki İngiliz obüsü
Ve saydı İsmet Paşa:
Üç gurup, bir dağ topu, iki mantelli
Bir dağ obüsü... hepsi yetmiş dört top.
Bir cigara daha...
— Sol cenah nasıl Paşam?
— Sol cenah Ilıca vadisini tutacak
Katrancı deresini
İlk hedef Dikilitaş.
— Hazır mı süvariler?
— Katrancı deresi doğusundan inip
Gerisini vuracaklar düşmanın
Eşinmektedir sabırsız atlarımız.
Bir cigara daha...
Gece yarısı ve yağmur yağıyor hâlâ.
— İlkönce Beylikköprü'yü tutmalıyız

Duatepe'den
Ve Kartaltepe ile Beştepeler
Birden geçmeli elimize.
Kesmeliyiz Kavuncu köprüsünden
Ardını Yunanoğlunun
Geçemesinler karşıya
Sol cenahımız yüklenecek İnler Katrancı'ya.
Birden durdu, tuttu sol göğsünü
— Paşam, dediler.
— Bir şey değil geçer, zaman zaman ağrıyor
— Sol kaburga kırığı —
Attan düşeli on gün oluyor İnler Katrancı'da
— İçki iyi geliyor amma... —
— Geçti dedi gülümsedi
Bir cigara daha.
— Söylemiyor sol göğsünde bir bıçak yürüyor —
Dışarda gün ağarıyor
Bir cigara daha.
Uyumadan sabah oluyordu
Bir gün daha.
— Posta! dedi, ünledi Mustafa Kemal Paşa
Geldi posta.
— Hazır mı çocuk, araba?
Yol verdi önden Fevzi Paşaya, Baş Komutan
Çıktılar dışarıya.
Tanyerinin çakmağı alazlandı
Bozkır ayazdı
Mustafa Kemal'in omuzlarında pelerin.
Mavi ışıltısında seherin

Güzel şeyler düşünülerek
Dopdolu yaşanılarak geçmiş gecelerin
Bıçak sertliği vardı.
Vuruyordu bu bıçağa
Doğudan açan kan gülü.
Sağ elinde Kuvayı Milliye bastonu
Vurdu toprağa Mustafa Kemal Paşa
Işıdı tanyeri.
— Taarruz başlamış olmalı! —
Bir gizli duada yanıyordu Fevzi Paşanın gözleri
Durgundu İsmet Paşa.
Benz arabasının şöförü selâm durdu.
Güneyden top sesleri geliyordu
Alagöz'ün sessizliği parçalandı birdenbire
Motor gürültüsüyle.
Şöför sordu:
— Emriniz?
Gözleri tanyeri ustasımn biledığı bıçak
Keskin ve mavi buyurdu Mustafa Kemal:
— Duatepe'ye!..

On Eylül Duatepe...

Karapınar batısında bir tepe
Durmadan yağmur yağdı dün gece
Sabah sürüyor arabasını şimdi
Mavi güneş taşları arasından
Uçuşuyor tarla kuşları.

Ötüyor güneş tekerleği
Arpa tarlalarından geçerek
Polatlı kırlarını:
Köylüler göçüp gitmişlerdir
Ezilmiş mayıs ekinini
Savaşın çivili ayaklarına bırakarak.
Boştur Polatlı kahveleri
İlk sabah çayını içtikleri
Pazarcı köylülerin barış sabahlarında
Karapınar batısında bir tepe
Tepede bağdaş kurmuş
Mustafa Kemal Paşa
Altında keçe...
Kaldırmış yakasını üşüyor besbelli
Durmadan yağmur yağdı dün gece
Ayaz ince.
Çizmesinin bir tabanı delindi delinecek
Yemiş on sekiz günün taşları
Tepelerde sağlam köseleyi.
Başında bir kalpak halk işi
Mustafa Kemal bakıyor
Toprağın yırtık örtüsünde
Bir gelin uyanıyor
Pembe süpürge çiçeklerini gerinerek.
Bakıyor Mustafa Kemal Duatepe eteklerine
Duatepe eteklerinde halk kuzusu
Yayılmış onbeşinci tümen piyadesi
Dövüyor topçumuz dağ topçusu
Duatepe'yi.

Başkomutan dürbünde
Top ateşi örtüsünde
İlerliyor piyademiz
Fevzi Paşa dürbünde:
Başında Horasan kalpağı
Orta Asya'dan bir kayın ağacı
Kutsal gölgesi tepelerde
Allah! Allah! sesleri
Alaylarımız düşman siperlerinde.
Vur, Allah Allah vur Allah
Ne ararsın topraklarımızda
Bozdun ekinimizi kan ettin
Allah Allah bir Allah
Vur, Allah Allah vur Allah.
Mustafa Kemal'e kahve getirdiler
Elinde çiçekli fincan
Bakıyor Duatepe'ye
Bunca can
Uğruna dövüşünce
Güneş gömleği tepelerde
Yakıyor otları
Sıcaktır toprak.
İndiriyor yakasını
Şükrediyor yaşadığına
Kutsaldır toprak.
Ve ölebildiğine halkın
Şükrediyor, bağımsızlık gelinciği
Kanlıdır toprak.
Bildiriyorlar:

Yüzbaşı Basri, beşinci bölük
Şehit, efendim!
Mustafa Kemal toprağa bakıyor.
Yedeksubay Raci, birinci bölük
Şehit, efendim!
Mustafa Kemal toprağa bakıyor.
Raci Efendi bir genç daldı
Ankara'dan dün gece geldi
İlk savaşı.
Künyesi işlenmeden bölüğün defterine
Bir yağmuru geçerek geldi
Savaşmaya Duatepe eteklerine
Gece geldi, sabah öldü.
Mustafa Kemal toprağa bakıyor.
Güzel, sıcak, kutsal, kanlı
Ve dumanlı
Bir tepeden çınlıyor borazan
Bölükler dur!
Dürbün okuyor yazıtların en güzelini:
Askerlerimiz aldılar Duatepe'yi,
Kaçıyor Yunanoğlu!
Mustafa Kemal bağdaş kurmuş oturuyor
Yakıyor cigarasını.
Yanında ayakta duruyor
Bir asker kaputu sırtında
Halk ordusunun genç paşası
Kalpağı düşmüş kulaklarına
Gözlerinde sevincin gölgeleri
İsmet Paşa

Ve Sakarya gecelerinden iki yıldız
İnmiş biri sağ yakasına, biri sol yakasına
Utkunun parlatılmış madeninden
Güzel bir haber getirdi
Soluk soluğa bir atlı
Sol cenahımızdan
Üçüncü süvari tümenimiz
Almış Mangaldağı'nı.
Mustafa Kemal'in güneyde gözleri
Mangaldağı dumanlı
Bu duman güzel haberli atlarımızdandır
Ilgar etmiş atlarımızın tozundandır.
Hey güzelim toprak! mayıs geldi sana,
Yeşerdi Polatlı kırları
Ve tarlaların ballı babaları
Emziriyor ekinlerin mor sütünü
Çiğnenmiş arpalar dikilecek
Ezik buğday kalkacak ayağa
Ve yeniden Polatlı kahveleri
Barış çayını kaynatacak semaverde.
Bağdaş kurmuş halkının eski toprağına
Almış güneşi sırtına
Vakit öğle
Bakıyor kuzey-batıda Duatepe
Tutmuş halkının duası
Kurtulmuş Duatepe.
Demiryolu geçiyor ileriden
Hani Papulas'ın düşlerindeki tiren
Anlı şanlı geçip buralardan

Varacaktı Ankara'ya...
Şimdi gerisin geriye
Giden bir bozgun yük tirenidir
Yenik düşleri taşıyan.
Yunanoğlu kaçıyor Beylikköprü'ye doğru
Ve Mustafa Kemal'in halk ordusu
Köylü askerleriyle
Dikti solgun bayrağını Anadolu'nun
Duatepe'ye!
Akıyor Sakarya
Bulanık gözyaşlarından Türk halkının
Bağdaş kurmuş bakıyor Mustafa Kemal
Bozkırın acı mavisi gözlerinde
Bakıyor
Sevinç otlarına toprağın
Mavi dikenlerine acının!

Taşhöyük'ten Recep, Uyur Uyanık

Anlat be kardaş yeni mi geldin?
Uykusuz gözleriyle baktı Recep.
Künyen? dedi, Çiçekdağlı Halil.
Beşinci tümen yirmi dördüncü alay birinci bölük
Taşhöyük'ten Recep.
Taşhöyük nereye düşer?
Yorgun gözleri toprakta Recep
Amasya'nın ora dedi, kımıldamadan.
Yorgunsun kardaş ama uyku yok

Ben de günlerdir uyumadım.
Recebin gözlerinde iri bir örümcek
Örmüştü uykusuz gecelerin ağını
Ağın tellerinde
Küçücük gözbebekleri
İki böcekti can çekişen.
Anlat be, dedi, kardaş
Çiçekdağlı Halil Taşhöyüklü Receb'e
Anlat, dedi, ne oldu sizin oralarda?
Dikilitaş'ı bilin mi, görmüşlüğün var mı?
Çiçekdağlı Halil dedi: Bilmem mi hiç
Biz de vuruştuk oralarda.
Dikilitaş'ı bir tutsak
Önümüz Ilıca çayı
Tanburoğlu ve de Bahçecik köyü
Ortasından duman tüter
Yakmış Yunanoğlu damlarını.
Dikilitaş'a! dediler
Sol yanımız Karasüleymanlı sırtları
Oraları da bilin mi?
Çiçekdağlı dedi: Bilmem mi hiç
Oralarda vuruştuk on dört gün önce
Bilirim o tepelerin hepsini
Çoban yastığı hepisi.
Sol yanımızdan verdi yan ateşini
Yunanoğlunun topçusu
Karasüleymanlı sırtlarından.
Düz kırda yaz günü birdenbire
Nasıl yıldırım düşer de gök gürler

Kaçamazsın bir yana
Öyle yürüyorduk Ilıca koyağında
Dal bedenimiz top ateşine açık.
Ilıca çayını bilin mi diye sordu Recep
Bilmem mi dedi kardaşlık
Yol izimiz kaldı sazağında
Çekilirken Haymana'ya.
Recep kaldırdı düşen başını
Dirildi örümcek ağındaki böcekler
Bir parıltı yandı gözlerinde
Dedi: Sen çekilmişsin oralardan
Biz vardık ileriye
Sen vermişsin oraları düşmana
Biz geri aldık düşmandan.
Ne var ki Ilıca çayı
Seni de bilmez beni de.
Geldik oralara geçtik sağ yana
Bir tepenin eteği
Durduk eteğinde
Benim payıma bir mavi kaya
Düştü gizlendim ardına!
Kuş geçer görür üzerimden
Ayaklarım dışarda
Çarığımı görür Yunanoğlu.
Bir yandan mermi mermi üstüne
Başım bir kekliktir,
Kayanın ardında
Orda ölmedim hiç ölmem,
Ama bir uyusam.

Uyku yok dedi, Çiçekdağlı Halil
Uyku yasak.
Anlat, konuşursan uykun kaçar
Sen anlat!
Tuttuğumuz tepe Yamak köyüne bakar
Nasıl benziyor kardaşlık
Yamak köyü benim köyüme
Savaşta mıydık unuttum
İnsem dedim çeşmesine
Kavaklar söyler çeşmeyi
Ve de bir türkü salkım söğüt
Bizim köyde daha çok.
Bizim köyün suyu tatlıdır
Dağ menekşesi koktuğundan.
Orta Yamak köyünün çeşmesi
İnsem dedim çeşmesine
Bir içsem, bir içsem.
Yamak köyünden bir yol çıkıyor
Kıvrılıp Ilıca çayından geçiyor
Gidiyor Şerefli köyüne.
Bilin mi Şerefli köyünü?
Bilmezdim, öğrendim dedi Çiçekdağlı Halil
Oralarda vuruştum bilmem mi?
Bu tepelere adımızı yazsalar
Dolar göz iziyle her bir kaya
Kayanın ardından bakıyorum kardaşlık
Yamak köyünü Şerefli köyüne bağlayan yola,
İnsem dedim şu yola,
Şöyle kollarımı sallaya sallaya

Bir yürüsem, bir yürüsem.
Ne güzeldir bilin mi
Kurtla kuş su içer bir çeşmeden
Yürürsün de soran olmaz
Topçular göğü döğmez
Korku yok ayaklara
Mermiler yerde sekmez
Başın dumanlı gidersin
Kimse nişan almaz
Bilin mi ne güzeldir o gün
Barış derler adına.
Vurursun Şerefli köyüne
Seherde çık istersen hep kuş sesi
Öğlene çık istersen gökyüzü melek
İkindiye kaldın mı türlü ot biter
Sevginin gölgeli ellerinde
Gece çık istersen yumuşak babam yumuşak
Anaının dokuduğu kilim toprak
Yürü Yamak köyünden Şerefli'ye doğru.
Bakıyorum kayanın ardından
İnsem diyorum şu yola
Bir yürüsem, bir yürüsem
Kendi başıma.
Süngü tak, dediler, süngü taktık
Oh ne ise kayanın ardından fırladık
Tepeyi tuttuk muydu güzel
Tepeyi alan savaşı alır
Öyle derler.
Tepeye doğru atıldık birinci bölük

Baktık bir de tepeden sökülmüş gelir
Bir karıştık
Dağılmış yenik karma karışık
Bizim asker gelir
Bozulmuşlar
Aramıza karıştılar
Süngüleri takmıştık
Bakakalmıştık.
İçine kurt girmiş, kara koyun sürüsü müydük
Bir karıştık, bir karıştık.
Üç el tabanca sesi
Atıyla dörtnala ılgar etmiş ardımızdan
Kenan Bey, tümen komutanı,
Kesti bozgun selinin önünü
Verdi bıçak buyruğunu: Tepeye! Tepeye!
Dereye dökülüyor
Perişanlığın ürkmüş askerleri
Akşam yıldızının kaval havası
Topluyor kuzular gibi hepimizi
Yumuşak ot kokusuna
Kanlı ağılına günün.
Bir alıcın altına oturmuşum
Öyle kalmışım
Melesem anam gelse
Anam gelse de ağlasam
Ağlasam ağlasam uyusam...
Mehmet onbaşıyı bilin mi?
Duymuşluğum var, diyor Çiçekdağlı Halil.
Mehmet onbaşı bizim oralıdır

Demek ki Merzifon köylerinden.
Kalk! diyor.
Yorgunum.
Kalk! diyor, gidiyoruz.
Gitmesek olmaz mı, şuracıkta kalsak
Yağmurla ıslanmış otların döşeğinde.
Kalkmamak olmaz
Kalk! Polatlı'ya gidiyoruz
Kalk! diyor Mehmet onbaşı.
Akşam inmek üzere...
Bakıyorum gökte Zühre
Çobanın, yolcunun dostu Zühre
Ferhad âşığın dostu Zühre
Ve de bizim köyün damlarında
Şimdi ışımıştır Zühre.
Kalk! diyor, Mehmet onbaşı
Dördüncü tümenden haber geldi
Dördüncü tümenimizin erleri
Şerefli'de düşman siperlerine girmişler
Siperleri boş bulmuşlar
Ilıca batısına gelmiş Yunanoğlu
Anla ki düşman kaçıyor.
Kaçacaktı da neye dövüştü öyleyse?
Aklın almaz, diyor Mehmet onbaşı
Kaçacaksa, bir iyi dövüşür ki önce
Kaçmanın yolunu açmaya,
İyi dövüştü bugün.
Haydi kalk, gece yürüyeceğiz.
Yürümek mi? Ölüm be.

Ben nasıl yürürüm
Otların arasında uyurken ayaklarım?
Gökte uyanmış zühre
Batıya gideceğiz.
Zühre de yürüyorsa
Yürüyelim öyle ise
Ferhad yıldızının ardında.
Kalktık buralara geldik
Yürüyerek bütün gece
İşte... bizim hikâye.
Düştü başı önüne Receb'in
Tanyeri ışıdı dizlerinde.
Çiçekdağlı Halil kalktı yanından
Baktı doğu yönüne
Oradan iniyordu Receb'in yıldızı
Seher yıldızı
Sabah oluyordu.
Recep uyuyordu
İki yıldızın salladığı beşikte
Yanık yüzüne bir ışık vurmuştu
Kardeşlik kadar güzel
Sabah alacasından!

Mintanı Kayalarda...

Çiçekdağlı Halil öldü
Kartaltepe'de.
Kartaltepe bir kuştur

Saklar kanadı altında
Polatlı ovasını ve Çiçekdağlı Halil'i
Avcı kolunda vardılar
Çiçekdağlı Halil'le arkadaşları
Kartaltepe'nin kayalarına
Kurşunların ve tüylerin uçuştuğu
Bir ikindi vaktinde.
Sıcacık kayalar
Ardında namlusu günlerdir sıcak
Çiçekdağlı Halil bakar
Kara İlyas köyüne
Kara İlyas köyü kırk hane.
Kara İlyas köyü bizim köye benzer
Hey Çiçekdağlı Halil!
Kara İlyas köyünden bir yel eser
Bizim köyden hane hane,
Hey Çiçekdağlı Halil!
Ne haldadır yaşlı babamız
Aşıladığı yaban elmaları
Kızarmış mıdır ola?
Diktiği armut dalları
Sarı ballı armutlar vermiş midir
Düşer mi sallanıp sallanıp
Yaz otları arasına?
Kara İlyas köyünden bir yel eser
Alır gelir bizim köyü
Elmalar kızarmıştır, biçilmiştir arpa
Orada, köy mezarlığında
Ölen bebeler yatar

Aralarında benimkiler de var
Elma dişleyemeden öldüler
Ballı armut yiyemeden
Türkü söyleyemeden öldüler
Bulgur ne haldadır bulgur?
Rahmet yağmadı bıldır
Kara İlyas köyünün ekini
Ezilmiş... ne ezersin Yunanoğlu
Buğday bir güzel candır.
Buğdayın gelini bulgur
Yirmi yarım bulgur.
Kara İlyas köyü de öyle midir?
Yirmi yarım bulgur.
Savaşlar gelir geçer kaynar aş
Yirmi yarım bulgur.
Kadınlar bekler, çocuklar bekler
Yirmi yarım bulgur.
Delindi düşlerinin alaca çuvalı
Döküldü bulgur.
Bir nağra sardı havayı:
Allah! Allah!
Paramparça olsun taş
Kayalar un ufak olsun
Toz olsun Yunanoğlu
Vur!
Çiçekdağlı Halil de bastı nağrayı:
Allah! Allah!
Bulgur veren güzel tamı adıyla.
Kartal bakışlı Seyid Battal Gazi

Boyu on insan boyu
Nağralandı geldi
Örttü Kartaltepe'nin doruğunu
Çığrıyordu piyadeler Allah! Allah!
Çiçekdağlı Halil o sıra
Vardı Kartaltepe'nin başına
Akıyordu akşam türküsü bir su
Ağır ağır güneşi bekleyerek
İlk gördü Sakarya'yı
Bu bizim yurdun ırmakları
Ağır ağır akıp giderler
Birinin adı Kızılırmak
Düşmüş bizim oralara
Birini iştecik görüyorum
Günlerdir adını duyduğum
Sakarya dedikleri su...
Kanatları kanlı yaban ördekleridir
Üzerinden geçer akşam bulutları.
Çayırları kodum geldim orda
Kadınımı kodum geldim
Sıcak ot döşeğinde yaz gecesinin
Yanar ataş yıldız koynu.
Onlar da öyle geldiler
Çok uzak ırmaklardan
Çayırlarını kodular geldiler
Kadınlarını kodular geldiler
Ağır akan ırmakların sesinde.
Vuruldular gittiler
Varamazlar çayırlarına

Koçamazlar kadınlarını
Yatamazlar yaz gecesinde
Irmaklar ığlım ığlım akarken
Hele hele Yunanoğlu
Veriyordu gülleyi Beştepeler'den
Kartaltepe'nin başına
Kartaltepe'nin başında
Kaynıyor savaşın kazanı
İçinde insan en güzel ekin tanesi
Çiçekdağlı çekti kanlı süngüyü
Yunanoğlunun karnından.
Uğrun uğrun bakma bana
Bakma öyle acımam
Acıdın mı ki buğdaylarıma
Acıdın mı ki kadınlarıma
Acıdın mı ki ırmaklarıma
Kana boyadın can kuşunu
Vay anam yandım dedi
Çiçekdağlı Halil devrildi
Beştepeler'den gelen ateş kuşu
Vurmuştu kanatlarını
Yüreğine Çiçekdağlı Halil'in
Mavi düğmeli mintanı
Açtı koca gelinciğini
Kapama gözlerini Halil
Kaparsan açamazsın
Göremezsin bir daha, güz göğüne
Düşen Çiçekdağlı yıldızları.
Son gördüğü yıldızlardı

Çiçekdağlı Halil'in
Ve indi ölümün yıldız taşı gözlerine
Kapandı gözleri
Ali Turan seğirtti yanına
Kalk, Halil onbaşı kalk
Beştepeler'den Yuranoğlu kaçıyor bak
Kartaltepe'yi bize bırakarak
Bahar sürümü ve sapan
Çiçekdağı'nın sarı gülleri
Yıldız döşeğinde kadın bekleyecekti geceleri
Soğuyacaktı Halil'le sıcak bölgeleri.
Varacaktı Kartaltepe'nin yelleri
Çiçekdağı'na yalnız başına
Selâmım var Çiçekdağı
Acı bir habarım var sana
Ben Kartaltepe'nin boz yeliyim
Çiçekdağlı Halil'in yanından geldim
Köylü mintanından habar sorarsan
Yellerim sallar durur
Bir ıslatır bir kurutur
Yıldızlar bile unutur bir gün
Ben unutınam Kartaltepe
Bir kanlı mintandır Çiçekdağlı Halil
Can kayasının giyindiği

Çiftçi Gordus'un Arabası

Batıya geçiyordu Andre'nin askerleri
Geceyi kullanarak
Karanlığın ellerinden tutup
Dar atıyorlardı canlarını
Sakarya'nın batı kıyısına
Yorgundu Prens Andre atı üzerinde
Dağılmış saçları ve düşleri
Dolanıyordu karabasan geceyi
Irmak boyunca
Yirmi iki gün önce
Aşanlar ırmağı
Şimdi toz duman bir kargaşada
Kurtarmak istiyorlardı canlarını
Geçip karşı kıyıya
Bir inilti düşer suya
Duyanı yok.
Bir sövgü uzanır kırala
Aldıran yok.
Ağlıyor şaşkınlıktan biri
Bakanı yok göz yaşına.
Yılgınlar yenikler gecesi
Bir can pazarı kurulmuş
Varalım ne olur karşı kıyıya
Kılıcından Türklerin
Kurtaralım canımızı.
Yenilginin gökyüzü bu
Yıldızsız, ağır, kapanık
Karanlık ve perişan bir kalabalık
Ortasında yenik Andre.

Nerdesin Herakliya?
Düştüm Dante'nin tamusuna
Nerdesin Herakliya?
Yenik düştüm Herakliya
Gel desem gelir misin,
Ses verir misin Herakliya?
Ses yok geceden.
Tombazlar üzerinden ve köprülerden
Batıya geçmek istiyor Yunanoğulları
Yirmi iki gün önce
Doğuya geçtikleri köprülerden.
Tutmuş Beylikköprü'yü Türkoğulları
Geç geçebilirsen karşıya
Çalıyorlar kılıcı
Kavuncu köprüsünün başında
Uzun yaylâ atlarıyla geliyorlar
Çalıyorlar kılıcı.
Beşköprü'yü topa tutmuş Yunanoğlu
Aldırmıyor da Türkler
Çalıyorlar kılıcı.
Tutmuş Fettahoğlu köprüsünün başını
Onbeşinci süvari alayımız
Çalıyorlar kılıcı.
Aman oğlum teğmen Bekir
Dinamit koydu Yunanoğlu
Fettahoğlu köprüsünün altına
Bekir Efendi atıldı suya
Aldı attı dinamiti
Kurtuldu Fettahoğlu köprüsü

Mızrak uçuşlu Sıvas atları
Geçti köprü üzerinden
Kestiler Sivrihisar yolunu
Kaçamaz Yunanoğulları
Çalıyorlar kılıcı.
Geldiler de gidiyorlar
Bizimdi bize kaldı
Kanlı taşları güz otlarıyla tepeler
Duatepe, Beştepeler, Kartaltepe
Velidede tepesi, Taşlıtepe, Türbetepe
Geldiler de gidiyorlar
Bizimdi bize kaldı
Sakarya'nın uzağında
Yağmur tutan gözleriyle
Başı dumanlı Çaldağı.
Geldiler de gidiyorlar
Bizimdi bize kaldı
Yanmış yıkılmış evleri
Göç tutmuş köyleriyle
Buğdayı yanık toprak.
Geldiler de gidiyorlar
Gece yeniklere kaldı
Tanyeri bizimdi bize kaldı
Işıdı on üç eylül
Çok eski bir demirci ocağından
Döverek güneş tekerleğini
Baktı, Basriköy üzerinde bir tepeden
Doğan güne Mustafa Kemal Paşa:
Doğan gün onda kaldı

Gelen gün
Ve uyumadığı gecelerden
Yirmi iki tepeyi dolanan gün
Mangaldağı duman duman
Kuşatmak istemişti Yunanoğlu oradan
Dağılmıştı.
Çaldağı kayaları kınalı
Yarmak istemişti Yunanoğlu
Kırılmıştı
Sakarya önündeydi
Kaçıyordu Yunanoğlu
Yenilmişti.
Ağır ezgilerle titreşiyordu yüreği
Otlarını ürperterek güz toprağının
Ve bir savaş almalığıydı
Heybelerinde buğday Yunan atları
Ve susmuş barutlarıyla tüfekler.
Geldiler de gidiyorlar
Onundu ona kaldı
Utkunun çiçek çiçek
Bir halkı, bir savaşı onurladığı
Kanlı alan!
Işımıştı gün.
Prens Andre batıya geçtiğinde karabasan geceden
Baktı: Beylikköprü istasyonu.
Düşlerimin sonu Herakliya!
Çağırsam gelir misin
Sıcak sesinin demli çayından
Üşür gönlümü ısıtmaya?

Herakliya ses vermedi.
Yıkık Gordiyom kentinden
Yani Yassıhöyük tepelerinden
Türk topçusu ses verdi
Prens Andre'nin çağrısına
Irmağa sarıldılar Yunanoğulları
Kurtulmaya.
Kan kırmızı oldu su.
Çiftçi Gordus'un arabası
Çıkageldi bir yerden
Girdi sevinçle köylülerin
Büyük hasat bayramına.
Arabasının okuna
Attığı o sağlam düğüm
Duruyordu yerli yerinde
Çözememişti Büyük İskender
O köylüce direnci!
Çiftçi Gordus sürdü arabasını
Anadolulu katıksız insan
Soyguncular ordusunun ardından.
Döküldü birer birer Yunanoğlu
— Yaşayan köylüler söylüyorlar —
Günlerce kanlı akmış
Sakarya Gordiyom önlerinde.
Bir söylenti de şudur:
Bir ara sesini duymuş Prens Andre
Herakliya'nın
Ürpermiş birdenbire.
Varmış ki Gordiyom önlerine

Ses dağılmış birdenbire
Sakarya'nın sularında.
Kan gelincikleri arasında
Dağılmış Herakliya'nın saçları
Güzelliği üfleyen yeşil sazlar gibi
Andre bakmış ki suya
Kurtarmak mümkün değil,
Boğulup gitmiş Herakliya
Saçları dağılmış suda
Gordiyom önlerinde
Sakarya'da.

Üçüncü Bölüm

VE TOPRAK

Ana Sevgi

İnegöl'de dut ağaçları yaprak dökerken
Bir mektup geldi Zehra'ya
Ali Turan'dan:
Sazılar istasyonu... Gün silinmiş okunmuyor
Eylül bin üç yüz otuz yedi.
«Güzel gözlü Zehra!
Savaş bitti.
Yunanoğlu çekilip gitti
Afyon kırlarına doğru.
Bir yıkık yanık köprüden
İlk ben geçtim karşı kıyısına Sakarya'nın
Köprünün adı Beylikköprü.
Bağdaş kurup oturdum bir tepede
Baktım karşı tepelere
Uykum var uyuyamam
Sevinçten ve yorgunluktan.
Üveyik otlarında Tanrıça Sibel ana
Güz sofrasına çağırır beni.
Sevgili Zehra,
Direnen kadın Anadolu
Kucaklar, öperim seni!»
Çıkrığının başında
Birbirine katıp günlerin ipliğini
Özlemini dokumuştu Zehra
Bekleyişi.
Dokuduğu bir başka ipek
Sessiz İnegöl akşamlarında gelişerek
Sarmıştı Zehra'nın iç odasını
Neden dövüşmüştü Ali Turan?

Onun kanı
Ve benim gözyaşım
İnegöl'deki küçük bahçemizde
Yeşertti yepyeni bir dalı
Bu dalın bir adı olmalı
Mektubunu öperken Ali Turan
Buldum o adı
Kanın ve gözyaşının çiçeklediği
Yurt sevgisidir dokuduğum
Senin sevgini çoğaltırken

Bir Ateş Yaksam Toplasam Çevresine

Ali Turan'ın defterinden
Bir parça
Sakarya savaşından sonra
Gördüklerini yazmış saman kâğıda
Yorumlarını ve düşlerini:
«Sarıköy'e doğru yola çıktık
Sarıköy'den bir yol kıvrıla kıvrıla
Sarar bir dağın yumuşak belini
Ordadır doğduğum köy.
Böyle yanmış yıkılmış mıdır
Taş üstünde taş kalmamış mıdır
Gördüğüm köyler gibi.
Çökmüş kavak damı
Saçları yanmış kadınların
İs kokar gelinlik kızların elleri

Oynar yanmış buğdaylarla
Aç ve çıplak Porsuk boyu bebeleri.
Buralarda neler olmuş
Yunanoğlu çekilirken
Ne haldadır benim köyüm
Alaca sabah varsam
Tanırlar mı ola beni?
Anam! Anam!
Anam! ben geldim anam!
İlk önce yanık taşları bir yana
Hepsine bir yuva
İlk önce bebeleri bir yana
Hepsine bir ana.
Dağlardan çalı çırpı
Hepsine bir ocak.
Üşüyorlar çoluk çocuk
Köy evinin ateşi yakılacak
İlk önce.
Çok korkmuşlar
Gece, kara çalı gece
Örtmüş gözlerini
Korkuyu yoketmeli ilk önce.
Bir ateş yaksam insan ateşi
— Korkuyorlar yangından
Korkmuşlar ateşten —
Benim ateşim sıcak ve güzel
Çevresine çağırsam hepsini
Çulların altında üşümüş donmuş
İnsan yürekleri avucumda

Isıtacağım hepsini.
Kardaşlarım biz bu savaşı
Korkun, üşüyün diye vermedik
Gülün, ısının diye verdik
Vardım mı köyüme ilk işim
— Sarıköy dağlarının ardında —
Gelin! Gelin!
Başlıyorum en güzel işime
Yaklaşın ateşime
Isınalım ilk önce
Ve yüreklerimizdeki donmuş korkuyu
Değiştirelim ışıl ışıl suya...»

En Güzel Vakti Anadolu'nun

Ali Turan'ın defterinde
Bir gecenin izdüşümü
Gaz lâmbası altında
Sazılar istasyonunda:
«Tavında Anadolu
Bana öyle geliyor.
Halk ne güzel döğüştü
Döğüşmeyi biliyor.
Bilmeli şimdi işte
Yeni bir yurt kurmayı.
Kurtardı toprağını
Kurtarmalı toprağını
Çok eski ortaçağdan.

Yıkıldı köy evleri
Bir yanık taşlar kaldı
Bu taşları yontmalı
Yeni evlere yarar.
Yandı kavak direkleri
Çöktü dam
Daha sağlam
Direkler atalım dünyamıza.
Yanık tarla, yanık tohum
İyi oldu, güzel günlerin başağı
Yeni tohumlarla boy atar
Güneş iner tarlalara.
Geçti gitti kara bulut
Anadolu tam tavında
Şimdi en güzel yağmur
Gelir ak bulutlarla.
Eski adlarımız öldü
Onlar birer onur gülü
Dallarımızın tomurcuğundan
Yeni adlar sürmeli:
Tam vakti Anadolu'nun
Tanyeri uyanma vakti
Tohum atma vakti
Halkın kardaş toprağına.
Tam vakti
Eski köprülerden
Yeni yollara çıkmanın
Ne güzel döğüştünüz
Gene döğüşürsünüz

En güzel günler için,
Neler özlüyordunuz.
Neler istiyordunuz
Yüzyılların menekşesi
Türkülerde saklı
Savururuz tane tane
Bire bin verir toprak
Yarınki yurdunuz!..
Ah ne güzel döğüştünüz
Dilediniz halk oldunuz
Vurdunuz en can alıcı yerinden
Dünya eşkıyasını.
Tavında toprağınız
Tohumlarını atınız
Yarınki yurdunuzun.
Yarın katmer katmer gül
Yarın tanyeri seher
Yarın en güzel!»

Kızgın Deli Boran

Deli Boran, inip Nallıhan dağlarından
Katıldı Sakarya savaşına,
Halk tarihinin simgesi
Ne der bakalım Deli Boran
Öfkeli Deli Boran?
«Hele ayrık otunu ayıklayalım da
Çıkaralım ortaya halk gülünü

Dostlar hepimiz halk idik
Vurup atlarımızı geldik
Kimimiz toprağı sürmeğe
Kimimiz üzüm devşirmeye
Kimimiz kendir bükmeğe
Kimimiz bez dokumağa
Kimimiz türküsünü söylemeye
Kayın ağaçlarından dökülen güzün
Bulmaya insanın güneşini
Anadolu yaylasında kimimiz.
Ben Evren oğlu Deli Boran
Kul olmadım hiç bir yönde
Sultan yeliyim yeryüzünün
Kutsal betik öyle yazar
Ve okunur güneşin yapraklarında:
İnsanın Tanrı gücü.
Orhan Beyin atlısıydım
— Çok eski güzel bir gün —
Aldık İznik kentini
Üzüm bağlarıyle ve iri yayın balıklarıyle
Kul gecesi kara çanlı kiliseyi
Kara sakal tekfuruyla
Ve ortaçağın elindeki insanı geri aldık,
Güneşini yeryüzünün.
İznik gölüne bir gül attık
İnsan gönlünün mavi sekisinden
Döndük Söğüt kışlağına.
Timâr o günlerden başlar
Eyitti Orhan Bey derneğinde:

— «Dostlar, bu topraklar yurt oldu bize
Kanımızın gülünü
Ve insansever Türkmen dölünü
Yeşertmeliyiz, bu topraklarda kardaşça.
Hele gel, İznik yiğidi Deli Boran
Sana bir timâr verdim
Söğüt'le Nallıhan arasında
Ortasından Sakarya akar
Buğday, bal ve kırmızı nar
Senin emeğine bakar
Senin adaletindir gölge
Toprağı işleyen kardaşlara.
Biçtikleri buğdaydan bir bölük versinler
Barış vakti gül düzeni
Çağırdım mı dört atlı donat da gel
Savaş günü, yıkmaya kulluk düzenini» —
Vardım timâr toprağına
Baktım sürerler benden önce
Bal çekerler kovanlardan
Ve tiftik yününü bükerler
Yedi kuşak buralarda yaşayanlar.
Kara ekmeği hak etmişler ki
Benim vaktimden çok önce
Öptüm de başıma kodum
Kara ekmeği.
Kul etme Deli Boran köylüleri
Bu ekmek hak ekmeği
Kutsal betiğin eşit böldüğü
Kardaş mayası ekmektir bu.

Hak gülünü dikip timâra
Köylüce yaşadım ve de yiğitçe
Sürüp kendi toprağımı, biçip kendi ekinimi
Köylünün emeğini
Bıraktım köylülere
Kaşık çalmadım haram bala
Halk çiçeğinin arısı
Doldurdu bir güzel düzeni.»
Vakt erişti gün geldi
Evren oğlu Deli Boran öldü
Ne çoğumuş oğulları
Kıran oğulları, Soyan oğulları, Düzen oğulları
Çıktılar bir yerlerden geldiler
Bu topraklar bizimdir dediler.
Bir tepeden bakınca:
Sivrihisar ovası
Bizimdir dediler.
Tuttular su başlarını
Üzüm verici bağ toprağına el atıp
Bizimdir dediler.
Biri de çalışmadan
Kan vermeden İznik gölüne
Dört atlıyı donatmadan
Değer katmadan kardaş aşısı güle
Kondular topraklara.
Bozuldu timâr düzeni
Çıktı geldi bezirgânlar
Timâr aldı akça ile
Beyler beyi paşasından.

Rüşvet verdi bağ aldı
Bir ormanlık dağ aldı
Bezirgân oğulları.
Kadı geldi, oğlu geldi
Timâr aldı mal ile
Nice paşaların aşçıları bile
Ve de çarıksız seyisleri
Cümlesi ehl-i timâr oldular
Köylüler de kul oldu
Gitti elden Deli Boran'ın kan ile
Kardaş gülü diktiği topraklar.
Vardı geldi Deli Boran
Töredir sürdü atını dörtnala
Sakarya'da savaş var ya
Haberini alır almaz
Katıldı halk ordusuna
Çıktı Yunan karşısına.
Aradı eski kardaşlarını
Bu ne yitmiş halktır böyle,
Noldu size kardaşlarım?
Nerede bizim timâr köylüsü?
Geçti gitti, dedi, o günler
Bir Beypazar köylüsü:
Gitmiştir elimizden
O güzelim eski topraklarımız
Gül bahçesi ve de bostan
Kul olduk ve yoksul düştük
Halimiz budur Deli Boran.
Evren oğlu Deli Boran haykırdı

Yüzyılların ötesinden
Nallıhan dağlarından ve İznik denizinden:
«— Bre kimler aldı bunların topraklarını?
Bunlar benim ana bir kardaşlarım
Bre topraklarını isterim bunların.
Hakkettiler topraklarını
Verin bre toprak alıcılar
Toprak satıcılar bezirgân oğulları
Bakın nasıl savaşırlar
Vuruşurlar gündüz gece
Kan kilimi sere sere
Toprak bunların hakkı.
Otlarına göz yaşı
Emek vere vere buğdayına
Bunlardır toprağın öz kardaşı
Verin bre topraklarını...»
Evren oğlu Deli Boran kükredi ki
İyi kükredi, aldı dedi:
« — Yirmi iki gün yirmi iki gece bu halk
Karanlığında derelerin
Kayaların koyağında
Dövüşüp öldüğünde
Neredeydiniz ula bezirgân oğulları
Toprağı akça ile ölçenler
Tütünü buğdayı emeksiz
Bölüşenler çarşı pazar?
Rakı içtiniz kavaklar altında
Halk dövüşürken.
Kadın oynattınız ay sıcağı gecelerde

Halk üşürken.
Akça verip kapattınız
Halk güzeli toprakları
Kan vermek gerekince
Neredeydiniz ula bezirgân oğulları
Yok oldunuz ortalıktan
Halk savaşırken.
Halı serip Yunanoğullarına
Tel çekip çağırdınız
Açtınız kentin kapısını
Çeteler dağlarda vuruşurken.
Ankara ordusu çağırdığında
Beş altın verip azabınıza
Yolladınız askere
Düpedüz kaçtınız
Halk kavgaya tutuşurken.
Bre, yanaşma kara sakal seni
Nasıl çıktın halk ordusuna karşı
Dolaşıp çarşı çarşı
İngiliz İncili sattın Kur'an yerine.
Yasakladın sevmeyi yaşamayı
Yurt uğruna savaşmayı yasakladın
Üçbuçuk bezirgân adına.
Seni düzmece yasakçılar ordusu.
Tanrıyı yiyenler beş vakitte
Adı güzel Muhammed'i kul edenler
Bezirgânlar pazarına.
Hele derim, güzel derim
Açık derim Deli Boran

Ağzına alma Tanrı adını
Benim Tanrım bir
Tanrımız birdir bizim.
Bölmüşsün sen Tanrıyı
Tanrı senin dilinde paramparça.
Kula kul etmişsin insanı
Eli ele, ayağı ayağa kul
Kalmamış Tanrının kulu
İnsan insanın kulu
Olur mu bre olur mu
Kulluk var mı töremizde?
Biz ki suda, toprakta, güneşte
Birleşmeye gelenleriz
Yeryüzüne
Suda toprakta güneşte
Yaşamak hakkımız bir
Tanrımız birdir bizim
Yeryüzünde, gökyüzünde.
Hele bre kim yasaklamış
Suyu, toprağı, güneşi insanlara?
Duy ula bezirgânlar soyu
Kapı ulağı düzen çömezi
Nerde su, toprak, güneş yasaksa
Orda Tanrı yok
Kulluk ve zorbalık var orda.
Böyle söyler kutsal betik:
Su, toprak, güneş
Verilmiştir insanlara
Bol bol ve de kardaşça.

Bre kardaşlar bu yana gelin
Sakarya'da vuruşanlar
Su, toprak, güneş hakkına
Gelin bizim Tanrımızın gölgesine
İnsan geleli beri
Dünya olalı beri
İnsan dostu güzel Tanrı
Bağışlayıcı, birleştirici, ulu
Anadolu toprağındadır gülü
Halkın gönlündeki Tanrı!»
Bunları dedi gitti Deli Boran
Anadolu halkının öfkesi Deli Boran.

Gelen Halkın Sabahıdır

Halk devleti diye yazmış
Kurşun kalemiyle Ali Turan
Bir yaz gülüdür gerisinde
Açan bu yazıların
Okuyalım defterinden:
«Bir arkadaş bu akşam
Sivrihisar yolundan geldi
Ot bitmez Acıkır'ı geçerek
Kurtulmuş Sivrihisar
Oturduk konuştuk arkadaşla
Ben dedim ki Acıkır'ı
Çiçek kırı yapamayınca
Neye yarar

Sivrihisar
Ha kurtulmuş ha kurtulmamış?
Gelin ağıt yaktıklayın
Taşlar arasında ezip
Yanık buğday yedikleyin
Taşlar altında yatıp
Uyuyup kaldıklayın
Neye yarar
Bu topraklar
Ha kurtulmuş ha kurtulmamış?
Arkadaş gerçek kurtuluş
Kardaş gülü bittikleyin başlar
Asıl bayram
Düşman gidende dost gelende.
Güzel dostu halkımın
O zaman işe yarar
Güller buğdaylar şarkılar
Ve savaşımız.
Düşman gitmeli ki gelmeyesiye
Dost gelmeli ki gitmeyesiye
Sevinç açınalı ki solmayasıya
Ödensin kan bedelimiz.
Kısa bir söz sana sevgili dost
Kurtuluşun alfabesi
Yaz kırmızı güllerle ilk yaprağına:
Halk devleti olmalı devletimiz...»

Bozkırda Üvez Ağacı Altında Ali Turan'ın Düşleri

Günaydın Çocuklar

Yaprakları sarıya çalan bir üvez ağacı
Düşlüyor altında
Ali Turan
Bir savaşçı olarak
Karanlığa karşı en güzel savaşı.
Gelecek günleri, kadınını
Bir okuldaki yaşantısını.
Günaydın deriz çocuklara
Bir güz vakti
Bağ bozumlarından ve harmanlardan
Kekik tepelerinden inen çocuklara
Tiftik keçileriyle birlikte.
Açarız küçük pencereyi
Okul bir kerpiç damdır
Önünde bir kuyu vardır
— Ve tozlu bir iğde ağacı —
Açarız küçük pencereyi
Gelir yanık yanık
Köylerin, ekinlerin
Peşkirlerin ve otların kokusu
Uzak Sakarya savaşından.
Günaydın çocuklar
Başlayalım dersimize!
Dersimiz: Bağımsızlık savaşı
Gökyüzüne kaçamak
Söğüt dalı sapanından taş atarak

Gözlerini kuşlarla salan
Engin maviliğe, İshak
Söyle oğlum, Sakarya savaşını.
«Yirmi üç ağustos - on üç eylül
Bin dokuz yüz yirmi bir...
Karşımızda düşman çoğidi
Cephanemiz, silâhımız yoğidi
Mustafa Kemal Paşa geçti başa
Sakarya ırmağına döktü Yunanoğlunu.»

Olmadı olmadı olmadı
Kitap sözcükleri bunlar
Bir şey anlatmıyorlar
Yanmıyor sözcüklerin yüreği.
Oysa kavaklar yandı kavaklar
Damlarında kerpiç evlerin.
Acı nedir bilmeyin çocuklar
Ama bilin acı çekenleri.
Ölüm kalım köprüsüydü bu
Bir verseydik düşmana
Okullarınız yanar
Buğdaylarınız, gülleriniz
Bacılarınızın saçları
Tutuşurdu sarı harman gibi.
Vermedik köprünüzü.
Köprü... bir simgedir
Kitaplarda soyut
Somut ve gerçek
Dinamitlendi mi

Bir savaşta!
En iyisi alınalı götürmeli bu çocukları
Bir bir gezdirmeli tepelerde.
Şu tepede öldü emmi oğlun
Şurada susuzluğun
Kuzularını suvardık su başında.
Şu top söğüt
Gölgesine imrendiğimiz
Dinlenemeden geçtik
Uzun bir yürüyüşte.
Şu kaya,
Bir merminin hayın kuşundan kurtardı
Biçerli Satılmış'ın başını.
Şu yaban ördekleri
Kalkarlar korkuyla sazaktan
Hep top ateşinde.
İyi belleyin bu tepeleri
Alitepe, Musatepe, Durantepe
Köylü emmilerin döşekleri
Yatarlar
Ölümün otunu besleyerek.
Yoruldu yalınayaklar
Oturup dinlenelim
İkindi ekmeğini yiyerek.
Bu tepeler ki sevilmişler
Yıldız yastık yatılmışlar
Bu tepeler ki uğruna dövüşülmüş
Uğruna ölünmüş' bu tepeler
Her taşında bu tepelerin

Bir kanlı aşk yazılı
Sakarya'nın kavakları kanlı
Kavaklar kanlı kavak...
Dinle, köylü öğrencim İshak
Biz ki bu tepelerde
Bir kanlı savaş vermedik sadece
Bir umudun tarlasını sürdük
Anadolu askerleri hep birlikte
Bir devrimi özleyerek.
(Nasıl anlatsam çocuklara
Topraksız, yalın ayak
Çoban oğlu çocuklara
Anadolu devrimini?)
Kurtuluş Savaşı ardından
Çekip gitti mi Yunan
Ve emperyalizmin gemileri
Demir aldı mı İstanbul'dan
Halkımın denizinden
Çarşılardan, limanlardan, bankalardan
Kurtuluş Savaşı ardından:
Belki söküp atarız derebeyliği o gün
Belki yıkarız İstanbul'un saltanatını
Belki halkı çıkarırız başa
Bir dağlarımızda kalır yücelik
Bir de insanoğlunda.
Belki söküp atarız her bir ayrıcalığı
İşte devrim! Anadolu devrimi
Savaşın açtığı pulluk izinde
Köylü tohumuyla yeşeren devrim.

Bağıralım yelleri gere gere
Özgürlük için acı çekmek ne güzel
Ne güzel acı çekmemek için özgürlük!
Acı nedir bilmemeli çocuklar
Bu savaşı bundan verdik,
Bundan kanlı Sakarya
Bundan özleriz devrimi
Tepelerde çiçek çiçek
Köylerimizden aydınlık türkülerle
Geçecek...
Günaydın çocuklar,
Başlayalım dersimize!..

Okul Penceresindeki Şarkı

Düşledi Ali Turan
Üvez ağacı altından
Bir gün karısı olacak
Yarısı olacak
Zehra'yı...
«Okulun penceresinde
Saksılar!
Hepsini Zehra yetiştirdi,
Her sabah sular onları
Elleri dert görmesin.
Sen çocukları eğitirsin der
Ben çiçekleri.
Bu çiçekleri yetiştirdim sana,

Selâmla her sabah okula giderken
Bil ki yüreğim seninle birlikte
Benim için de sev çocukları.
Okulun penceresinde
Basma perdeler!
Hepsini Zehra dikti
Ak ellerinin izi var
Öpmeli ak ellerini
Açar sabahsefaları gibi
Gül yüreğinin selâmı
Basma perdelerde.
Baktın mı pencereden
Beni görmelisin bahçede
Çocuklar yordu seni matematik koşusunda
Yorgun başını bekler göğsüm
Yarın daha dinç dönesin diye,
Pencereden sana bakan çocuklarına.
Çiçekler değildir yetiştirdiğim sadece
Perdeler değildir diktiğim sadece
Gezinen bir ışık görürsen orada,
Gelmişim sana bakıyorum
Gelmişim sana yardım etmeye
Çocuklarına şarkı öğretirken.
Dayamışım ince kollarımı
Ben de birlikte söylüyorum şarkını
Okulun penceresinde!..

Nisan Leylâkları

Düşledi Ali Turan
Üvez ağacı altında
Demli güz çayında
Tüten güzel bir günü:
«Evimizin önü leylâk
Leylâklar arasından bakarak
Sorar bana Zehra:
— Ne öğrettin çocuklara?
— Nisan ayının güzelliğini.
Odamızın içi leylâk
Gözleri iki dal leylâk
Sorar bana Zehra:
— Ne öğrettin çocuklara?
— Kurtuluşu gecelerden.
Soframızda üç dal leylâk
Çorbamızın dumanı leylâk
Sorar bana Zehra:
— Ne öğrettin çocuklara?
— Özgürlüğü tepelerde.
Döşeğimiz ince leylâk
Zehranın göğsü leylâk
Der ki Zehra:
— Yorgunsun, erkeğimsin
Güzel şeyler öğretmişsin
Gece bahçıvanı geldi
Dermeye bahçemizden
Bir tek leylâk!

Düşledi Ali Turan
Üvez ağacı altında,
Kadınını...
«Hey evimin direği
Çiçeği gecelerimin
Işıtan gücümü
Seher gülleriyle
Yola koyan günümü
Dayan diyen dağlara karşı
İşin güçtür yeni Ferhat
Sev ki aşasın diyen.
Nakış nakış işleyen
Küçük odasında
Dünyanın gökyüzünü
Umudun elleriyle.
Geceyi sevişmeye
Ve savaşmaya gündüzleri
Bölen altın aşk saati
Uyandıran her sabah
Düşlerin horozunu
Güneş teli saçlarında
Bir bahçe gibi ardımdan
Bakan gözlerinden ayrılamam.
Suların güneşinde
Soyulmuş ceviz dalları
Yürüyen yanı başımda
Ayaklarından ayrılamam.
Yol arkadaşı ince geyik
Ormanların kuytusunda

Saran beni akçakavak
Kollarından ayrılamam.
Gül kurusu pembe
Ve sulanmış bir bahçede
İkindi dumanı tüten
Dudaklarından ayrılamam.»

Ölüm Değmez Onlara Gerçek

«Düşlerimi bir bıçakla kesti ortasından eylül ayazı»
Diye yazmış defterine Ali Turan
Sazılar istasyonundaki
Sabahların birinde
«Demiryolunu tutuyoruz...
Yel estikçe tepelerden
Üveyik otlarını kokluyoruz,
Üşüyor yaz giyimli askerler
Düşlerimi bir bıçakla
Kesti ortasından gerçek.
Kalabalık bir saz türküsüdür Porsuk
İki yanı bataklık
Ve uyanıyor kıyılarında halk
Çırılçıplak köylüler
Yangın, korku ve açlık.
Boynunda dizi boncuk
Saçları çamur iki kız çocuk
Kerpiçle yarı çıplak
Uyanıyor Porsuk köylüsü

Uzamış sakallarıyle
Ve umutsuzluğun örtüsü
Kara duman
Çekip gitmiş ama düşman
Kuşatıyor dört bir yandan
Korkunun ve yoksulluğun gözleri
Dikenliyor uyanan yeni günü
Gözler kara mavi, gözler ala kestane.
Üşüyorum istasyonda
Bir kadın çırpı taşıyor
Bir ocağın kokusudur
Ve bir bozkır kağnısıdır
Uyanan gün
Taşır hayatın çileli buğdayını.
Makasçı yenilmemiş bir adam
Kulübesinin önünde
Kutsamış yaşamayı
En kanlı günlerde bile,
Mor sabah sefalarıyle
Ne güzel açmışlar
İri ağızlarıyle
Çekiyorlar sabah iyimserliğini
İlerde geçer buradan
Ne güzel kara trenler
Nişanlılar, gençler, sevgililer.
Kahvelerinde istasyonların
Gene yorgun, gene yoksul köylüler,
Bakarlar geçip giden tirenlere.
Tirenlerde yolcular

Kahvede Çiçekdağlı Halil
Çiçekdağlı Halil yaşar
Ölüm değmez ona.
Bir yolcu inse de nolur
Tepeleri anlatsa Çiçekdağlı Halil
Yıldızlarını kurtardığı.
Kahvede Süleyman Asaf
Süleyman Asaf yaşar
Ölüm değmez ona.
Süleyman Asaf tirenlere bakar
Bir yolcu inse de nolur
Dağ topunu anlatsa... Verse adını
Çok sevmişti bir kadını.
Tirenlerde yolcular
Kahvede Ali Turan
Bir yolcu inse de nolur
Yaylım ateşini anlatsa düşlerinin
Yörüngesinde bir halk savaşının.
Sazılar istasyonunun ıssızlığında
Ne duran var ne inen
Ali Turan yaşar
Ölüm değmez bana!
Porsuk çayının sazlıklarına
İner sıtma dölü sivrisinekler
Uyanır korkunun yangınların
Kerpiçlerin altından halk:
Ölüm değmez onlara
Yaşamanın ak dumanı
Tüter Sazılar yaylasında.

Çıplak Dağda Bir Gece

Aldı sazını Çiçekdağlı Halil
Geldi ölümün uzak köyünden
Oturdu Ali Turan'ın yanma
Çıplak dağda bir gece...
Yiğitleme, ağıtlama, koçaklama
Karaköse tulumundan oyunlama
Bir güzelleme geçti sonunda
Çiçekdağı'ndan yaşamaya
Çal kardaşım Çiçekdağlı Halil
Güzelle kara geceyi
Yıldızları sağarak
Issızlığın ak memesinden.
Ali Turan baktı
Yok yanında Çiçekdağlı Halil
Çalan saz değil
Yalnızlığın gergin telleri.
Yalnız değilim ama burda
Günün sıcak ellerini saklayan topraklarda
Tutuyorum yıldızların kekiğini
Dur ben güzelleyeyim şimdi geceyi:
Geceyi, toprağı, yıldızları
— Çiçekdağlı Halil'in yerine —
Ak gelin bir vişne ağacını
Asmaların yeşil yosma ellerini.
Uzun ağustos günlerinde
Bağların kızaran demli çayını
Tokuşan kaplumbağaların sesini
Dere boylarında.
Üveyik otlarını

Bir gelinin açılmış göğsünden
Yayılan o cinsel çağrıyı
Sevişmenin gelinciğini.
İbibik kuşlarını ahlat ağacında
Ve akşam dallarında yusufçuğu
Kır çiçeklerinin türküsüne düşen
Çilli kız zerdalileri.
Sıcak denizi toprağın
Alır şimdi yıldızların dalgasını
Ve yürür sevginin gemisi
Bir badem ağacına.
Yalnız değilsin şimdi
Gece öpüşlerinin yaz soluğu
Büyütür bir fısıltıyı
Sevişmenin kalabalığında.
Issız bozkırda bak
Yalnız değilsin Ali Turan
Soluk alıp vermede böcekler
Otlar arasında ve yaşamakta.
Yalnız değilsin
Toprağın yeraltı köylerinden
Akça güzel yolcusu
Yürüyüp bir çeşmeye gelmede.
Yalnız değilsin yaşamada
Elma ağaçları altında yonca
Üretken gül bahçesi konca
Atmada mavi damarı dünyanın.
Keloğlan düşlerini saklamada
Bir yuvacık karpuzunda

Ve bir kara çekirdekte bozkır
Dokumakta gülümsemeyi.
Sevisiz değildir gece
Sıcaktır toprak
Dinle bak
Yüreğindeki seslerle ortak
Kan türküsü yaşamak
Gecede, topraklarda ve yıldızlarda
Yalnız değilsin
Çıplak dağda bu gece...

En Güzel Düş Bu Toprakta...

Bir ağaç altında yazdı bu mektubu
Zehra'ya Ali Turan:
«Güzel gözlü Zehra,
Toprağın yüreğini dinledim
Halkın ve insanın tarihidir
Toprak!
Alp dağlarından çağlayarak
İniyor avcı Vilyam Tel,
Toprak!
Köylüler yürüyor Bohemya'da,
Derebeylerinin şatolarına
Toprak!
Yürütüyor ilk buharlı gemisini
Robert Fulton, pusulasında
Toprak!

Bastil kal'asını basıyorlar
Yarı çıplak adamlar
Toprak!
Mara'nın coşkulu gazetesi
Halkın Sesi:
Toprak!
Bütün devrimlerin en güzeli
Ve Fransız Devrimi
Toprak!
Düşlerimiz ve kanlarımız
Nerede yatıyor geceleri
Toprak!
Sevgili güzel Zehra'm
Başımın altında seni çiçekleyen
Toprak!
Düşlüyorum koklayarak
Kırmızı gül dudaklarını.»

Bozkırda On İkinci Türbe

Ali Turan bakıp, gece tepelerine
Yıldızların belli belirsiz indiği
Dedi: Halkım yatıyor bu tepelerde.
Bir gün sormuştum ya, Bursa'da,
Nerde halkın yattığı yer
Bunca savaşlardan sonra,
Bunca yengilerden, bunca utkulardan sonra?
Gecenin kandilinde

Orada yatıyor işte
Yıldızların konuk indiği
Tepelerde:
Kendi ağıdıyla başbaşa,
Bekleyen kendi ıssızlığını
Gerçeğin çıplak güzelliğinde
Bir tepede:
İkindilerin yaylattığı uyuttuğu
Cümle otun gelip eteğine yürüdüğü
Cümle kuşun uçup başına konduğu
Cümle böceğin hışırdadığı sessizlikte
Halkın yattığı tepedir o,
Ayışığı bozkırında:
Türbe tepe!

Sıtma Eski Derdidir Anadolu'nun

Oy bana bir şeyler oluyor
Titriyorum oy
Kanım bir denizdir dalgalanıyor.
Oy bana bir şeyler oluyor
Titriyorum oy
Kanımın al yelkenleri
Parçalanıyor.
Yürümek istiyorum
Yürüyemiyorum
Gün görmüş yüzbaşı, dedi
Eski derdidir Anadolu'nun

Sıtmadır, ben bilirim.
Oy bana bir şeyler oluyor
Dedi dudakları kurudu
Bir idris ağacının altında durdu
Su verin dedi Ali Turan
Su verin bana, bir ateş aldı beni
Sarıköy yollarında bir taşa
Kodu başını
Yanıyordu soğuk taş
Ali Turan'ın ateşinden...

Yiğit Seni Nereye Götürürler?

Kanındaydı şimdi düşman
Nice gecelerin üstesinden gelen
Kavgacı genç kanı
Dövüşüyordu damarların karanlığında
Yenilerek yer yer
Akıyordu gençliğinin deresinden bozbulanık
Alyuvarların ölüsü
Yüreğinin koyağında,
Şahdamarı boyunca
Akıp gitti ordan
Yoncalığına belleğin
Yıkılmış alyuvar atları
Ezdi güneş yeşili anıları
Kapandı bilincin gökyüzü
Yeşerdi akşamüstü
Sarıköy'de Yunus Emre.

— Ağaç ata bindirirler
Bir yiğidi götürürler —
Bir varsam çeşmesine
Şırıl şırıl akar m'ola?
Bilgeliğin sularında
Yıkar m'ola kanımı?
Arınsam baştan ayağa
Yaylasında çoban olsam
Kuzuları öne katsam
Taze çiçek yedirsem
Varsam kerpiç duvarına
Çalsam kapısını vursam
İlkyaz güzelliğiyle
Çıkar m'ola karşıma?

— Ağaç ata bindirirler,
Bir yiğidi götürürler —
Açtım baktım gözlerimi
Bir küçücük pencere
Sarıköy'ün gökleri
Fistan dikmiş ala mavi kızları
Başucunda yaban vişne dalları
Hele hele ne idim
Kerpiç ile taş idim
Gül diktiler yüreğime baştan başa aşk oldum.
Başlangıçta su idim
Dolap döndü güneş oldum

Vardım dünya bostanına
Döndüm dolandım hiç oldum.

— Ağaç ata bindirirler
İstemedim götürürler —

Uyan Teğmenim Uyan!

Geldi durdu başucunda
Çiçekdağlı Halil:

— Uyan teğmenim uyan
Sarıköy'ün yollarına az kaldı
Nasıl uyandın seherlerde
O kısa uykulardan
Uyan teğmenim uyan.
Geldi durdu başucunda
Bölüğün yüzbaşısı:

— Uyan teğmenim uyan
Sarıköy'ün yollarına az kaldı
Sen değil miydin güzel günlere doğru
Yüreğinde güneşler taşıyan
Işıtmaya dört bir yönü...
Geldi durdu başucunda
Alayın yaşlı doktoru:

— Uyanmaz artık teğmen

Sarıköy'ün yollarına varamaz
Örtün güzel uykusunu
Teğmen ölmüş
Zehirli sıtma!

Öğretmenim Diyorlardı Çocuklar

Burda biterdi bitmesine burda
Destanımız Sazak yaylasında
Ali Turan'ın ölümüyle.
İşe çocuklar karıştı
Girdiler şakıyarak
Bir okulun bahçesinden
Öğretmen Ali Turan
Bursa öğretmen okulundan
Gelmişti barışın gül tekeriyle.
Güneşin en güzel kuşları
Ali Turan'ın çocukları
Eski köy takviminden
Alıp getirmişlerdi bir türküyü
Bağırarak: Bahar! Bahar!
Bahar geldi diye.
Ne olur öğretmenim bize
Bahçelerin en güzelini öğret
Yeni güller dikelim ki
Koncaları tükenmiye.

Sesi Ot Ateşinde Yanık

Geçmiş ot ateşleri içinden
Yanıktı sesi Mustafa Kemal'in
Sakarya Savaşı bitmiştir derken
Ankara'da Millet Meclisi'nde
Kanlı trapezinden inerken
Savaşın...
Ve bir duman
Almıştı acılı gözlerinin
Keskin parıltısını
Halkın gözlerini görünce
Daha acılı, daha ıslak
Daha bekliyordu halk.
Temizlemişti bir kıyısını
Sakarya ırmağının
Yunanoğlundan ve karanlıktan
Ama o eski duman
Duruyordu öyle yerli yerinde
Halk ırmağının üzerinde.
Duman yerine bir gökyüzü ana
Vermeliydi, çiçeklere gebe
Verecekti
Anadolu bekleyecekti
Ot ateşlerinden geçip
Gelen o yanık sesi
Kurtuluş çıkrığında
Büken mavi ipliğini
En güzel halk türküsünün.
Ve bir ağıdın atlısı
Görünenedek tepelerden.

Gözlerini döşeyip yollara
Elleri hasret gülünde
Bekleyecekti Zehra
Erkeğini İnegöl'de...

Yaralı Yiğidin Halk Türküsü

Benim sol yanım acır
Yaralandım da ondan
Kanar halkın gül yarası
Ölen yiğitler nicedir!
Baktım sol yanıma, yok Süleyman Asaf
Baktım sağ yanıma, yok Ali Turan
Nerdedir Çiçekdağlı Halil
Savrulur yollarında bir yıldızlı gecedir.
Niceleri ölmüştür,
Niceleri tepelerde kalmıştır
Halk soluğu yüreğime değince
Gazi yaram sol yanımı acıtır.

Gelir Halkın Dağlarından...

Geçer gecelere çizilmiş dağlardan
Yiğit yanık türküsüyle
Halkın düşü çağırır onu
Yansır güzel kayalarda
Beyaz atının gölgesiyle.

Ne güzel yiğittir o, ne güzel çağrı
Bir yanık buğday tarlasıdır bağrı
Acı çekmiş Anadolu'dan
Geçer beyaz atının kabayeli
Kabartıp topraktaki baharı.
Yaralıdır yüreği
Dağ aşa, yol aşa, bel aşa
Yurdum! senin derdin ne yüce
Gün ışır tepelerde yeniden görününce
Gazi Mustafa Kemal Paşa!

Ceyhun Atuf Kansu İstanbul'da doğdu (1919). Eğitimci Nafi Atuf Kansu'nun oğludur. İlk ve orta öğrenimini İstanbul ve Ankara'da gördü, İstanbul Tıp Fakültesi'ni bitirdikten (1944) sonra çocuk hastalıkları uzmanı oldu, bir süre Turhal Şeker Fabrikası doktorluğu görevinde bulundu (1948 - 1959), şimdi aynı görevle Etimesgut Şeker Fabrikası'nda çalışmaktadır. Şiir ve deneme türlerinde eserler veren sanatçı, önceleri halk şiiri geleneklerine bağlı şiirler yazmış, daha sonra yeni şiir akımlarını benimsemiştir. Bu ikinci dönemde yurt sorunlarına eğilerek toplumsal öze önem vermiş, «Bağımsızlık Gülü» adlı eseriyle Yeditepe şiir ödülünü kazanmıştır (1966). Şiir kitapları şunlardır: «Bir Çocuk Bahçesinde» (1941), «Bağbozumu Sofrası» (1944), «Çocuklar Gemisi» (1946), «Yanık Hava» (1951), «Haziran Defteri» (1955), «Yurdumdan» (1960), «Bağımsızlık Gülü» (1965), «Sakarya Meydan Savaşı» (1970).

Kurtuluş Savaşı'mızın 50. yıldönümünde yayımlamaktan övünç duyduğumuz bu güzel destan, ölüm kalım günlerinde Anadolu halkının tarihsel direnişini ve Türk bağımsızlık savaşına katkısını dile getirmektedir.

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA 1970

10 LİRA